శైవపరిచారిణీ గ్రంథమాల. ౨౩

శివజ్ఞాన శేఖరేః

ప్రథమభాగః.

ఘంటనామాత్యవర్య విరచితము.

బ్ర॥ శ్రీ॥ విద్వాన్ ముదిగొండ వీరేశలింగ శాస్త్రిగారిచే

పరిశోధింపఁ బడి,

బ్ర॥ శ్రీ॥ కొడిమేల రాజలింగారాధ్యుల వారిచే

స్వకీయ శైవపరిచారిణీ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁ బడినది.

వరంగల్.

కాపీలు. ౧౦౦౦

1929

వెల. 1-4-0

బ్రి॥ శ్రీ॥ రా॥ శ్రీ ఇజ్జతాసార్ రాజా కందుకూరి బాలసూర్య ప్రకాశరావు జమీందారు గారు. విశాఖపట్టణము.

శాశ్వతాభిమానులు.

బ్ర॥ శ్రీ॥ కామప్ప రాజయ్యగారి కొమారుడు వీరరాజుగారు. దువ్వ.
మ॥ రా॥ కొమరవెల్లి కాశయ్యగారు. వరంగల్.
మ॥ రా॥ భూపతి రత్నంగారు. వరంగల్.
మ॥ రా॥ భూపతి రామన్న గారు. వరంగల్.
మ॥ రా॥ నాగబండి కట్టమల్లయ్య గారు. వరంగల్.
మ॥ రా॥ కొండూరి వెంకటరాజం బ్రదర్సు గారు. వరంగల్.
మ॥ రా॥ కుంచం నాగయ్యగారు. వరంగల్.
మ॥ రా॥ అప్పని రామయ్యగారు. వరంగల్.

శాశ్వతచందాదారులు.

బ్ర॥ శ్రీ పతిపండితారాధ్యుల మల్లయ్య అయ్యవార్లంగారు మట్టెవాడ.
బ్ర॥ శ్రీ॥ ముదిగొండ రాజమాంబగారి మల్లయ్య అయ్యవార్లం గారు. వరంగల్.
బ్రి॥ శ్రీ॥ ముదిగొండ బాలకోటిలింగం గారు-మున్సబ్ హెడ్ క్లర్కు. నరసరావుపేట.
శ్రీ॥ శే॥ శివదేవుని వీరేశలింగారాధ్యులవారు. వరంగల్.
మ॥ రా॥ అల్వాల దన్నగారి నారాయణ సింగుగారు. వరంగల్.
మ॥ రా॥ పెద్దివీరయ్యగారు. మట్టెముచ్చాల.
మ॥ రా॥ ములుగు కిష్టయ్యగారు. సిద్దిపేట.
మ॥ రా॥ కొమరవెల్లి శివరాజంగారి అంతయ్యగారు. సిద్దిపేట.
మ॥ రా॥ భూపతి బుచ్చిరామయ్యగారు. ముల్కనూరు.
మ॥ రా॥ చిటిమల్లి భద్రయ్యగారు. వెన్నంపల్లి.
మ॥ రా॥ చిటిమల్లి నర్సయ్య గారు. వెన్నంపల్లి.

విషయసూచిక.

శివజ్ఞానశేఖరే- ప్రథమ ప్రకరణం.

విషయము. పుట.

శివజ్ఞాన శేఖరే ద్వితీయ ప్రకరణం.

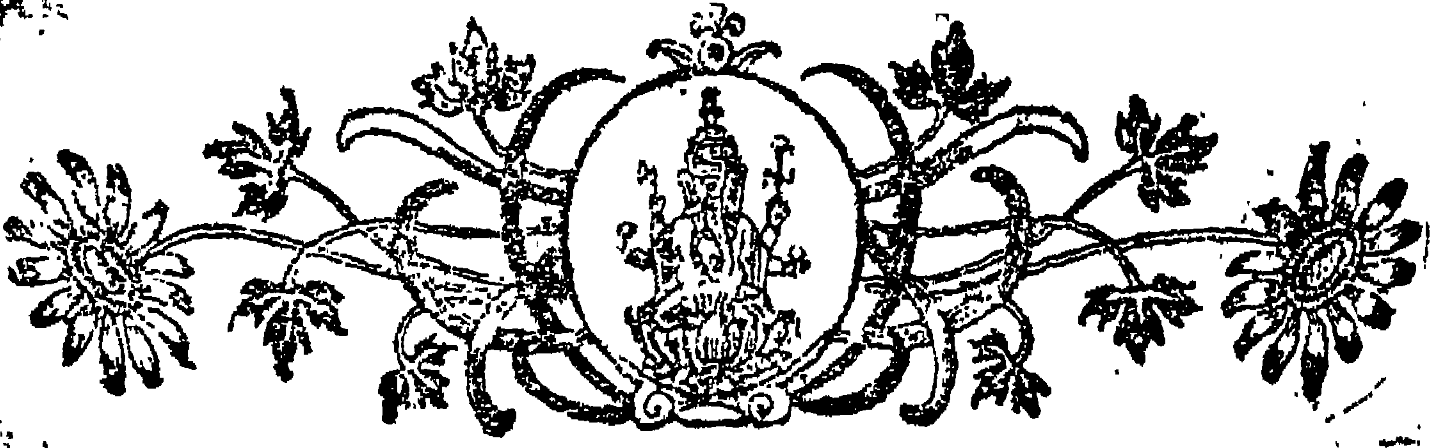
విషయము.	పుట.

శివజ్ఞాన శేఖరే. తృతీయ ప్రకరణం.

సంపూర్ణం.

శివజ్ఞానశేఖరః

ప్రథమ ప్రకరణం.

గురుస్తుతిః

శ్లో॥ వందే శ్రీగురుపాదుకాం శ్రితపదాం చేతోంబుజాతావళేః।
శ్రీమద్వర్ణిత కర్ణికాంతర కనత్సింహాసనాధ్యాసినీం।
శోణాం పాదనఖాంశుమండలరుచా రింఛోళికాభిస్స్ఫుటాం।
తత్కింజల్క సముద్యత ద్యుతిచయై రారజ్యమానామివ॥

శ్రీ శివాయ గురవే నమః

శివ జ్ఞాన శేఖరము. సాంధ్ర తాత్పర్యము.

శ్లో॥ వటమూల నివాసినం మహేశం।
పటుఘోరాఘోరమూర్తి మహామీడే।
ఘటయితు మఖిలం శ్రేయో।
సటునేశం సర్వమంగళోపేతం॥

అవతారిక॥ శ్రీ శివజ్ఞాన శేఖరమును శైవ మతాభిమానియగు ఘంట నామాత్యుడు పదునైదు ప్రకరణములతో, ఆయా మతగ్రంథముల నన్వేషించి రచింపదలంచి గ్రంథారంభమున గురుస్తుతి నొనర్చుచున్నాడు.

* గురుస్తవము. *

తా॥ శిష్యుల హృదయ కమలము లందు ప్రకాశమగు కర్ణిక (అనగా కమలము మధ్యమందుగల మొగ్గ)గలదు. అందు విద్యుత్ప్రభాభాసమానమగు సింహాసనము... దును అందు కాలిగోళ్ళ కాంతి ప్రసారమున నెఱ్ఱనైన కమలముల కింజల్క ప్రభలతో

శివస్తుతిః

శ్లో॥ వామార్ధతో నిఖిలమంగళ సాంప్రదాయం।
శ్రీకంధరం స్వయమనామయ మద్వితీయం।
సత్యాది లక్షణ సహజం సతత ప్రకాశం।
ధామాత్మకమపి భాతి దయైకధామ॥

*** గురువందన విచారః. ***

ప్రారిప్సితస్య గ్రంథస్య నిర్విఘ్న పరిసమాప్త్యే ప్రచయగమనాయ చ గురునమస్కారః కృతః। శిష్టాచార పరిప్రాప్త విశిష్టేష్ట దేవతా నమస్కార మకృత్వా గురుచరణారవింద వందన మత్ర కథమితి చేత్, న। తదభివందనేన సర్వజ్ఞత్వ సర్వకర్తృత్వాది యుక్త చైతన్య స్వరూప పరమేశ్వర ఏవ నమస్కృతో భవతి। " యథా దేవే తథా గురౌ " ఇతి శ్రుతిః॥

చరణకాంతిని వహించినవా! యమనటుల చే గురుపాదుకలు విలసిల్లు చుండునో, అట్టి గురు పాదుకల నమస్కరించు చున్నాను.

*** శివస్తుతి ***

తా॥ వామభాగమున సర్వమంగళో పేతయగు సర్వమంగళయను గుత్తుక యందు విషమును గలిగి, యేకమై సత్యజ్ఞానానంద రూపమై కరుణాలవాలమై జన్మరహితమై స్వయం ప్రకాశించుచు, అవజ్ఞనో తీతమై యేతేజస్సు వెలయు చున్నదో, అట్టి జ్యోతిర్లింగ స్వరూప మగు శివతేజమునకు నమస్కారము.

*** గురువందన విచారము. ***

ఈ శ్రీగ్రంథకర్తయు, గ్రంథారంభమున నిర్విఘ్నముగా తాను ప్రారంభించి గ్రంథ పరిసమాప్తికొఱకును, యాచంద్రతారార్క మభివృద్ధి నొంది చదువు వారికిని వినువారికిని సర్వమంగళములు సంభవించుటకును, ఇష్టదేవతాస్తుతి చేయుట సంప్రదాయము.

ఇతని యాస్తుతి వలన గురుస్తుతి ప్రారంభమునఁ జేసి శివమార్గమును లోక [illegible] [illegible] గురుస్తుతిని [illegible] నభేదమును కృతు లుపదేశించుటచేత సఫలము

శ్లో॥ యథా శివ స్తథా విద్యా యథా విద్యా తథా గురుః శివవిద్యా గురుణాంచ పూజయా సదృశం ఫలమితి శివధర్మోత్తర వచనాత్। గురు మహేశయో రభేదః ప్రతీయతే॥

సూతసంహితాయామపి గురురేవ శివస్సాక్షాన్నాన్య ఇత్యబ్రవీచ్ఛ్రుతిః ఇతి॥ అపిచ॥ దైవాగమేషు మూర్త్యాతు తస్మాద్దైవాగమో గురుః॥ శుద్ధాఖ్యతంత్రే॥ నిష్కళోహి మహాదేవో నిత్యజ్ఞాన మహోదధిః। సకలో గురురూపేణ సర్వానుగ్రాహకో భవేత్॥ నాస్తి తత్త్వం గురోః పరమితి మహిమ్నస్తవే। నగురో రధికం నగురో రధికం శివశాసనతః శ్శివశాసనతః ఇతి గురుగీతాయాం। తస్మై శ్రీ గురుమూర్తయే నమ ఇదం శ్రీదక్షిణామూర్తయే। ఇతి దక్షిణామూర్తి స్తవేచ॥

ను సప్రమాణముగ నిరూపించుచున్నాడు.

తానారంభించిన గ్రంథము నిర్విఘ్నముగా పరిసమాప్తి నొందుటకై ప్రథమ గమనము నొందుటను గురునమస్కారము చేయబడినది ఇష్టదేవతా నమస్కారమునకు శిష్టాచారమై యుండ, గురునమస్కారము మొదట నేలచేయబడినది యనగా, ఒక గురువున నమస్కరించినచో, సర్వజ్ఞత్వాది గుణ విశిష్టుడగు పరమేశ్వరునికి నమస్కరించిన నటులే యగును.

ఏలననగా శ్రుతులందు గురువుని దేవునితో సమానముగాఁ జెప్పుటయే యిందుకు కారణము.

శివ విద్యా గురువులు ముగ్గురు సమానులనియు, వీరిని పూజించినచో సమానమగు ఫలము లభింపఁ గలదనియు శివధర్మోత్తరమున నున్నది.

సూతసంహిత యందు గురువు శివుడని వచింపఁ బడినది. దేవాగమరూపుడగుటచే శివుడు విద్యారూప గురుడే.

నిష్కల సకలస్వరూపుఁడై జ్ఞానానంద మయుఁడగు మహాశివుడే గురు రూపమున నవతరించి యందరి ననుగ్రహించు నని శుద్ధాఖ్యతంత్రమున గలదు.

గురువు కన్న పరతత్త్వము వేరే లేదని మహిమ్నస్తవము బోధించుచున్నది. గురుగీత గురువు కంటె నధికమైన వస్తువు లేదనియు, ఇది శివశాసనమనియు నిరూపించుచున్నది. దక్షిణామూర్తిస్తవమున శివుడు గురుమూర్తి యని నుడువబడినది.

* గురునమస్కారః *

శ్లో॥ గురుర్దేవో మహాదేవో । గురుర్దేవ స్సదాశివః । గురుర్దేవః పరం తత్త్వం। తస్మై శ్రీ గురవే నమః॥ అంతస్తిమిర నిర్భేద । భానవే కామధేనవే। నదం తే వాసినాం కల్పతరవే గురవే నమః॥ ఏవం గురుం న మస్కృత్య తన్మాహాత్మ్యం నిర్వచన పూర్వకం వక్ష్యామః॥

* గురుశబ్దనిర్వచనం. *

శ్లో॥ గుకార స్త్వంధకారస్స్యా ద్రుకార స్తన్నిరోధకః। అంధకార నిరోధిత్వా। ద్గురురిత్యభిధీయతే । గుణాతీతం రూపాదివర్జితంచ య ద్వస్తు కరుణాకటాక్ష మాత్రాద్యేనచ తద్దీయతే, సగురుః॥ గుకారం

---

* గురునమస్కారము *

ఎవడు మహాదేవుడు సదాశివుడు పరతత్త్వమనియు నుడువ బడుచున్నాడో, అట్టిగురువునకు నమస్కారము. చీకటిని నశింపజేయు, సూర్యకిరణముల భాతి, లోని యజ్ఞానమును నశింపఁ జేయుచు, నే మహానుభావుఁడు శిష్యులకు గామధేను కల్పవృక్షములబోలె సర్వాభీష్టముల నొసంగునో, అట్టి గురువునకు నమస్కారము.

* గురుశబ్దనిర్వచనము. *

ఆ॥ గురు నమస్కార మయిన పిదప, గురుశబ్దమును నిర్వచించు చున్నాఁడు.

గు యనగా అంధకారము. రు అన దానిని తొలఁగొట్టువాఁడు గాన. గురువని నామము వచ్చినది. భక్తుల యజ్ఞానాంధ కారము నశింపజేయు వాఁడని భావము.

గు అన గుణాతీతము. రు అన రూపాది రహితము. గుణాతీతమై రూపాది రహితమైన వస్తువును కరుణాకటాక్ష మాత్రమున, నేమహాత్ముఁడు ప్రసాదింప జేయుచున్నాఁడో, అతఁడే గురుశబ్ద వాచ్యుఁడగును.

గృణాతీతి గురుః గౄ శబ్దే ఉపాదానే "అను ధాత్వర్థమును దీసికొని, గృణాతి జ్ఞాన ముపదిశతి" జ్ఞానోపదేశము చేయువాఁడు కాన గురువన బడును.

గురూపదేశము లేనిది మానవులు యేమియు నెఱుఁగ జాలరు. గురువు ఉపదేశించు జ్ఞానము- అనుబోధమని శాస్త్రమని రెండు విధములుగ జెప్పబడును.

ఈ యనుబోధమునకు పరమనియు, శాస్త్రమునకు అపరమనియు నామాంతరము గలదు.

చ గుణాతీతం। రుకారం రూపవర్జితం। గుణాతీత మహారూపం యోద ద్యాత్స గురు స్మృతః॥ యద్వాగృహ్ణాతి జ్ఞాన ముపదిశతీతి గురుః। జ్ఞానోపదేష్టేతి యావత్॥ గురూపదేశం వినా పురుషః కిమపి న వేద॥ శ్రూయ తేచతత్॥ ఆచార్యవాన్ పురుషో వేదేతి తద్జ్ఞాన ముపదిశతీతిగురుః॥

* సిద్ధాంత ప్రశంసా. *

జ్ఞానం ద్వివిధం పరాపర భేదాత్॥ జ్ఞానం ద్వివిధ మాఖ్యాతం। పరం చైవాపరం తథా। పరం చైవావబోధాఖ్య మపరం శాస్త్ర ముత్తమం॥ పరంజ్ఞాన మవబోధాఖ్యం। అపరం జ్ఞాన ముత్తమం। సాక్షాత్పరశివ వక్త్రప్రవర్తితత్వా దుత్తమం శ్రేష్ఠం శాస్త్రం సిద్ధాంతః॥

శివసమవేతి చిచ్ఛక్తి రూపమేవ బోధజ్ఞానం కేన ప్రకారేణ శాస్త్రరూపం స్యాదిత్యాశంక్య తత్కాలం తచ్ఛాస్త్రరూప ప్రాప్తి క్రమం మృగేంద్ర సూత్రేణ దర్శయతి॥

సూ॥ సృష్టికాలే మహేశానః పురుషార్థ ప్రసిద్ధయే॥ విధత్తే విమలం జ్ఞానం పంచస్రోతోభి లక్షితం॥

అస్యార్థః॥ మహేశానః పరమేశ్వరః సృష్టికాలే బిందు రిత్యుపాదానేన శుద్ధాధ్వ సృష్టిసమయే పురుషార్థ ప్రసిద్ధయే పురుషాణా మాత్మనా మర్థస్యపరాపర భోగమోక్షరూప ప్రయోజనస్య ప్రసిద్ధ

అపరజ్ఞానమనగా శివాది తాగమ శాస్త్రమే. ఈయాగములను సిద్ధాంతములని పేరుగలదు. శివునియందు సమవాయ సంబంధముచేత నుండెడుచిచ్ఛక్తి రూపమగుజ్ఞానమే పరజ్ఞానము.

* ఆగమశాస్త్ర ప్రశంస. *

అ॥ ఈపరజ్ఞానము శాస్త్ర రూపమును నేకాలమున నెటుల నొందినది మృగేంద్ర సూత్రముచే నిరూపించు చున్నాడు.

తా॥ పరమేశ్వరుడు సృష్టి సమయమున జీవులయొక్క భోగమోక్ష రూపప్రయోజనము కొఱకు దన పంచముఖముల నుండి జనించిన శాస్త్రరూప జ్ఞానమును సదాశివరూపుడై దన్మనాత్మక మగు జ్ఞానమును నొసగు చున్నాడు.

మె విశేష సిద్ధమెవిమల మంతత్స్వార్థ రూపంజ్ఞానంతచ్చ పాదరూపతయా పేక స్వరూపత్వాత్ । ప్రథమవర్తితహితో గ్రాహ్యం నభవతి ॥ కిం తు సౌపాధిక భేదాత్ । పంచస్రోతోభిలక్షితం అనంతరం పంచ స్రోతోభిః ఊర్ధ్వ ప్రాగ్దక్షిణో దక్పశ్చిమస్రోతోభిః అభిలక్షితా సర్వత్ర సదాశివ రూపేణ దర్శనాకార జ్ఞానంశాస్త్ర రూప జ్ఞానంచ విధత్తే॥

శాస్త్రాంతరా నధిగతంపరం మోక్ష తత్సాధనా ద్యశేషార్థ ప్రకాశకం సర్వజ్ఞోదిత సిద్ధాంత ఇత్యపరజ్ఞానం ముముక్షుభిః శ్రవణమననాదిభిః సేవ్య మితి పరాఖ్యసూత్రేణ దర్శయతి॥

సూ॥ జ్ఞానమేత చ్ఛివక్షేత్రం సంగృహాణాత్మభేషజం। పరిణామసుఖంస్వాదు విశేషగుణదర్శకం॥ అస్యార్థః॥ శివక్షేత్రం శివస్సర్వజ్ఞః పరశివః సఏవ క్షేత్రభూమిః। తదుత్థం తదుత్పన్నం సమదర్శనాది శాస్త్రాంతరవత్ కించిజ్జ్ఞ పశుప్రణీతం భవతీత్యర్థః ॥ పరిణామసుఖం మల తీవ్ర పరిపాక నిమిత్తేన అభిప్రాయాన్య మప్రేర్యతారూపం సుఖం పరిణామాన్మలస్య తీవ్రతర పరిపాక ఇతి నిమిత్తా దభివ్యంగ్యం సుఖ

అనగా తన్నుపాసించుటకు సదాశివ స్వరూపమును, భోగ మోక్షములు నెట్లు సాధింప వలెనది తెలిసికొనుటకు, సిద్ధాంత శాస్త్రమును ప్రాణిహితార్థమై ప్రదర్శించినాడని భావము.

అ॥ శాస్త్రాంతరముల వలన లభించ నిదియు, మోక్షము దానికి గావలసిన సాధన సామగ్రి నంతయు సంపూర్ణముగా దెలియఁజేయు నదియు, శివునిచే బ్రకటితముగ జెప్పబడిన యాగమ శాస్త్రసంబంధియగు జ్ఞానము మోక్షేచ్ఛగలవారు శ్రవణ మననాదులచేత, సాధింప వలెనని పరసూత్రము చేత నిరూపించుచున్నాడు.

తా॥ పరశివుఁ డష్టమూర్తి స్వరూపుడు కావున భూమియు, నాతని మూర్తులలో నొకమూర్తియే. అట్టి భూరూప మగు తనువు వలన జనించినది—ఇతర శాస్త్రముల వలె కించిజ్జ్ఞులగు పశువులచే జెప్పబడనిది— మలపరిపాకానంతరమే సుఖ మొసఁగునది—

వైపర్యతా రూపం ప్రతిపాద్యత్వేన యస్యేతి మధ్యమ పదలోపి బహువ్రీహి సమాసః గారుడ దక్షిణాది తంత్రవత్ సిద్ధిరేవపర ప్రయోజనమితి స్థితం భవతీత్యర్థః॥

విశేష గుణద్యోతకం। ఇతర శాస్త్రాణాం మోక్షరూప ప్రాప్యస్థానాని దర్శయిత్వా తేషా మగోచర నిరతిశయ పద నిర్వాణ రూప సర్వార్థదృక్క్రియా లక్షణ శివతత్త్వ రూప విశేష గుణస్యదర్శకం ప్రదర్శకం శాస్త్రాంతరేషు ప్రతిపాదితార్థా నంగీకృత్య తద గోచరార్థ ప్రకాశకారణేన సాంఖ్య సౌగతాది శాస్త్రవత్ శాస్త్రాంతర కల్పితమిత్యర్థః।

అనధిగతార్థ గంతృప్రమాణమితి ప్రమాణలక్షణ లక్షిత మిత్యర్థః। ఆత్మక్షేమజం ఆత్మనః మలాది సంసారవ్యాధిం పరిహృత్య శివత్వ రూప స్వకీయ రూప బలాభి వ్యంజనే ఔషధం బంధముక్తి శివత్వాభి వ్యక్తిషు పరమోపాయ జ్ఞానక్రియా యోగ చర్యా ప్రతిపాదక మిత్యర్థః।

స్వాదు మధురం కుతర్క మయ శాస్త్రాంతరవత్ కర్ణకఠోర

శాస్త్రాంతరముల కగోచరములైన విషయములఁ బ్రతిపాదించుచు శివతత్త్వమును గన్పింపఁ జేయునది- సంసారమను మహావ్యాధిని హరించి శివత్వమును ద్యోతనము చేయుటకు నౌషధము వంటిది- జ్ఞాన పాదము- క్రియాపాదము- యోగపాదము- చర్యాపాదము- అను నాల్గుపాదములచేఁ బ్రకాశించునది- తర్కాదిశాస్త్రములవలెఁ గర్ణకఠోరము కానిది, ఈ యపరజ్ఞానమే.

ఇట్టి ఆగమ శాస్త్రజ్ఞానమును వినుట- చదువుట- తెలిసికొనుట- జ్ఞాపక ముంచుకొనుట- పదేపదే దానిని మనస్సులో వల్లెవేయుట- మొదలగు యుపాయములచే సార్జించ వలయును.

ఇట్టిమహత్తరమైన జ్ఞానమును శివుని దెలిసికొని యాతని వలె సదానంద రూపుడై యుండదలచిన అధికారి యగు జిజ్ఞాసు వభ్యసింప వలయును.

అజ్ఞాన మహాచార్య నిగ్రహము లేనిది కలుగనేరదని గ్రంథాంతరము నందుఁ జెప్పఁబడినది.

నః ర్వోభయత్వాన్న దోషయుక్తార్థం నభవతీతి భావః। ఏతత్ జ్ఞానం పూర్వోక్త లక్షణ శాస్త్రరూప జ్ఞానం సంగ్రహణ శ్రవణ పఠన గ్రహణ ధారణ మననాదినా సమ్యగ్గ్రహణేత్యర్థః॥

ఏతాదృశ జ్ఞానాభ్యాసః శివతత్త్వ జిజ్ఞాసునా అధికారిణా కర్తవ్యః। తత్ ఆచార్యానుగ్రహం వినా నసిధ్యతి। అత్రోక్తం॥

* గురుశివాభేదః *

శ్లో॥ ప్రస్ఫుటం శాంభవో వేదః స్వసంవేద్యకరః పరం। కరోతి సచ్చిదానందం గురుభిస్సన్నిధీయతే। నిష్కళోహి మహాదేవో। నిత్యజ్ఞాన మహోదధిః। సకళో గురురూపేణ సర్వానుగ్రాహకో భవేత్। శివ విద్యా ప్రదస్సోయ మవిద్యా గ్రంథి భేదకః। శివ సిద్ధాంత తంత్రైక కర్తాహి పరమశ్శివః। తస్మాత్కారణాత్ జ్ఞానాధికారిణో యేకేచన సంతి తేషా మాచార్య నమస్కారః సర్వకామదో భవతి॥ అత్ర నమస్కారః పూజాదీనా ముపలక్షణం। అతః సాక్షాత్పరశివ

శాంభవ వేదమని చెప్పఁబడుచు, స్వాత్మ జ్ఞానమును గలిగించి సచ్చిదానంద స్వరూపమును బోధించు నాగమ శాస్త్రము సద్గురువు వలననే నేర్చుకొన వలయును.

నిష్కళుఁడై నిత్యజ్ఞానస్వరూపుఁడగు మహాదేవుఁడే సకలుఁడగు గురురూపమున నవతరించి యెల్లరి ననుగ్రహింపఁజేయును.

* గురుశివాభేదము. *

శివవిద్య నొసంగువాడును, అవిద్యాగ్రంధిని (అజ్ఞానమనుముడిని) విప్పువాడును, శివాగమముల రచించిన వాడును, గురుమూర్తియగు వాఁడు పరశివుఁడే.

కాఁబట్టి జ్ఞానమందభిలాష గలవారి కందరికిఁ బరశివ రూపుఁడగు గురు నమస్కారము మొదట చేయుట తప్పనిసరి.

ఆ నమస్కారము సర్వాభీష్టసిద్ధికి కారణమగును. గురునమస్కారమన నొక్క నమస్కారమే గాదు. పూజాదులుగూడ చేయవలయును. ఈయర్థము నమస్కార పదముచే సూచింపఁబడును.

కావున పరశివ భావముతో గురుపూజ చేయవలయును. అటులఁ బూజించినచో శిష్యునకు ఐహిక పారలౌకికములు సఫలము లగును.

భావనయా గురుం పూజయేత్ । తేన స భావానురూపఫలదో భవతి ॥ అన్యోక్తం ॥ మంత్రే తీర్థే ద్విజే దైవే । దైవజ్ఞే భేషజే గురౌ । యాదృశీ భావనా యత్ర । సిద్ధిర్భవతి తాదృశీ ॥ గురౌ మనుష్యబుద్ధిం యః కరోతి స నరకం ప్రాప్నోతి। తదుక్తం॥ గురౌ మనుష్యబుద్ధించ । శివలింగే శిలామతిం । మంత్రే చాక్షర బుద్ధించ । కృత్వాతు నరకం వ్రజేత్ ॥ అతఏవ॥ పరమాత్మస్వరూపాయ ॥ శివభావప్రదాయినే । నమస్శ్రీగురునాథాయ । వట్మూల బ్రహ్మమూర్తయే ॥ అథ గురుపారంపర్యం వర్ణయామి॥

* గురుపరంపరావర్ణనం. *

శ్లో. స జయతు గురుమూర్తి స్సర్వసన్నుత్యకీర్తిః
కలితుహిన పతంగః కల్మషాంధాను భంగః ।
పశుపతి సమరూపః పాటితాశేష పాపః ।
పంచశివ గతిభావః పండితారాధ్యదేవః ॥

మంత్రము నందును, తీర్థమునందు, దైవమునందు, బ్రాహ్మణుని యందు జ్యోతిష్యుని యందు, ఔషధము నందు గురువు నందు శివభావన యెట్టుల నుంచునో, ఆయా ఫల సిద్ధి యగునని భావము.

గురువును, దైవస్వరూపునిగా దలంచక అందరివలె నొక సాధారణ మనుష్యునిగా దలంచువాడు నరకమును జెందునని గ్రంథాంతరము నందు గలదు.

గురువునందు మనుష్యుడనుతలంపును శివలింగము నందు రాయియను తలంపును మంత్రము నందు అక్షరములను తలంపును నుంచిన వాడు నరకమును జెందును.

కావున పరమాత్మ స్వరూపుడు- శివత్వము నొసంగువాడు- వట్మూల బ్రహ్మమూర్తియు నగు గురునాథునకు నెల్లప్పుడు నానమస్కారము.

* గురుపరంపరావర్ణనము. *

ఇక శ్రీగురువుల యొక్క వంశమును సంగ్రహముగ నిరూపించు చున్నాను.

తా॥ సర్వజనులచే నుతింపఁ బడును, కలిమనెడి మంచునకు భానుకిరణ తుల్య

శ్లో॥ అద్వైతోద్ధత కుంభికుంభ దళనాకుంఠైక కంఠీరవో।
గర్వోద్దండిత పాంచరాత్రి నిబిడ ప్రాలేయ చండద్యుతిః।
పాషండాబ్జ మదద్విపో విజయతే। బౌద్ధాద్రి ఘోరాశనిః।
శ్రీమత్పండిత మల్లికార్జున గురుర్విద్వత్సభా పూజితః॥

ఏవంవిధ శ్రీమల్లికార్జునాపరావతారాయమానః శ్రీమత్పండిత మండలాగ్రణీర్వేదమార్గప్రతిష్ఠాపనాచార్యః, పూర్వమీమాంసక బౌద్ధ సాంఖ్య తార్కిక మాయావాది చార్వాక వైతండిక పౌరాణిక శాక్త గారుడ వామ భూత తాంత్రిక మాంత్రికేత్యాది ప్రతివాది కూహక మతఖండన శీలా ప్రవీణః శివసమయ శుద్ధ శివాచార ప్రతిపాలనాధురీణస్సంసారి పాశబద్ధానాం ప్రాణినామనుగ్రహాయ సాక్షాచ్ఛివ ఏవ మల్లికార్జున పండితగురురూపేణ ప్రాదుర్భూతః॥

వగు తన తేజః పుంజముచేఁ బటాపంచలు జేయుచు, కల్మషముల నశింపఁ జేసి సదాశివుని యందే తన భావము నుంచి శివావతారుడని పేరు గాంచిన మల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారు సర్వోత్కృష్టుడై వెలయుచున్నారు.

తా॥ అద్వైతమతమను గజకుంభమును బ్రద్దలుచేయుటలో, సింహము వంటి వాడును, పాంచరాత్రి మతమను మంచునకు సూర్యుని వంటివాడును, బౌద్ధుల నెడి పర్వతములకు వజ్రాయుధము వంటివాడును నగు, మల్లికార్జున పండితారాధ్యుల వారు సర్వోత్కృష్టుండై యున్నాడని యర్థము.

అద్వైత మతము, పాంచరాత్రి మతము బౌద్ధమతము మొదలైన దుర్వాద మతములను జయించి తన శివాద్వైత మతమును వ్యాపింపఁ జేసినాఁడని భావము. మల్లికార్జునాపరావతారుఁడును, వేదమార్గమును స్థాపించుట యందు నాచార్యుఁడును, పూర్వమీమాంసకులు- బౌద్ధులు- సాంఖ్యులు- తార్కికులు- మాయావాదులు- చార్వాకులు- వైతండికులు- పౌరాణికులు- శాక్తేయులు- గారుడాది తాంత్రికులు మాంత్రికులు మొదలగు ప్రతివాదుల కపటమత ఖండనకళా నిపుణుఁడును, శివాగమము లందును, అష్టావరణ పంచాచారము లందును మహాప్రసిద్ధుఁడును నైన మల్లికార్జున పండితుఁడు కీర్తిగాంచెను.

సాక్షాత్తుగా నా పరశివుఁడే ప్రాణిహితమునకై మల్లికార్జున పండిత గురురూపమున నవతరించెను.

అన్యత్రోక్తం॥ శ్లో॥ అత్రినేత్ర చతుర్బాహుః। రవామార్ధ పరిగ్రహః। అహమేవ గురుర్భూత్వా చరామి వసుధాతలే॥ అపిచ॥ శ్లో॥ లలాటలోచనం చంద్రకళామపి భుజద్వయం। అంత నిధాయ వర్తేహం గురురూపో మహేశ్వరి। చత్వారో గురవోఽభవన్ క్షితితలే సాక్షాత్స్వయం దేవతా। స్తుత్యాద్య శ్రుతి మార్గ భాక్ కలిమల ప్రద్రావణో రేవణః। రామార్యస్సుగళాంతకృ న్మునివరో। మరుళప్రభు ర్యోగిరాట్। శైవోద్ధార ధురంధర। స్సముజని శ్రీ పండితార్యో మహాన్॥ అతః పండితారాధ్య ప్రాదుర్భావ మాహాత్మ్యం వర్ణయామి॥

* మల్లికార్జున పండితారాధ్య మహిమ *

శ్లో॥ సోయం పండిత మల్లికార్జున గురు శ్రీ భీమలింగేశితు!
ద్రాక్షారామ పురోత్తమే నివసత శ్శ్రీసప్తగోదావరే। ఆవిర్భావ ము

మూడవ నేత్రమును, బాహుచతుష్టయమును వామభాగమునఁ బార్వతిని విడిచి నే గురురూపమున భూమియందు సంచరించెదను.

లలాటనేత్రము చంద్రకళ భుజద్వయమును విడిచి ఓ మహేశ్వరీ గురురూపమునఁ బుడమియందు నేనే సంచరించెదను. అని శివుండు వచించెను.

దేవతాంశ సంభూతులగు గురువులు నాల్గుయుగములందును వెలసిరి. వేదమార్గ పథికుఁడును, కలికల్మష సంహారుఁడును, నగు రేవణాచార్యుఁడు కృతయుగమునందు గురువు.

శివయోగియని పేరుగాంచిన మరుళాచార్యులు త్రేతాయుగమున గురువు.

సౌగత మతమును నశింపఁ జేసిన ఏకోరామారాధ్యులు ద్వాపర యుగమున గురువు

శైవమతోద్ధారమును జేసిన మల్లికార్జున పండితారాధ్యుల వారు కలియుగ గురువులు. అని గ్రంథాంతరమునందు గలదు. కావున పండితారాధ్యుల జననాదికమును వచించెద.

* మల్లికార్జున పండితారాధ్య మహిమ *

తా॥ ఆ మల్లికార్జున పండితుఁడు సప్తగోదావరీ భాసమానమగు ద్రాక్షారామ పురమునందు నివసించుచున్న భీమేశ్వర లింగమునకు బుత్రుడై జన్మించి గౌతమ గోత్ర

పాగత్యోద్భూతగుణో దేవస్య గర్భావహో ఖ్యాతో గౌతమ గోత్రజోపి సుతరా మృగ్వేద శాఖాన్వితః। ఇతః శ్రీ దాక్షారామభీమేశ్వరలింగగర్భా విర్భూతః వీరశైవాచారానుగతి సద్భక్తి ప్రతిపాలకత్వేన మహామహి మోన్నతః। సర్వజన సాక్షిక దృష్టప్రత్యయ నిదర్శన శక్తి విశేషః నానాశ్రుతిస్మృతి పురాణాగమేతిహాస వచన ప్రామాణ్యేన శివాధిక్య శివభక్తి మాహాత్మ్య శివేతర దేవతా మతాంతర నిరసన ప్రతిపాదకత్వేన। సమస్త ప్రవాదినో నిర్జిత్య నిజమహిమ నిదర్శనార్థం ఊర్ధ్వ నేత్రావలంబన స్సమస్త లోకానా మాశ్చర్యకరత్వేన విఖ్యాత స్సము భూత్ ॥

అత స్సర్వే విపశ్చితోపి మస్తక విన్యస్త హస్తాంజలయో భూత్వా। తన్మాహాత్మ్యం సంస్తువతః శరణం ప్రపన్నా బభూవుః। తత్కథాం వర్ణయామి।

మల్లికార్జున సమాహ్వయో గురు ర్ధాన్యవాటి నగరేమరే శ్వరం। దృగ్యుగేన పరిపూజ్య పశ్యతాం। పావనే కలయదూర్ధ్వ లోచనం। అథ ప్రస్తుత గురుస్తుతిం కరోమి॥

మును–ఋగ్వేదశాఖయుఁ గలిగి యద్భుత గుణసంపత్తి గలిగియుండెను.

ద్రాక్షారామ భీమలింగేశ్వర ప్రభుఁడై వీరశైవాచార మవలంబించిన భక్త శిఖామణులఁ గాపాడఁగల గొప్ప మహిమ గలవాఁడై సర్వజనులకు ప్రత్యక్షముగాఁ గన్న రచఁ బడినిదర్శనములచే మతవిశ్వాసమును నెలకొల్పుచు, శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాస ప్రామాణ్యమును గన్పరచుచు శివాధిక్యమును, శివభక్తిని–శివమహిమను–శివేతర దేవతా నిరసనమును– అన్యమతనిరాసమును జేయుచు, నెల్లరను జయించి నిజమహిమను జనులకుఁ దెలియపరచుటకై ఊర్ధ్వనేత్రమును వహించి యామహనీయుఁడగు మల్లికార్జున పండితుడు సమస్తలోకములకు నాశ్చర్యమును గల్గించెను.

కాఁబట్టి పండితులందఱు శిరస్సున జేతోయినుంచి యతని మహిమనుగొనియాడుచు నమ్మహామహాత్ముని శరణు నొందిరి.

మల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారు ధాన్యవాటి నగరమున అమరేశ్వరుని బూ

* గురుప్రాశస్త్యం. *

శ్లో॥ భువి నిఖిలజనానాం । భుక్తి ముక్తి ప్రదాతా । పురహర సమధామా భూరి విజ్ఞానసీమా । నిరుపమ గుణగణ్యః । స్థాపితాశేష పుణ్యః ప్రదళిత సకలార్తిః పండితారాధ్య మూర్తిః॥

శ్లో॥ శార రూపం సమాదాయ పూజాం గృహ్ణాతి శాంకరీ। గురురూపం సమాదాయ । భవపాశం లునాత్యసౌ ॥ గురుదేవం మహాదేవ మేకీభావేన భావయేత్। ద్విధా భావంచ యః కుర్యాన్నరో సౌ గురుపాతకీ॥ గురుదేవం మహాదేవ మేకీభావేన భావయేత్। త్రిషు లోకేషు విఖ్యాత స్తేనాసౌ గురు భక్తిమాన్॥ యో గురుస్స శివః ప్రోక్తో యశ్శివస్స గురుస్స్మృతః॥ యథా శివ స్తథా విద్యా। యథా విద్యా తథా గురుః॥ శివవిద్యా గురూణాంచ । భక్త్యా హ్యసదృశం ఫలం॥ పశునాథశ్శివ స్తస్మాత్పశూనాంగతి రిత్యభూత్॥ పశుపాశ విముక్త్యై గురో రాజ్ఞాం నిరీక్షయేత్ ॥ నిరాకారం నిరాలంబం । నిర్మలం సర్వకల్పకం నిర్గు

జింపుచు చూచువారలు నిర్భ్రాంతినొంద, దృష్ట్యగ్రముతో కూడ తృతీయనేత్రమును బొందెను.

* గురుప్రాశస్త్యము *

సకల మానవులకు భుక్తిముక్తులనొసంగు వాడును, శివునితో సమానమగు తేజస్సంపన్నుడును, విజ్ఞాననిధియును, అనుపమానమగు విజ్ఞానమునకు గనియును, సద్గుణసంపన్నుడును, సర్వపుణ్య కార్యములు స్థాపించిన వాడును, ఆపదబాధలఁ బోగొట్టువాడును, నగు పండితారాధ్యుల ప్రస్తుతింతును.

మఱియు, శివుండు శివరూపమును వహించి పూజనుగైకొనును. గురురూపమును ధరించి సంసార క్లేశములు ఛేదించును.

గురు శివులను సమానముగా జూడవలెను ఏకముగా జూడక వేరుగా జూచిన వాడు పాతకమునొందును. ఒకటిగా దలంచి భక్తితోఁ బూజించు వాడు త్రిలోకములందుఁ బ్రసిద్ధినొందును.

గురువే శివుడు శివుడే గురువని చెప్పఁబడినది. శివవిద్యా గురువుల నసామాన్యమ

గాం నిశ్చలం తస్మైం పరాపర పరం గురుః। ఆధారాధేయ స్వాద్యష్టమా। ద్యంత రహితం గురుః। మనసోవచసశ్చైవ గురో ర్భావ స్త్వగోచరః॥

గురుమూర్తౌ శివే భావః। శివభావో గురావపి। ఇత్యుక్త్వా భావాభావాచ్చ కుంభీపాకో నసంశయః॥ గురు మూర్తి శ్శివ స్సాక్షా న్నాన్యథాచ సురేశ్వర। తత్పాద యుగ్మే వసతి త్రైలోక్యం సచరాచరం। అంగుష్ఠాగ్రే చాష్టషష్టి తీర్థాని నివసంతిహి। నక్షత్రగ్రహ బృందాని గుల్ఫే తిష్ఠ వసంతిహి। సప్తాబ్ధయ స్సపాదర్థే తదర్థే కుల పర్వతాః। షట్త్రింశ త్తత్త్వరూపాణి నివసంతిచ జంఘయోః॥

ముక్తిఖండే। అతీవ శ్రద్ధయా సార్థం శృణు పంకజలోచన। ఆచార్యఏవ సంసార మోచన ప్రద ఉచ్యతే॥ సఏవ వేద విత్స్వయం। సఏవ మోచన ప్రదః। సఏవ సత్య చిద్ఘనః। సఏవ సర్వ ముచ్యతే। శ్రియా

గు భక్తితోఁ బూజింపువాఁ డసత్యశమగు ఫలంబు నొందును. బ్రహ్మాది పశువుల కధిపతి యగుటచే శివునికిఁ బశుపతి యని పేరు. పశుపాశ విముక్తికై శివస్వరూపుఁడగు గురువునాజ్ఞను శిరసావహింప వలెను. నిర్గుణుఁడై నిర్వికల్పుఁడై నిశ్చలుఁడై యాద్యంత రహితుఁడై యుండు శివస్వరూపుఁడు గురువే.

గురుభావము మనస్సునకు వాక్కునకు అందనిది. శివునియందు గురుభావము గురునియందు శివభావము నుంచనివాఁడు కుంభీపాకమను నరకము నొందును.

సాక్షాత్తు శివుఁడే గురురూపమున నవతరించును. అతని పాద ద్వయమున త్రిలోకములు వసించును బొటనవ్రేలునందు నరువది తీర్థములుండును. అతని చీలమండయందు నక్షత్రములు గ్రహములుండును. అర్ధపాదమున సప్తసముద్రములు- అర్ధపాదమున కుల పర్వతములు విలసిల్లును. అతని పిక్కలయందు ముప్పది యారుతత్త్వము లుండును.

"ఓ విష్ణుమూర్తి! నిక్కముగ శ్రద్ధగా వినుము. ఆచార్యుఁడే సంసార క్లేశములనుండి తప్పింపఁగల సాహసుఁడు. అతఁడే వేదమును గుర్తెరిగినవాఁడు. అతఁడే ముక్తిప్రదుఁడు. అతఁడే సత్యస్వరూపుఁడు. ఇదియేది యననేల! సర్వముచేయువాఁడు నాతఁడే యని ముక్తి ఖండమున వచింపఁబడినది. గురుభావ మగోచరము. గురుస్వరూపమే లింగమూర్తి. నిరా

సా రే। అశరీరం గుణో ర్భావ మాకారం లింగమూర్తికం । అనంగ మం
గ సంయుక్తం । గురు లింగం సమాశ్రయేత్ ॥

* గురుస్తోత్రం. *

చైతన్యం శాశ్వతం శాంతం వ్యోమాతీతం నిరంజనం । నాదబిం
దు కళాతీతం తస్మై శ్రీగురవే నమః॥

జ్ఞానశక్తి సమారూఢ । స్తత్వమాలా విభూషితః । భుక్తిము
క్తి ప్రదాతాయః । తస్మై శ్రీగురవే నమః ॥

బ్రహ్మా విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ । ఈశ్వరశ్చ సదాశివః । యేతే గర్భగ
తా యస్య తస్మై శ్రీగురవేనమః॥ అజ్ఞాన తిమిరాంధస్య జ్ఞానాంజనశ
లాకయా। చక్షురున్మీలితం యేన। తస్మై శ్రీగురవేనమః ॥ అఖండమం
డలాకార। వ్యాప్తం యేనచరాచరం। తత్పదం దర్శితం యేన తస్మై శ్రీ
గురవేనమః॥ భవారణ్య ప్రవిష్టస్య । దిఙ్మోహ భ్రాంతచేతసః । యేన
మే దర్శితః పంథాః । తస్మై శ్రీగురవేనమః॥ అనంత జన్మ సంప్రాప్త
కర్మేంధన విదాహినే। జ్ఞానానల ప్రభావేన । తస్మై శ్రీగురవే నమః॥స్వ

కాయుడైన శివస్వరూపుండయ్యును సాకారుండైన గురు రూపమును వహించిన గురు
లింగమును నాశ్రయించ వలయును.

గురుస్తోత్రము.

ఎవండు చైతన్యస్వరూపుండు- శాంతుండు- నాదబిందు కళాతీతుండు నై ప్రకా
శించునో, అట్టి గురువునకు నమస్కారము

జ్ఞాన శక్తిని గలిగి తత్వమాలాలంకృతుండై భుక్తి ముక్తుల నెవ్వఁడొ
సంగునో, అట్టి గురువునకు నమస్కారము.

బ్రహ్మయు- విష్ణువు- రుద్రుండు- ఈశ్వరుండు- సదా శివుండు- ఏగురువునకు గ
ర్భగతులై విలసిల్లిరో, అట్టి గురువునకు నమస్కారము.

అజ్ఞానమను చీకటిలో గన్నులు కన్పడక వెవనలాడు శిష్యుని నేత్రము లంజు జ్ఞా
నమను కాటుకను వేసి యే పరోప కారుని చే శిష్యుని నేత్రము లంబాగుచేయంబడినవో,
అట్టి గురువునకు నమస్కారము.

అఖండ మండలాకారంవ్యాప్తమగు చరాచరమును, పరమాత్మపదమును నెవ్వనిచే

దేశికస్యైకతు నామకీర్తనం। భవేదనంతస్య శివస్య కీర్తనం। స్వదేశికస్యైవశరీర చింతనం। భవేదనంతస్య హరస్య చింతనం॥ తస్య నామ కీర్తన మాత్రేన సర్వపాపక్షయో భవతి। సర్వారిష్ట నిరసనం భవతి। సర్వాభీష్టఫల ప్రాప్తిర్భవతి॥ తస్యోదాహరణమాహ॥

శ్లో॥ మల్లికార్జున ఏవాసౌ మల్లికార్జునపండితః। నోచేత్స్మరణ దేవ। సర్వాభీష్ట ఫలం కథం॥ అహో శ్రీపండితారాధ్య పాద సేవాపరాయణః। కృతాంతంవా దండధరం మృత్యుంవా జయతి స్వయం ఇతి సాక్షాచ్ఛంభో రపరావతారాయ శ్రీగురుచన్న మల్లికార్జున పండితస్వామినే నమోనమః॥

జాపింపబడినదో, అట్టి గురువునకు నమస్కారము.

సంసారమను మహారణ్యమును ప్రవేశించి దిక్కు దరిదోచక మోహము నొందిన జీవాని వోలె త్రోవను గాంచ జాలక ఉన్న శిష్యునికి సేధర్మ శీలునిచే త్రోవజూపింపంబడినదో, అట్టి గురువునికి నమస్కారము.

అనంత జన్మల నుండి వచ్చుచున్న కర్మములను కట్టెలను అగ్నిచే దహింపంజేయగల సామర్థ్య మేధీయునకు గలదో, అట్టి గురువునకు నమస్కారము

శివగురు నామకీర్తన మొనరించిన శివనామ కీర్తన మొనరించి నటులే యగును, తన గురు శరీర చింతన మన్నచో హరశరీర చింత. మున్నటులే యగును.

గురు నామమును ప్రాతఃకాలమున నెవరు స్మరింతురో, అట్టి వారికి సర్వపాపములు నశించును సర్వారిష్టములు తొలంగును. సర్వాభీష్టములు గలుగును. అందును నుదాహరణము గురు బిరుదమును వహించిన మల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారే.

మల్లికార్జున దేవుడే మల్లికార్జునపండితుండు కానిచో, తలంచినంత మాత్రముననే సర్వాభీష్టములు నేల నొసంగంగలడు, ఎవరు మల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారి పాదసేవా పరాయణులో, వారలు, యముని నైనను - మృత్యువు నైనను జయింపంగలరు. అట్టి సాక్షాత్పర శివావతారుండగు, గురుచన్న మల్లికార్జున పండిత స్వామికి నమస్కార మొనరించెద.

* కోటిపల్ల్యారాధ్య స్తుతిః. *

తతః॥ పాశాను బద్ధ పశుమోచన కృత్యశీలః। శైవాగమానుగత బోధన ధర్మశీలః॥ శ్రీకంఠి తేంద్రగురుచిత్తసరోజ భృంగ శ్రీకోటిపల్లి గురు రార్యవరో విభాతి॥ తస్య శ్రీపండితారాధ్య। గురోర్గురుమహం భజే। కోటిపల్లి సమాఖ్యాతం శ్రీగురుం కరుణానిధిం॥

* అహాంతరారాధ్య స్తుతిః. *

శ్లో॥ తదుపం ప్రణమామ్యద్య। మహాంతర సమాహ్వయం। పశుపాశ పతిజ్ఞాన ముఖ్యాద్వైతైక దేశికం॥ అహాంతర గురుర్జీయాత్। వేదవేదాంత తత్వవిత్। శ్రీకోటిపల్లి గురుణా। పూజ్యమాన పదాంబుజః॥

* స్వగురు స్తుతిః. *

శ్లో॥ శృత్యాగమాది పరి పాలిత భక్తిసిద్ధః। శైవేతరస్య సమయస్య విభేది బోధః॥ అజ్ఞాన మోహ తిమిరోచ్ఛ్రయ భానుమూర్తి।

---

* కోటిపల్ల్యారాధ్య స్తుతి *

పాశబద్ధులగు జీవుల బంధ విముక్తిని చేయఁగల సమర్థుఁడును, శివాగమములు మనోహరముగ బోధింప శక్తిగలవాఁడును, మల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారికి గురుశ్రేష్ఠుఁడును తనిచే నిరంతరము పూజింపఁబడు పాదకమలములుగలవాఁడును నగు కోటిపల్లి గురుమూర్తిని నమస్కరించెద

కరుణా సముద్రుఁడును, కోటిపల్లి నామాంకితుఁడును, పండితారాధ్య గురువునకు గురువును నగు నా ఆరాధ్యమూర్తికి మరల నానమస్కారము.

* అహాంతరారాధ్య స్తుతి. *

పశుపాశ పతి జ్ఞానోపదేశము నందు దేశికుఁడగు, అహాంతరారాధ్యునికి నే నిత్యము ప్రణమిల్లెద. శైవేతర మతముల ఖండించి శైవమత ప్రాధాన్యమును లోకమందు చాటించిన మహాత్ముఁడును. శృత్యాగములచే భక్తి ప్రాధాన్యమును బోధించిన బోధకుఁడును. కోటిపల్లి గురుమూర్తిచే పాదపద్మములు పూజింపఁబడు వాఁడును, వేదవేదాంతవేత్తయును నగుచు, నేనారాధ్యమూర్తి జగద్గురుమూర్తి శైవ

శ్రీచన్నవీర గురుశేఖర ఏవ భాతి। పండితారాధ్య సద్వంశ సుధాంబుధి సుధాకరం। అస్మద్గురుం చన్నవీర గురుశేఖర మాశ్రయే॥

* గణస్తుతిః. *

అథ॥ శ్రీనంది భృంగిరిటి వీరక వీరభద్ర। చండీశ్వర ప్రమథ ముఖ్య మహాగణేభ్యః। శ్రీరుద్ర మంత్రనుత రుద్ర సహస్రకోటి। కోటిభ్య ఏవ మహదస్తు నమో మహద్భ్యః॥

నమ స్త్రయ ష్షష్టి మహాగణేభ్యః। త్రయోదశభ్యో దశషోడశభ్యః। గణేశ్వరేభ్యో గణనాయకేభ్యో। నమోనమ శ్శంకర కింకరేభ్యః॥

* యోగాచార్యస్తుతిః. *

శ్వేతాది లకులీశాంతాం। యోగాచార్య మతానుగాం। సద్వా

త్రింగాంచెనో, అట్టి యవాంతరారాధ్య గురువులకు నా నమస్కారము.

* స్వగురుస్తుతి. *

అజ్ఞానాంధకారమును బాపుటకు భానుతుల్యుఁడై, మల్లికార్జున పండితారాధ్య వంశక్షీరసాగరమునకు రాకాశశాంకుఁడై చన్నవీరారాధ్య నామధేయము గలిగి గురుశేఖరుఁడై యున్న నాగురుమూర్తికి నమస్కారము.

* గణస్తుతి. *

నందికేశ్వరుఁడు భృంగిరిటుఁడు వీరకుడు వీరభద్రుఁడు చండీశ్వరుఁడు మొదలగు ప్రమథగణములకును- "శ్రుత సహస్రాణి సహస్రశో యే రుద్రా అధిభూమ్యాం" ఇత్యాది శ్రుతులచేఁ గీర్తింపఁబడిన యసంఖ్యాకు లగు రుద్రగణములకును- నమస్కారము.

శంకర కింకరులగు అరువది మువ్వురు మహాగణములకును, పదమూఁడుగురు గణేశ్వరులకును నూటయఱువది మంది గణనాయకులకును నమస్కారము.

* యోగాచార్యస్తుతి. *

శ్వేతాచార్యులు మొదలుకొని లకులీశ్వరుని వరకున్న యిరువది యెనిమిది మంది

దశోత్తరశత । శివభక్తసంఖ్యాం స్మరామ్యహం॥

* బసవేశ్వర స్తుతిః *

శ్లో॥ మునియాచనయా శివాజ్ఞయా। భువి భక్త్యుద్ధరణార్థమాగతం॥ వృషరాడపరావతారతా। మహితం శ్రీబసవేశ్వరం భజే॥

* మునిస్తుతిః *

శ్లో॥ ఉపమన్యుదధీచిగౌతమ। ప్రముఖేభ్యోపి నమో నమో మునిభ్యః॥

* సోమనాథ జ్యోతిర్నాథ స్తుతిః *

శ్లో॥ నమః శ్రీసోమనాథాయ। భాష్యకర్త్రే మహాత్మనే। శైవరత్నాకరకృతే। జ్యోతిర్నాథాహ్వయాయచ॥

రోగాచార్యులను, వారిమతము ననుసరించిన నూటపన్నెండు మంది శివభక్తగణములను స్మరించెదను.

* బసవేశ్వర స్తుతి. *

భక్త్యుద్ధరణమునకై మునీంద్రుల కోర్కెపై శివాజ్ఞచే భూలోకమున నవతరించినట్టియు, వృషభేశ్వ రాపరావతారుఁడైనట్టియును బసవేశ్వరునకు నమస్కారము.

* మునిస్తుతి. *

ఉపమన్యువు దధీచి. గౌతముఁడు మొదలగు శైవమునీంద్రులకు వందనము.

* సోమనారాధ్య స్తుతి. *

సోమనాథభాష్యమును రచించిన మహాత్ముఁడగు పాల్కురికి సోమనారాధ్యుల వారికి శరణు.

* జ్యోతిర్నాథారాధ్య స్తుతి. *

శైవరత్నాకర మహాగ్రంథ రత్నమును రచించిన జ్యోతిర్నాథారాధ్యుల వారికి శరణు.

* మల్లనారాధ్య స్తుతిః. *

శ్లో॥ నమోస్తు మల్లయార్యాయ శైవ సిద్ధాంతవేదినే। రచి
తాయేనమహతా। శివజ్ఞాన ప్రదీపికా॥

* నాగనాథారాధ్య స్తుతిః. *

శ్లో॥ గురవే నాగనాథాయ। నమస్కారం కరోమిచ। ప్రణీతో
యేన విదుషా। సర్వాగమ సుధార్ణవః॥

* పురాతననూతనకవి స్తుతిః. *

శ్లో॥ పురాతనా నూతనాయే। శైవాగమవిశారదాః। నమస్తే
భ్యోనమస్తేభ్యః। శైవా మాహేశ్వరాశ్చయే॥ప్రణమ్య ప్రాక్తనాన్ స
ర్వాన్। నూతనానపి తత్కృతాం। ఆజ్ఞామాదాయ శిరసా। తత్ప్రసాదా
త్స్ఫురన్మతిః॥

* కవిచరిత్ర. *

శ్లో॥ విపశ్చితా సద్గురుచన్నవీర। వారాధ్య శిష్యేణశమాకరేణ।
బుధాంకయామాత్య తమాభవేన। శ్రీఘంటయార్యేణ విరచ్యతేసా॥

---

* మల్లనారాధ్య స్తుతి. *

ఏమహాత్మునిచే శివజ్ఞాన ప్రదీపిక యను సద్గ్రంథము రచింపఁబడినదో, శైవ సి
ద్ధాంత వేదియగునట్టి మల్లనారాధ్యుల వారికి శరణు.

* నాగనాథారాధ్య స్తుతి. *

ఏపండిత శిఖామణిచే సర్వాగమ సుధార్ణవమను శైవగ్రంథము విరచింపఁబడినదో,
గురుమూర్తి యగు నట్టి నాగనాథారాధ్యునికి శరణు.

ప్రాచీననూతన కవిస్తుతి.

శైవాగమ విశారదులై శైవమతస్థులై ప్రతిష్ఠగాంచిన పురాతన నూతన కవీశ్వరు
లగు మాహేశ్వరులకు నాశరణు.

* కవి చరిత్ర. *

ఈవిధముగఁ బ్రాచీన నూతన శైవగ్రంథ కర్తలకును—ఆచార్యులకును— నమస్క

* గ్రంథరచనా హేతు నిరూపణం. *

శ్లో॥ నిబధ్నాతి శివజ్ఞానశేఖరో నామ సన్మతే। శైవాగమపురాణేతిహాసోపనిషదాం మిథః॥ విరోధం పరిహృత్యైవ శైవాచారానువర్తినాం పశుపాశపతిజ్ఞానకృతే కైవల్యసిద్ధయే॥ సర్వజ్ఞాగమవాక్యతః కతిచన శ్రుతియుక్తిముద్ధూన్వతే। కేచిత్త్వన్యథయాతి తాంత్రిసరణిం వేదేస్వతంత్రాశయాః। భిత్వా తద్భ్రమతిం తదైక్యఘటనాం కర్తుం మయారభ్యతే। సంతస్త్వద్య మృశంతు తత్కృపయా నిర్మత్సరా విస్తరాత్॥ అత్ర శాస్త్రమిదం తంత్రి రహస్యమతి దుర్లభం। శివభక్తిమతాం దద్యాన్నేతరేషాం కదాచన॥

* గ్రంథస్థ విషయానుక్రమణిక. *

అస్య గ్రంథస్య ప్రకరణ క్రమః॥ ప్రథమం పతినిర్దేశం ద్వితీయం

తించి వారి యాజ్ఞను శిరసా వహించి వారి ప్రసాదమున ప్రతిభాచాతుర్యము గలవాఁడై గురుచన్న వీరనారాధ్యులవారి శిష్యుఁడును, బుధాంకయామాత్యుని పుత్రుఁడును, శాంతుఁడును నగు ఘంటయామాత్యునిచే శివజ్ఞానశేఖరమను పేరుగల యీనిబంధన గ్రంథము రచింపఁ బడుచున్నది

* గ్రంథరచనకు కారణము. *

శివాగమ పురాణేతిహాసోపనిషత్తులకుఁ బరస్పర ముండు విరోధములఁ బరిహరించి శైవాచారము ననుసరించిన వారికి పశుపాశపతిజ్ఞానము గలిగి కైవల్య సిద్ధి గలుగుటకును, సత్పురుషుల సంతోషమునకును నీశివజ్ఞానశేఖరము రచింపఁ బడినది.

మఱియు, కొందఱు శివాగమములనే ప్రమాణీకరించుకొని వేదశాస్త్రముల నిరుకగొట్టుచున్నారు. కొందఱు వేదముల ప్రమాణీకరించికొని శివాగమముల నిషేధించుచున్నారు. అట్టివారి యపోహను తప్పుత్రోవనే నడచుచున్నారు. వారి మనః కాలుష్యమును వదలించి వేదాగమముల యైక్యమును జేయుటకు నాచేత నీగ్రంథ మారంభింపఁ బడినది. సత్పురుషులు దయయుంచి యనసూయాపరులుగాక విమర్శింతురుగాత.

ఈగ్రంథము శివభక్తి గలిన వారికే నీఁదగియును. అతి దుర్లభమైన రహస్యవిషయములు గలిగిన దీనిని శివభక్తులు తప్పితరులకు నొసంగ గూడదు.

* విషయానుక్రమణిక. *

ఈశివజ్ఞానశేఖరమున మొదటి ప్రకరణము పతినిర్దేశము. రెండవ ప్రకరణము. ద

తత్వభేదకం। తృతీయంచ చతుర్థంచ। పశుపాశ నిరూపకే॥ గురోః కృపాశక్తి పాతం। పంచమం పరికీర్తితం। షష్ఠం దీక్షా విధానం స్యాత్। సప్తమం లింగధారణం। లింగాంగ సంగ మాహాత్మ్య। మష్టమం పరికీర్తితం। ఆచారో గురు శుశ్రూషా। నవమో దశమితః క్రమాత్ ఏకాదశంతు దీక్షాయా। మాహాత్మ్యం ద్వాదశం స్మృతః। భక్త మాహాత్మ్యకథనం। సమాధిస్తు త్రయోదశీ। చతుర్దశీ స్మృతాంత్యేష్టి। స్తుతిః పంచదశీ గురోః। ఏతైః ప్రకరణై ర్గ్రంథో క్రియతే నాతివిస్తరం।

* పతి నిరూపణం. *

శ్లో॥ పశు రాస్తే జీవః పశు। పతి నాజీవేషు పాశతాజాండే। క్లుప్తా యేన విముక్త్యై పత్యుస్తస్యాత్య లక్షణం వక్ష్యే॥ శివం పశుపతిం వందే। పశుపాశ విలక్షణం। యస్య విజ్ఞాన మాత్రేణ। పాశ ముక్తాహి జంతవః॥ పశు పాశ విలక్షణః పతిః కీదృశ ఇత్యాకాంక్షాయాం ప్రతిపాద్యతే॥ అజడః పశుః జడః పాశః తయో ర్నియంతా పతి రితి॥ తదుక్తం వాయవీయ సంహితాయాం॥ అజడంచ జడంచైవ నియతం

త్వ భేదకము. మూడు నాలుగు ప్రకరణములు పశుపాశ నిరూపకములు. అయిదవ ప్రకరణము. గురు కృపారూపమగు శక్తి పాత నిరూపకము. ఆరవ ప్రకరణము దీక్షా విధానము. ఏడవ ప్రకరణము లింగ ధారణము. ఎనిమిదవ ప్రకరణము లింగాంగ సంగమహిమ. తొమ్మిదవ ప్రకరణము ఆచారము. పదియవ ప్రకరణము గురుశుశ్రూష. పదునొకండవ ప్రకరణము దీక్షామహిమ. పండ్రెండవ ప్రకరణము భక్తమహిమ. పదమూడవ ప్రకరణము సమాధివిధి. పదునాల్గవ ప్రకరణము అంత్యేష్టివిధానము. పదునైదవ ప్రకరణము స్తుతి.

* పతి నిరూపణము. *

పశువనఁగా జీవుఁడు. ఈ బ్రహ్మాండము నందు జీవులను పాశములతో గట్టి వేసిన వాఁడు పశుపతి. ఆ పశుపాశ విముక్తి కొఱకు తదధిపతి యగు పతి లక్షణమును మొదట చెప్పెదము.

ఏ మహానుభావుని యనుగ్రహము గలిగినంతనే, జంతువులు మెడత్రాడు నుండి విడిపించఁ బడినట్లు — జీవకోటి పాశమునుండి విడిపింపఁబడునో, అట్టి పశుపాశ విలక్షణుఁడగు పశుపతిని నమస్కరించెదను.

శాచ తయోరపి । పశు పాశ పతి శ్చేతి కథ్యతే త్రితయం క్రమాత్ ॥ అక్షరంచ క్షరం చైవ । క్షరాక్షర పరం తథా । తదేవం త్రితయం భూయః । కథ్యతే తత్త్వ వేదిభి రితి ॥ అక్షరః పశుః । క్షరః పాశః క్షరాక్షరపరః పతి రిత్యర్థః ॥

ఏతదేవోక్తం ఆగమేషు శ్లో ॥ శైవాగమేషు ముఖ్యం । పతి పశు పాశ ఇతి క్రమాత్ త్రితయం । తత్ర పతిః శివఃప్రోక్తః । పశవో హ్యణవో ర్థ పంచకం పాశః ॥ ఇతి పశుపాశాభ్యాం విలక్షణ స్త్వత్పతిః కథమస్తి ॥

తదుక్తం వాయవీయ సంహితాయాం ॥ ఋషయ ఊచుః శ్లో ॥ యోఽయం పశు రితి ప్రోక్తో । యశ్చ పాశ ఉదాహృతః । తాభ్యాంవిలక్షణః కశ్చి । త్కథ మస్త్యనయోః పతిః ॥ వాయు రువాచ ॥ అస్తి కశ్చిన్మహాత్మాచరమణీయ గుణాశ్రయః । పతి ర్విశ్వస్య నిర్మాతా పశు పాశ విలక్షణః ॥ అభావే తస్య విశ్వస్య । సృష్టి రేషా కథం భవేత్ । అచేతనత్వా దజ్ఞత్వా । దనయోః పశు పాశయోః ॥ ప్రధాన పరమాణ్వాది యావత్కించి దచేతనం ॥ నతత్కర్తృ స్వయం దృష్టం । బుద్ధి మత్కారణం వినా ॥

పశువు- అజడుఁడు- అక్షరుఁడు- అనియు, పాశము జడము క్షరము ననియు, నియంత, క్షరాక్షర పరుఁడును పతి యనియు వాయవీయ సంహితయందు గలదు.

శివాగమము లందు- పతిపశు పాశస్వరూపము విస్తారముగ జెప్పఁబడినది.

పతియనఁగా శివుఁడు. అణువులు పశువులు. అర్థపంచకము పాశము. పశుపాశ విలక్షణుఁడై పరమేశ్వరుఁ డెట్టుల నున్నాఁడని, వాయవీయ సంహిత యందిట్టుల గలదు,

పశు పాశముల కంటె వేరుగా పతియెట్టుల నున్నాఁడు. అని ఋషులు వాయుదేవుని నడిగిరి.

మునీంద్రులారా! సకల గుణాశ్రయుఁడై పశుపాశముల కంటె భిన్నుఁడైయీ ప్రపంచమును సృష్టించిన ప్రభు వొకఁడు గలఁడు. అతఁడు లేనిచో, ఈప్రపంచ సృష్టి యెట్టుల కలుగును,

జగచ్చ కర్తృ సాపేక్షం। కార్యం సావయవం యతః। తస్మాత్కార్యస్య కర్తృత్వం। పత్యుర్నపశుపాశయోః॥ పశోరపిచ కర్తృత్వం। పత్యుః ప్రేరణపూర్వకం। అయథా కరణ జ్ఞానమంధస్య గమనం యథా॥ ఆత్మానంచ పృథఙ్జ్ఞాత్వా। ప్రేరితారం తథా పృథక్। జుష్టస్తతస్తేన। అమృతత్వాయ కల్ప్యతే॥ పశోః పాశస్య పత్యుశ్చ తావదంతరమస్తియత్। భోక్తా భోగ్యం ప్రేరయితా అంతరం త్రివిధం స్మృతం॥ నాతః పరం విజానద్భి ర్వేదితవ్యంహి కించన। తిలేషువా యథా తైలం। దధ్నివా సర్పిరర్పితః। యథాస్తి తదిదం వ్యాప్తం। యథాఽగ్న్యాం హుతాశనః॥ ఇతి॥

ఇంతియుగాక. పశుపాశముల వల్లనే యీప్రపంచము సృష్టింపఁబడునని చెప్పవీలు లేదు. పశుపాశములు జడాజడము లగుటయే యిందుకుఁ గారణము.

ప్రధానము పరమాణువు మొదలగు వేని వలనను నీప్రపంచము సృష్టింపఁ బడదు. అదియుంగాక, అచేతన మగుటయే యిందుకు హేతువు.

మరేది కారణమన— బుద్ధిమంతుఁడగు పురుషుఁడే యీప్రపంచ సృష్టికి నిదానము. లోకములో నందుఁగూడ బుద్ధిగల మానవుల చేతనే సౌధాదికములు గట్టఁ బడుటను స్వయముగా మనము చూచుచున్నారము.

జగత్తు యొకానొక కర్తయొక్క యపేక్షతో గూడినది. అనగా నొక మహాబుద్ధిశాలిచే నిర్మింపబడినది, కార్యమెప్పుడును, సావయవము. అనఁగా వస్తురూపము. కావున, కార్యకర్త పతిగాని పశుపాశములు కావు.

గ్రుడ్డివాఁడి తెరువుచేఁ జెప్పఁబడుచు, కఱ్ఱపోటు వేసికొని త్రోవ నడచినటుల, ప్రభువుచే బోధింపఁబడుచు పశువగు జీవుఁడా యాకృత్యములఁ జేయుచున్నాఁడు.

అంత మాత్రమున పశువు ప్రధాన కర్తయని చెప్పగూడదు. మరేమన, పతిప్రేరణచే కర్తృత్వము జీవునికి గలదు గాని స్వయం కర్తృత్వము లేదని భావము.

ఆత్మను వేరుగాదలంచి పాశవిముక్తికై ప్రయత్నించి జీవుఁడు పతియనుగ్రహమున మోక్షము నొందుచున్నాఁడు.

పశువునకు— పాశమునకు— పతికిని— భోక్తకు— భోగ్యమునకు— ప్రేరకునికి యొం

ననుకథం పత్యుః సద్భావే ఽత్ర ప్రమాణాభావాత్ ॥ తథాహి । నతావ త్ప్రత్యక్షం ప్రమాణం॥ రూప కరణాదీనాం రహితత్వాత్ ॥ నాప్యనుమానం ప్రమాణం ॥ తథాహి ॥ అంకురాదికం సకార్యం సకర్తృక (కార్య) త్వాత్ ।యద్యత్ కార్యం తత్తత్స కర్తృకం। యథా ఘటః తథా చేదం తత్కర్తృకమితి॥ కిమత్ర యత్కార్యం తచ్ఛరీరి కర్తృక ముచ్యతే ॥ కింవా యత్కార్యం తదశరీరి కర్తృక మితి ॥

నాద్యః। ఈశ్వరస్య శరీరత్వాంగీకారే జీవసమానయోగక్షేమత్వేన అనిత్యజ్ఞానేచ ప్రయత్నాదిమత్వం సర్వజ్ఞతాహాని శ్చస్యాత్ ॥ నద్వితీయః। దృష్టాంతే సాధ్యవైకల్యాత్ ॥ కించ ॥ అస్మ దదృష్టాత్పాద్యత్వాత్ పరమేశ్వరాంగీకారే వైయర్థ్యాచ్చ తస్మాత్పతి స

తిభేదము గలదో అంతటి భేదముగలదు.

ఇంతకంటె మరేవియుఁగొంచెమును దెలిసికొనదగినది లేదు. పుష్పముల యందు నూనె యెటుల వ్యాపించి యున్నదో, పెరుగునందు నెయ్యి యెటుల యంతర్గతమై యున్నదో, అరణియందు అగ్ని యెటుల వ్యాపించి యున్నదో, అటులనే యీజగత్తు యందు పతివ్యాపించి యున్నాఁడు. అని మునీంద్రులకు వాయుదేవుఁడు చెప్పెను.

ప్ర॥ పతియున్నాఁడని చెప్పుటకుఁ బ్రమాణమేమి? ప్రత్యక్ష ప్రమాణమేనా?

ఉ॥ మానవుల వలె చేతులు, కాళ్లు మొదలగు యింద్రియములు లేకపోవుట చేతను, మనకుఁ బ్రత్యక్షముగా గన్పింపక పోవుట చేతను ప్రత్యక్ష ప్రమాణమున పరమేశ్వరుఁడున్నాఁడని నిశ్చయింప వీలులేదు.

ప్ర॥ పోనిండు. అనుమాన ప్రమాణమున భగవంతుఁడున్నాఁడని యూహింపఁగూడదా?

ఉ॥ కూడదు.

ప్ర॥ అదేమి ఒకపురుషునిచే విత్తులు నాటఁబడుటచేత నంకురాదిక మెటుల జనించుచున్నదో, అటులే జగత్తుగూడ నొక కర్తచే సృష్టింపఁబడినదని చెప్పవీలు లేదా?

ఉ॥ మంచిది. ఆకర్త అశరీరుఁడా? శరీరుఁడగునా!

ప్ర॥ శరీరియేయని వచింతుము.

ద్భావే నానుమానం ప్రమాణం ॥ నాప్యాగమః। విప్రతిపన్నం ప్రతి త స్యాప్రమాణత్వాత్ ॥ అత్రోచ్యతే ॥

అంకురాదికం సకర్తృకం కార్యత్వాదిత్యేతదేవానుమానం మానం । నను వికల్పగ్రాస మితి చేత్ ॥ న తత్ర కార్యస్య ఉత్కృష్ట విశేషైక కర్తృకత్వమాత్రేణ వ్యాప్తే రుచ్యమానత్వాత్ కర్తృ సామాన్య సిద్ధిః ॥

విశేషస్తు పక్ష ధర్మతా బలాత్ ॥ తథాహి । యది ఈశ్వర శ్శరీరి వత్స్యాత్ । మహామహీధరా ద్యుపాదాన పరిమాణ్యాది జ్ఞానవాన్న స్యాత్ ॥ తథా సతి కర్తృకత్వమేవహి ఉచ్ఛిద్యేత । ఉపాదాన గోచరాపరోక్ష జ్ఞాతే చికీర్షాకృతి మత్వస్య కర్తృకత్వాత్ ॥ ఏవం కార్యత్వ సామాన్యేన సిద్ధే పక్ష ధర్మతా బలాద్విశేష సిద్ధం॥ఏవమసంగీకారే ధూమానుమాన మప్యుచ్ఛిద్యేత॥

ఉ॥ శరీరియని యంగీకరించినచో, జీవునికిబోలె. సుఖదుఃఖములు ప్రయత్నము మొదలగునవి సంభవించుటయే గాక సర్వజ్ఞత్వమునకు హానివచ్చును,

ప్ర॥ అశరీరియే కర్తయనిన చో బాధయేమి?

ఉ॥ అటులదృష్టాంతముండెదటను గనపించదు గనుకను, అటులనే పరమేశ్వరుని నంగీకరించినను వైయర్థ్యము సంభవించును కనుకను, అశరీరియే కర్తయని చెప్పగూడదు.

ప్ర॥ ఆగమము ప్రమాణముకాదా?

ఉ॥ విరుద్ధవిషయమును గూర్చి యది ప్రమాణముకాదు.

ప్ర॥ అనుమాన ప్రమాణము - శాస్త్రప్రమాణము పరమేశ్వరునిచే నీజగము సృష్టింపబడినదని చెప్పుటకు కరము ప్రమాణములని కొందరు చెప్పుదురుగదా?

ఉ॥ ఔ. అవును. సత్యము. అనుమానములలో నెన్నియో విధములు లేవు. నీవుచెప్పినయనుమానము కుదరదు. అంకురాదికం సకర్తృకం కార్యత్వాత్। అనియనుమానరచన చేయవలయును.

అంకురాది రూపకార్యము కలదు, కర్తవలను గల్పించకన్నను - నెటుల కర్తృ

తథాహి। ధూమవత్త్వస్య పర్వతనిష్ఠాగ్నినా సాధ్యః॥ నాద్యః దృష్టాంతస్య సాధ్యవికలత్వాత్॥ నద్వితీయః। పర్వతస్యాగ్నిమత్త్వప్రసంగాదితి వికల్ప దూషణయో స్సమానత్వాదితి యది తత్ర ధూమవత్త్వేన వహ్నిమాత్ర సిద్ధౌ పక్ష ధర్మతా బలాత్॥ పర్వత నిష్ఠాగ్ని రిత్యుచ్యతే। క్షితిః ప్రకృతేపి నస్సమాధిరన్యత్రాపి సద్భావాత్॥

తదుక్తం పూర్వైః॥ యత్రోభయో స్సమో దోషః పరిహారోపి వా సమః। నకర్తవ్యను యోక్తవ్యస్తాదృగర్థ విచారణా। ఇతి॥ నను కార్యత్వమస్తు సకర్తృకత్వం మాభూత్॥ కింవిపక్షే బాధకం। అతో బాధకాఽభావా దప్రయోజకోయం హేతు రితి చేత్ నైవం॥

యద్యంకురాదికస్య సకర్తృకత్వం నస్యాత్। కార్యత్వమేవ నస్యాదితి హేతు లాభాంతరేవ బాధికా। అస్మదదృష్టాదేవ కార్యం భవిష్యతి చేత్ నైవం। అస్మదదృష్టాదేవ కులాలాదికం వినా ఘటాద్యుత్పత్తి ప్రసంగాత్। తస్మాన్నిరస్తాఖిల దోషేణానుమానేన ఈశ్వర సిద్ధిః॥

ర్వమంగీకరింపఁ బడుచున్నదో, అటులనే యీజగమును జూచిన జీవుని కంటె భిన్నుఁడై నిరస్తాఖిలదోషుఁడై సర్వజ్ఞుఁడై వెలుంగుచున్న యొక మహానుభావునిచే నిర్మింపఁ బడినటుల నూహింపఁ వచ్చును.

లోకము నందు మనకు గూడ చేయుబడిన ప్రతివస్తువును శరీరి కర్తృకముగ నపేక్షించు చున్నది.

కుమ్మరివాఁడు మొదలగు పరికరములను మనము చూచుచున్నను, కుండలగుజూది మొలాలునిచేఁజేయుబడినటుల నిశ్చయించి నటుల, అప్రత్యక్షుఁగా నున్నను బరమేశ్వరునిచేత జగము సృష్టింప బడెనని నిరూపించ వలయును.

ప్ర॥ ఈశ్వరుఁడున్నాఁడనుటకు నాగమమును బ్రమాణమేనా!

ఉ॥ ఆవును, ఆగమమును బ్రమాణమే. శ్రుతులీయర్థమునుగ నిరూపించు చున్నవి. ఏకరుఁడొకఁడే గలఁడు. రెండవ వాఁడు లేఁడు. అతఁడే యీసర్వప్రపంచమును సృష్టించె

ఆగమోఽపి ఈశ్వర సద్భావే ప్రమాణం। ఏక ఏవ రుద్రో నద్వితీయాయ తస్థే। య ఇమాన్ లోకా నీశత ఈశనీభిః। ఇదగ్ం సర్వమసృజత। విశ్వత శ్చక్షు రుత విశ్వతో ముఖో విశ్వతో హస్త ఉత విశ్వతస్పాత్। సం బాహుభ్యాం నమతి సంపతత్రైః ద్యావా భూమీ జనయన్ దేవ ఏకః॥

అస్యార్థః॥ తత్ర ప్రథమేన సర్వజ్ఞత్వం చక్షుషా దృష్టిరూపలక్షణాత్॥ ద్వితీయేన సర్వవక్తృత్వం ముఖేన వాగుపలక్షణాత్। తృతీయేన సర్వసహకారిత్వం బాహుభ్యాం సహాయోపలక్షణాత్। చతుర్థేన వ్యాపకత్వంచ పదప్రాప్తే రుపలక్షణాత్। పంచమేన ధర్మాధర్మ లక్షణ పత్రాన కారణత్వం। తథాహి। లోకయాత్రాం వహంతౌ బాహూ అపి పరమాణు రూప పత్రానాధస్తే మస్త్రం॥ తేహి గతి శీలత్వాచ్చ పతత్ర వ్యపదేశ్యా భవంతి॥ సంనయతి సంజనయ ... సంబంధః॥ తేషాం యోజయన్ సముత్పాదయతీ త్యర్థః। తేన ప్రపంచస్య నిత్యత్వేన ద్యావాభూమ్యోర్ధ్వ సప్తలోకోప లక్షణం భూమ్యాత్మ ధస్తా

సం॥ అతఁడే సర్వమును జూచుచు, నెల్లరికి సహాయము చేయుచు - ఊర్ధ్వాధ స్సప్తలోకములను సృజించి సర్వజ్ఞుండై యున్నాడు. కావున నీశ్వరుఁ డున్నాఁడని చెప్పవలయును. ఈ ప్రపంచము కార్యము - దీనిని సృష్టించిన వాఁడీశ్వరుఁడు. కార్యమైనయీ జగత్తును బట్టి కారణమైన పరమేశ్వరు నూహించఁ బడుచు" ఏక ఏవరుద్రో నద్వితీయాయతస్థే" మొదలు గాఁగల నాగమ ప్రమాణముచే నిశ్చయింపఁ బడుచున్నాఁడు.

ఆట్టి మహామహిమ శాలియగు పరేశ్వరుని సర్వజ్ఞత్వము పదమాత్రముచే నిరూపింప బడుచున్నది.

మూ॥ మనకుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ గన్పించుచు, సాకారములై యనేక రూపములు గలిగినవే పృథివ్యాది పదార్థములు గలవో, అవి బుద్ధిమంతుఁడగు నొక మహాపురుషునిచే సృష్టింపబడినవి. (అనఁగా వానస్తు నిర్మాణమునకుఁ బరమేశ్వరుఁడే కారణమని భావము.)

ఆట్టి మహాబుద్ధిశాలియును, శాస్త్ర ప్రమాణముచే నిశ్చయింపఁ బడినట్టియు నీశ్వ

త్ । ఏక ఇత్యనాదిత్వేనే తిత్యాది శ్రుతి ప్రమాణే నేశ్వర సిద్ధిః ॥

సకదాచి దసీదృశం జగదితి న్యాయేన కారణ పూర్వకత్వం న సంభవతి । తత్రో హేత్వో విశేషతః కర్తృ పూర్వ కత్వం మత ఇత్యాశంక్య సన్ని వేశాది మత్వేన ప్రపంచస్య కార్యత్వం సాధయిత్వా కార్యత్వేన సకలజ్ఞ్యకత్వం సాధయన్నేవకర్తృసర్వజ్ఞత్వం పరాఖ్య సార్ధసూత్రేణాదర్శయతి॥

సూ॥ మూర్తాస్సావయవా యేర్థా నానారూప పరిచ్ఛదాః। స్థూలావయవ నిష్ఠత్వా ద్బుద్ధి మద్ధేతు పూర్వకాః ॥ అస్త్యతో బుద్ధియుక్ కశ్చిదీశ్వర స్సమవస్థితః॥

అస్యార్థః॥ మూర్తాస్సాకారా స్సావయవా అవయవై స్సహితా నానారూప పరిచ్ఛదాః బహువిధాకారా వరణా యేఅర్థాః పృధివ్యాది పదార్థాః । స్థూలావయవ నిష్ఠత్వాత్॥ స్థూలాఅస్మదాది బాహ్యేంద్రియ గ్రాహ్యాః। అవయవాః తన్నిష్ఠత్వాత్ తైర్వ్యక్తత్వాత్తే కార్యభూతాః పృధివ్యాది పదార్థాః। బుద్ధిమద్ధేతుపూర్వకాః । ఉపాదానాద్యపరోక్ష జ్ఞాన వత్కారణ పూర్వకాః । అతః తస్మాత్కారణా

రుండొకండు గలండు.

జగత్కర్తయగు నీపశుపతియే బ్రహ్మ మొదలుకొని తృణము తాగుల్మముల వరకు గల పశుజాలమునంతటిని మలమాయాది పాశములచే (పాశములంగా త్రాడు) కట్టివేసి స్వకార్యములను జేయించు చున్నాండు.

మాయా కర్మ గుణములు, ఇరువదినాలుగు తత్వములు విషయములని వదింపంబడును. ఇవియే జీవుని బంధించు పాశములు. బ్రహ్మ మొదలు స్థావరముల వరకునుండు పశువులను మలమాయాది పాశములచే బంధించి యాయాయి పనులంజేయించుచు సర్వేశ్వరు డుండును. భక్తితో నుపాశించు పశువులను మెడత్రాడునుండి యాతండే దయచాలు విడిపించును. బ్రహ్మమొదలు కొని స్థావరముల వరకు శివాజ్ఞా పశము నందున్నవి పశువులని చెప్పంబడునని వాయు వీయ సంహిత యందుగలదు.

దృష్టిమతాం ఉపాదాన సహకారి కార్య ప్రయోజనోప కార్యాణాం అపరోక్ష జ్ఞానవాన్ సమవస్థితః సమ్యక్ప్రమాణ నిశ్చితః కశ్చి దీశ్వరః కర్తా అస్తి విద్యతే।

ఏష జగత్కర్తా పశుపతి శ్శివః। బ్రహ్మాది స్తంబ పర్యంతాన్ పశూన్ మలమాయాది పాశై ర్బధ్వా స్వకృత్యం కారయతి।

తథాచోక్తం। వాయవీయ సంహితాయాం ॥ చతుర్వింశతి తత్త్వాని మాయాకర్మగుణా అపి। విషయా ఇతి కథ్యంతే పాశాః జీవనిబంధనాః। బ్రహ్మాది స్తంబ పర్యంతాన్। పశూన్ బధ్వా మహేశ్వరః। పాశైః పశుపతిర్దేవః। కార్యం కారయతి స్వయం॥ మలమాయాదిభిః పాశై సంబద్ధాంశ్చ పశూన్ పతిః। సఏష మోచక స్తేషాం భక్త్యా సమ్యగుపాసితః। బ్రహ్మాద్యా స్థావరాంతాంశ్చ దేవదేవస్య శూలినః। పశవోహి ద్విజశ్రేష్ఠ తస్యాజ్ఞా వశవర్తినః ॥ఇతి॥

స్కాందేచ పశుపతి శబ్దనిర్వచనం ॥ బ్రహ్మాది స్తంబ పర్యంతాః పశవః పరికీర్తితాః। తేషాం పతిత్వా ద్విశ్వేశః శివః పశుపతిస్మృతః॥ అస్మిన్నర్థే శ్రుతిః। ఏషా మీశే పశుపతిః పశూనాం చతుష్పదా ముత ద్విపదామితి। ద్విపదాం చతుష్పదాం సర్వేషాం జీవానాం నియంతేత్యర్థః।

బ్రహ్మ మొదలు స్థావరముల వరకు నుండునవి పశువులనియు వాటికి నధిపతి యగుటచే విశ్వేశ్వరుడు పశుపతి యనియు నడువబడునని స్కాందమున గలదు. సర్వజీవులను నియమించు వాడు పశుపతి యని శ్రుతిగలదు

పురుషుని బంధించువాడు పశుపతి యని వేదము చెప్పుచున్నది. అక్షరము — పశువు. క్షరము పాశము. ఈరెంటి కంటె నతిరిక్తమైన వస్తువు పతి యని చెప్పబడును.

అజడము పశువు - జడము పాశము - ఈరెంటిని నియమించువాడు పతి. ఈపశుపతియే సర్వప్రపంచమును సృజించు చున్నాడు. ఈయనను కంటెను శ్రేష్ఠుడెవడు

కించ॥ శ్లో॥ పురుషస్య పరః పతిః । పశుపతిః॥ అబధ్నన్ పురుషం పశుమితి శ్రుతేః। అక్షరః పశురిత్యుక్తః క్షరః పాశ ఉదాహృతః। క్షరాక్షర పరం యస్తు పతి రిత్యభిధీయతే ॥ తన్నియంతృత్వాద్వా పశుపతి స్తదుక్తం ॥

అజడంచ జడం చైవా నియంతృచ తయోరపి । పశుః పాశః పతిశ్చేతి కథ్యతే త్రితయం క్రమాదితి । పశూనాం పతిరేకోయం య ఈశన్తభిః స్వశక్తిభిః । ఈష్టేచ నిఖిలాన్ లోకా నిమా నీశన ఈశ్వరః । ఏక ఏవ హరో రుద్రో నద్వితీయోస్తి కశ్చన ॥ సంసృజ్య విశ్వం భువనం గోపాయన్ సంచుకోచ సః ॥ విశ్వతశ్చక్షు రేవాయ ముతోసౌ విశ్వతో ముఖః । తథైవ విశ్వతో బాహు ర్విశ్వతః పాద సంయుతః । విశ్వస్మా దధికో రుద్రో మహర్షిరితి శుశ్రుమః ॥ వేదాహమేతం పురుషం మహాంత మమృతం పరం । ఆదిత్య వర్ణం తమసః పరస్తా త్సంస్థితం ప్రభుం ॥ న యస్మా దపరం కించిద్విద్యతేచ శివా

వాఁడు లేడు. ఈమహాత్ముఁడే సృష్టిస్థితిలయముల కధిపతి. ఈయుగ్రమహర్షియే విశ్వాధికుఁడు. మహాత్ముఁడు - ఆదిత్య మండలాంతర్గతుఁడు - తమస్సునకంటెఁ బరమందు వసించువాఁడు - పురుషస్వరూపుఁడు - సర్వలోక ప్రభువు - నీ పరమేశ్వరుఁడే.

ఈశివునికంటె వేరైన పదార్థ మేమియును లేదు. ఈలోకేశ్వరునిచే జగమంతయును వ్యాపించి యున్నది. ఈఁడొకఁడె వృక్షమువోలె యాకసమునందు వసించుచున్నాఁడు. ఈతని సంకల్పము చేతనే చరాచర ప్రపంచము జనించుచున్నది.

సర్వభూత గుహావాసియు, సర్వానన శిరోగ్రీవుఁడు నగుటచే శివుఁడు సర్వవ్యాపకుఁడని కీర్తింపఁ బడుచున్నాఁడు.

ఎవఁడు చెవులు లేకున్నను వినుచున్నాఁడో, ఎవఁడు నేత్రములు లేకున్నను జూచుచున్నాఁడో, ఎవరిని దెలిసికొనినవారు లేరో, అట్టి మహానుభావుఁడగు మహేశ్వరుఁడే పురాణపురుషుఁడని పేర్కొనఁ బడుచున్నాఁడు.

అతఁడు అణువుకన్న నణువును, మహత్తుకంటె మహత్తును నగు. మహామహిమశాలియు, ప్రాణికోటి యొక్క యాత్మ గుహావాసియు, నగు నీశ్వరుని నాతని యనుగ్ర

ష్ఠం । నాణీయోస్తి నచ జ్యాయోస్తేన పూర్ణ మిదం జగత్ ॥ ఏకో వృక్ష ఇవ స్తబ్ధః కేవలో దివి తిష్ఠతి । సంకల్ప ప్రభవం తస్య చరాచర మిదం జగత్ ॥ సర్వానన శిరోగ్రీవః సర్వభూత గుహాశయః । సర్వవ్యాపీ సభగవాన్ తస్మా త్సర్వగత శ్శివః ॥ అచక్షురపి యః పశ్యత్యకర్ణోపి శృణోతి యః । సర్వం వేత్తి నవేత్తా స్యాత్తమాహుః పురుషం పరం ॥ అణోరణీయాన్ మహతో మహీయా నయమవ్యక్తః గుహాయాం నిహితశ్చాపి జంతో రస్య మహేశ్వరః । తమక్రతుం క్రతుం ప్రాప్య మహిమాతి శయాన్వితం । ధాతుః ప్రసాదా దీశానం వీతశోకః ప్రపశ్యతి ॥ సఏవ కాలో గోప్తాచ సవిశ్వాధిపతిః పతిః ॥ యజ్ఞవైభవఖండే ॥ జ్ఞాజ్ఞౌ జీవాజీవ సంజ్ఞౌ ప్రోక్తౌ । శ్రుత్యా యుక్త్యా స్వానుభూత్యా వ్యాభిన్నౌ । మాయాభోక్తు ర్భోగభోక్తుః పరాత్మా । రూపై రేభి ర్విశ్వరూపో వ్యాకర్తా ॥

శ్లో॥ క్షరం మాయా చాక్షరం జీవరూపం క్షరాత్మానావీశతే దేవ ఏకః । తస్య ధ్యానా ద్యోజనా త్తత్త్వభావా ద్భూయశ్చాంతే విశ్వమాయానివృత్తిః ॥

హాయన శోకరహితుండు దెలిసి కొనుచున్నాండు. అతండే కాలస్వరూపుండు. సర్వరక్షకుండు. విశ్వాధిపతి.

జ్ఞాతయు - అజ్ఞాతయు - శ్రుతియుక్త్యనుభవ యుక్తులచే విచారింప భిన్నులై జీవాజీవులను నామములు గలిగి యుండును. వీరిలో మాయానుభవము గలిగిన వాండొకండును, భోగానుభవములు గలిగినవాండు నొకండును, యున్నారు. మఱియు కర్తృత్వము కలుగు, అకర్తృత్వము నొకండును గలిగియున్నారు.

క్షరము మాయ. అక్షరము జీవుండు. వీటిని శాసించు మహానుభావుని సర్వదా ధ్యానించుటవలనను, తత్త్వభావన వలనను మాయానివృత్తి గలుగును.

మఱియు నిట్టి పరమేశ్వరుని దెలిసి కొనుట వలన సర్వపాశములు నశించును. సర్వక్లేశములును తొలంగును మాయా నివృత్తి గలిగిన కైవల్యదాత యగు పరమేశ్వరుని దయను బొందుదురు

జ్ఞాత్వా దేవం సర్వ పాశాప హానిః। క్షీణైః క్లేశై ర్జన్మ మృత్యు ప్రహాణిః । తస్యధ్యానా న్మూలమాయావిభేదే। విశ్వేశ్వరం యాతి కైవల్య రూపం। ఏతత్ జ్ఞేయం నిత్యమే వాత్మ సంస్థం । నాతః పరం వేదితవ్యం హి కించిత్ । అస్తి కశ్చి త్స్వతస్సిద్ధః స్వస్య జ్ఞాన సుఖా ద్వయః। విశ్వస్య జగతః కర్తా పశుపాశ విలక్షణః ॥

ఆకాశాదీని భూతాని పంచ తేషాం ప్రకీర్తితాః। గుణాః శబ్దాదయః పంచపంచ కర్మేంద్రియాణిచ ॥ జ్ఞానేంద్రియాణి పంచైవ ప్రాణాద్యా దశవాయవః। మనో బుద్ధి రహంకారో చిత్తం చేతి చతుష్టయం। తేషాం కారణ భూతైకా ఉ విద్యా షట్త్రింశకః పశుః ॥ విశ్వస్య జగతః కర్తా పశోరన్యః పరశ్శివః । తమేవ పరమం జ్ఞాత్వా మృత్యుపాశా ద్విముచ్యతే ॥ యథా తమస్తం సదివా నరాత్రి ర్నసద్వ్యసత్। కేవలం శివ ఏవైకో యతః ప్రజ్ఞా పురాతనా॥ నైన మూర్ధ్వం నతిర్యచ్చ నమధ్యే పరి చాగ్రహీత్ । నతస్య ప్రతిమా నాస్తి తస్య నామా మహద్యశః । ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢః సర్వవ్యాపీ

ఆత్మయందు వసించు నీతని దెలిసి కొనవలెను. ఇంతకంటె నెవనిని దెలిసి కొనదగిన వాడు లేడు.

కావున సత్యజ్ఞాన స్వరూపుడయి స్వతస్సిద్ధుడయి పశుపాశ విలక్షణుండయి జగత్కర్తయగు నొక సర్వేశ్వరుడు గలడు.

భూమి, జలము, అగ్ని, వాయువు- ఆకాశము - అను పంచభూతములు. గంధము, రూపము రసము- స్పర్శము - శబ్దము - అను పంచ తన్మాత్రలు, చర్మము- నేత్రము, చెవులు- నాలుక - ముక్కు- అను పంచజ్ఞానేంద్రియములు, వాక్కు - పాణి- పాద- పాయువు- ఉపస్థ అను పంచ కర్మేంద్రియములు, ప్రాణవాయువు- అపాన వాయువు వ్యాన వాయువు- ఉదానవాయువు - సమానవాయువు- నాగ కూర్మ కృకర దేవదత్త ధనంజయ వాయువులు- అన్నియు గలిసి పదివాయువులును, మనస్సు- బుద్ధి- చిత్తము అహంకారము- అను అంతః కరణ చతుష్టయమును - వీటికి గారణ భూతమగు విద్యయును షట్త్రింశత్తత్త్వములనబడును. వీనితో గూడిన వాడను పశువు. పశువనంటె నతీతుడు

సర్వ భూతాంతరాత్మా । సర్వాధ్యక్షః సర్వ భూతాధివాసః సాక్షీచేతా నిర్గుణః కేవలశ్చ । అతశ్చ సంక్షేప మిదం శృణుధ్వం శివః పర ప్రాప్తిరికృతేశ్చ పుంసః । ససర్గ కాలేచ కరోతిసర్వం । సంహార కాలే పునరాదదాతి ।

శ్లో॥ భూతేశాయ నమోనమో భగవతే భూతాత్మనే భూయసే।
భూత్యాలేప సుధావదాత వపుషే భూషా భుజంగద్యుతే ।
పంచబ్రహ్మ మయీ స్తనూ ర్ధృతవతే పంచాత్మ కృత్యోచితా।
మాయాకర్మసు పాశజాల తిమిర ప్రధ్వంసి తిగ్మాంశవే ॥

ఇతి శ్రీగురు చన్న వీరనా రాధ్య పాదార వింద పుష్పంధయ హృదయ ఘంటనామాత్య వర్య విరచితే శ్రీశివజ్ఞాన శేఖరే పతి నిరూపణం నామ ప్రథమ ప్రకరణం. సమాప్తం.

పశుపతి జగత్కర్తయగు పరశివుఁడతఁడే.

పరాత్పరుఁడగు శాకిని దెలిసి కొనుట వలన ప్రాణులు మృత్యు పాశము నుండి విముక్తులగు చున్నారు. శివుఁడు తమస్సుకంటె పరుఁడు. సదసద్వ్యాప్తుఁడు. అతనికి దివారాత్రులు లేవు. అతనికి సదృశుడెవ్వడును లేఁడు.

అపరమేశ్వరుఁడొక్కరుఁడే సర్వభూతాంతర వ్యాపియై నిర్గుణుఁడై కేవలుఁడైనై తన్యసాక్షియై ప్రకాశించుచున్నాఁడు. అతఁడే పతియనఁ బడును.

ఇంతియేల? సంక్షేపముగా వచింతును, వినుము. ప్రకృతికంటె భిన్నుఁడగు సాక్షియగు శివుఁడు సర్వమును సృష్టి కాలమున సృష్టించును, సంహార కాలమున సంహరించుచు నుండును. అతఁడే పతి యనఁ బడును.

భూతనాథుఁడు- భూతిభూషితుఁడు- భుజంగాలంకృతుఁడు- పంచకృత్య నిర్వాహణమునకై సద్యోజాత వామదేవా ఘోరతత్పురుషే శానములను పంచ మూర్తులను ధరించి మాయాకర్మ పాశమను చీకటిని హరింపఁ జేయుట యందు చండభానుఁడై వెలయు చున్న యీశ్వరునికి నానమస్కారము.

శ్రీ గురుచన్నవీర నారాధ్యులవారి శిష్యుఁడగు ఘంటనా మాత్యునిచే రచింపఁ బడిన శివజ్ఞాన శేఖరమునఁ బతినిరూపణమను పేరుగల ప్రథమ ప్రకరణము ముగిసినది.

శివజ్ఞానశేఖరే ॥

ద్వితీయ ప్రకరణం.

* పతివిశేష స్వరూప నిర్ణయప్రతిజ్ఞా. *

శ్లో॥ పత్యుస్సామాన్యతః పూర్వం । లక్షణం ప్రతిపాదితం ।
అధునా తద్విశేషాణాం యథా శృత్యభిధీయతే ॥

* శివస్తుతిః *

శ్లో॥ ఐశ్వర్యపరమం తత్వ । మప్రమేయ మనామయం ।
శాశ్వతం శంకరం శశ్వ । దీశ్వరం సంశ్రయే శ్రియే ।

* తత్వత్రయవిచారః *

అథ తత్వం త్రివిధం । శివ సదాశివ మహేశ్వర భేదాత్ । తత్ర శివో నిష్కలః । సదాశివ స్సకల నిష్కలః । మహేశ్వర స్సకలః ॥ తత్ర శివస్త్వేకః । సదాశివః పంచవిధః । మహేశః పంచ వింశతి భేదకః । ఏతేషాం తత్వ మేక త్రింశత్ప్రకారం భవతి ॥

---

* పతివిశేష స్వరూపనిర్ణయప్రతిజ్ఞ. *

పూర్వప్రకరణమునఁ బతిసామాన్య లక్షణము నిరూపింపఁబడినది. ఈప్రకరణమున పతివిశేష స్వరూపము నిర్ణయింపఁ బడుచున్నది.

* శివస్తుతి *

ప్రమాణాతీతుఁడు - శక్తిసహితుఁడు - అనామయుఁడునగు శంకరుని మోక్షసంపద కొఱకు నాశ్రయించెద.

* తత్వత్రయవిచారము. *

పతియే తత్వమనఁబడు. ఆతత్వము శివ - సదాశివ - మహేశ్వర రూపమున మూఁడు భేదములు. శివతత్వమొక్క విధము. సదాశివ తత్వమయిదు విధములు. మహేశ్వర తత్వ మిరువదియైదు విధములు. ఈతత్వము లన్నియుఁ గలిసి ముప్పదియొకటి.

ఆతత్వముల యొక్క భేదములను మొదటఁ జెప్పెదను. ఈశివతత్వము - శివుఁడనియు

తథాచోక్తం వాతులాగమే । సువ్యాఖ్యాతంత్రే । ప్రథమం శివ తత్త్వస్య తత్త్వభేదం వదామ్యహం । తత్తత్త్వం త్రివిధం జ్ఞేయం తస్య భేదం చ శృణ్వథ । శివం సదాశివం చైవ మహేశం త్రివిధం స్మృతం । శివతత్త్వం మహేశాన నిష్కళం చేతి కీర్తితం ॥ సకళం నిష్కళం చైవ సదాశివ మిహోచ్యతే । మహేశం సకలం విద్యాత్ త్రివిధం తద్భవేత్తథా । శివ మేకం విజానీయాత్ । త్రాణాఖ్యం పంచధా భవేత్ । మహేశస్తు మహాసేన పంచ వింశతిభేదకః । ఏతేషాం తత్త్వ సంయుక్త మేకత్రింశదితి స్మృతం ॥

* శివతత్త్వ స్వరూపము. *

తత్రాదౌ నిష్కళ శివతత్త్వ మేవోక్తం । తస్య దశనామాని తత్ప్రవృత్తి నిమిత్తాని తత్త్వేన విస్తరాత్ । తథాహి । శివస్య లక్షణం వక్ష్యే । సమాసాచ్ఛృణు షణ్ముఖ । శివం పరాత్పరం సూక్ష్మం । నిత్యం సర్వగతావ్యయం ॥ అనిందిత మనౌపమ్యం । అప్రమాణ మనా

సదాశివుఁడని యు, మహేశ్వరుఁడని యు, మూడు విధములు. వీనిలో శివతత్త్వము నిష్కళ మనియు, సదాశివతత్త్వము సకలనిష్కళ మనియు, మహేశతత్త్వము సకల మనియు చెప్పఁబడును. శివతత్త్వ మొక విధమును, సదా శివతత్త్వ మయిదు విధములును, మహేశ్వర తత్త్వమిరువది యైదు విధములును నగును. అన్నియుఁ గలిసి ముప్పది యొకటి అని యాగమములం జెప్పఁబడి ది.

* శివతత్త్వస్వరూపము. *

మొదట, నిష్కళ శివతత్త్వమునకుఁ బదినామములు గలవని యాగామములను వాని సార్థక్యము నందే చెప్పఁ బడినది.

కుమారా! శివలక్షణము వచించెద. శివుండు పరాత్పరుఁడు, నిత్యుఁడు, సర్వవ్యాపి, నాశనములేని వాఁడు, నిత్యుఁడు ప్రమాణాతీతుఁడు, పరాత్పరుఁడు, నిర్గుణుఁడు. నిష్కళుఁడు, నిర్మలుఁడు, నిర్దోషుఁడు ననంబడును. అతఁడే శివతత్త్వము.

ఆవాహనాదుల సంప్రాప్తి లేక యత్యంత పరిశుద్ధుఁడగు వాఁడే శివుండనఁ బడు

మహం । శుద్ధత్వా చ్ఛివ ముద్దిష్టః పరాదూర్ధ్వం పరాత్పరః ॥ వ్యోమాతీతంతు సూక్ష్మంహి । నిత్యం కారణ కారణం । వ్యాప్తం సర్వగతం ప్రోక్తం । అక్షీణం చావ్యయం భవేత్ ॥ అమలా నిందితం జ్ఞేయ । మహాత్మ్యశ్చ మనౌపమం । ప్రమాణ వ్యతిరిక్తత్వా దప్రమాణమితిస్మృతం। నిర్గుణత్వాద్విశేషేణ చానామయ మితిస్మృతం । ఇత్యేతైర్లక్షణైర్యుక్తం । శివరూప మిహోదిత మితి ॥

అపిచ॥ వాయవ్యసంహితాయాం ॥ అనాది మల సంశ్లేష ప్రాగభావా త్స్వభావతః । అత్యంత పరిశుద్ధత్వా । దతోయం శివ ఉచ్యతే ॥ అథవా శేషకల్యాణ గుణైకాయతన మీశ్వరః । శివ ఇత్యుచ్యతే సద్భిః । శివతత్వార్థ వేదిభిః ॥

మహా భారతేపి॥ సమేధయతి యన్నిత్యః సర్వార్థాన్ సర్వకర్మసు శివమిచ్ఛన్మనుష్యాణాం । తస్మాదేవ శివస్మృతః॥

అథర్వణ శిఖాయాం॥ శివ ఏకో ధ్యేయః శివం కరః సర్వ మన్యత్పరిత్యజ్యేత ॥ తథా ప్రధాంతరే ॥ అఖండావరణం పాశం । నిఖిలేశ నిజాత్మనాం । ఏకఏవ పరంనాస్తి । తద్వ త్సూత్రేప్యుదాహృతం॥

సు: యతీశ్వరు శివతత్వమును గుర్తెఱిగిన వారలు— సమస్త కల్యాణగుణములకు స్థానమైన వాడుగనుక శివుండని పిలువఁబడు చున్నాఁడని పలికిరి. అనిహాము వాయుసంహిత యందుఁ గలదు.

సర్వ కర్మల యందు మనుష్యుల శ్రేయస్సును గోరుచు, సర్వార్థములను నే కారణమున శివుంతు వృద్ధినొందించు చున్నాఁడో, ఆకారణమున నాతఁడు శివుఁడని నుడువఁబడు చున్నాఁడని మహాభారతమునఁ గలదు.

ఇతరమైనది సర్వమును విడిచి శివంకరుఁడగు శివుఁడొకఁడే ధ్యానముచేయఁ దగినవాఁడని యథర్వణ వేదము చెప్పుచున్నది.

ప్రత్యేకముగ నాత్మల కన్నిటికి నావరణ స్వరూపుఁడై శివుండొక్కఁడే గలఁడని సూత్రము నందుదహరింపఁ బడినది.

న దేహో నేంద్రియః ప్రాణో మనో బుద్ధి రహంకృతిః । న చిత్త మాకాశో వాచ్ఛ్వం. న చ వ్యోమాదికం జగత్ ॥ నాహో న రాత్రి ర్న నభో న భూమిః । నాన్ధకారో మో జ్యోతిరభూన్న చాన్యత్ । శ్రోత్రాది బుద్ధ్యా ద్యనుపలభ్య మేకం ప్రాధానకం బ్రహ్మపుమాన్ ప్రతీతః॥

తథా శివరహస్యే ॥ మహాలింగ మిదం దేవి । మనోతీత మగోచరం। నిర్నామ నిర్గుణం నిత్యం నిరామయ నిరంజనం । నిర్మలం నిష్కళం జ్ఞేయం । నిర్భేద్యం నిరుపాధికం । అద్వైతానంద మక్షీణ మస్పృశ్య మిదం శృణు । అలక్ష్య మద్వయం శూన్య మమూర్తం పరమవ్యయం। అకులా నామయం శుద్ధ । మనాద్యం శివముచ్యతే । ఊర్ధ్వంశూన్య మథ శూన్యం మధ్య శూన్య స్వరూపకం । ఆది మధ్యాంతశూన్యంచ నిష్కళం దేహవర్జితం ॥

అపిచ॥ ఆదిమధ్యాంత శూన్యంచ । వ్యోమావ్యోమ వివర్జితం. ధ్యాన జ్ఞాన విధాహీనం శూన్యం లింగ మనాశ్రయం । అంత శ్శూన్యం బహి శ్శూన్యం శూన్యం నూనం దశోదశ । సర్వశూన్యం నిరా

దేహము- ఇంద్రియములు- ప్రాణము-మనోబుద్ధ్యహంకారములు- చిత్తము- ఆకాశాదికము- దివారాత్రులు- భూమి- మొదలగు నవేమియు శివుండుగాను- వీటినన్నిటిని నతిక్రమించి- వాట్యన్నిటికి తీతుండై ప్రకాశించు పురుషుండే బ్రహ్మయనం బడునని గ్రంథాంతరమున గలదు.

ఓపార్వతీ మనోతీతమై యగమ్యమైన మహాలింగము నిర్గుణమై నామరహితమై నిరంజనమై నిర్మలమై యాద్యంతరహితమై యనుపమానమై వెలయు చున్నది. మఱియు మహాలింగము దేహరహితమై యాదిమధ్యాంత శూన్యమై ప్రకాశించు చున్నది.

అంతశ్శూన్యము- బహిశ్శూన్యము- అక్షయరహితము - పరమపదము సర్వాభీష్టప్రదము- నగు విలసిల్లు చున్నదా మహాలింగము.

ఇచ్చట శూన్యశబ్దమునకు- గగనకుసుమము- శశవిషాణము- అను పదములతో సమానార్థము గలదు. స్థితిని మాత్రమే శబ్దము సూచించును.

శించ సర్వనరి పరమారి పదు ॥ అత్ర ॥ శూన్య శబ్దో గగన కుసుమాశ
శవిషాణా పరపర్యాయో భవతి ॥

కింతు॥ సత్తామాత్రోప లక్షణం॥ శూన్య శబ్దస్య నిర్వచన ము
ప్యుక్తం ॥ వతూలే ॥ వాఙ్మనోతీత భావత్వా । చ్ఛూన్యం చేతి ప్రకీ
ర్తితం ॥

తథా ప్రదేశాంతరే ॥ వాచాతీతంమనోతీతం భావాతీతం పర
శ్శివః । సర్వశూన్యం నిరాకాశం । పరమానంద ఉచ్యతే ॥ సచ్చిత్సు
ఖా ద్వయానందం నిత్య మేకం నిరంజనం । ఉపదేష్టా జగత్సాక్షీ నని
ర్దేశ్య మితి స్మృతం ॥ సర్వేషాం స్థాన భూతత్వాత్ । లయభూతత్వత
స్తథా । తత్వానాం మహదాదీనాం । స్థల మిత్యభిధీయతే । నబ్రహ్మా
నహరి ర్నేంద్రో । నసూర్యో ననిశాకరః । నదిశో నచభూమిశ్చ । నచ
సర్వేచ సువ్రత । నరుద్రో నచవాకాలో నేశ్వరో నతమస్తథా । అ
నాఖ్యంచ నిరాభావం సంస్థితం తన్నిరాశ్రయం । అలక్ష మద్వయం

శూన్యశబ్దార్థము వాతూలమున నిటులఁ జెప్పబడినది. వాఙ్మనోతీత భావము గల
ది యగుట వలన మహాలింగమునకు శూన్యమని నామము.

పరశివుఁడు వాక్కులకందనివాఁడు మనస్సునకగోచరమైన వాఁడు భావము
నకతీతమైనవాఁడు. సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడు. జగత్సాక్షి. ఇట్టివాఁడని యీపరశివుని ని
రూపింప శక్తిగల వారులేరు.

మహదాది సర్వతత్వములకు స్థానమగుట వలనను- లయస్థానమగుట వలనను న
తఁడు స్థలమని పేర్కొనఁబడుచున్నాఁడు.

ఆశివతత్వము. బ్రహ్మవిష్ణురుద్రులకతీతము. సూర్యచంద్రులు. తమస్సు మొదలగు
వన్నిటికంటె వేరైనది

పేరులేనిది, భావమున కందనిది. ఏకము- అమూర్తము, నశించనిది. యని మరొక
చోట వచింపఁ బడినది.

ఆకాశాది జగత్సాక్షియై యాకాశ జనితములగు వాటికంటెఁ బరుఁడై మనోవా

శూన్యమమూర్తం పరమవ్యయం । అకులానామయం శుద్ధమనాద్యాం శివముచ్యతే ॥

అపిచ ॥ నబ్రహ్మాచ నవిష్ణుశ్చ । నరుద్రో నోఽపి వ్యోమః । నాగ్నిర్వాయుః సమీరోఽంబు । నభూమిర్నగ్రహాఃపిచ । నతత్త్వ ప్రచయః కాలః శివ ఏకోఽస్తి కేవలః । శివోఽస్తి సాక్షాత్సర్వాత్మా సర్వం జన్స్వభావతః । ఆకాశాది జగత్సాక్షీ ఆకాశాత్స్వభావాత్పరః । శివోఽస్తి సచ్చిదానందః పరిపూర్ణో నిరంజనః । అకారణమకార్యంచ మనోవాచామగోచరః ॥

* పరశివతత్త్వ సాధన నిరూపణం. *

ఏవంవిధం పరశివతత్త్వం కథం సాధ్యం భవతీత్యాశంకాయాం తస్య సాధనాని మతంగ పారమేశ్వర సూత్రేణ దర్శ్యంతే ॥

సూ॥ ధర్మేణ సాధ్యతే ధర్మీ క్వచిత్కార్యేణ కారణం । కారణేనక్వచిత్కార్యం క్వచిదామ్నాయ దర్శనాత్ ॥

అస్యార్థః ॥ ధర్మేణ జ్ఞానక్రియా లక్షణేన ధర్మీ జ్ఞేయవస్తు సాధ్యతే । యథా సుగంధాదినా ధర్మేణ అత్యంతగంధ కారయ

గతీతుఁడై పరిపూర్ణుఁడై సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడై శివుఁడొకఁడే గలఁడు. బ్రహ్మలేడు, విష్ణువులేడు. రుద్రుఁడు లేఁడు - సూర్యచంద్రులులేరు. పంచభూతములు లేవు. నక్షత్రములులేవు గ్రహములు లేవు అని వేరొక చోట చెప్పఁబడినది.

* పరశివతత్త్వ సాధన నిరూపణము. *

ఆ యట్టి పరశివతత్త్వము నెట్లు సాధింపవలయునో ఆవిషయమును మతంగ పారమేశ్వర సూత్రముచే నిరూపించుచున్నాఁడు.

ఒకచోట, ధర్మజ్ఞానముచేత ధర్మిసాధింపఁ బడుచున్నది. ఎట్లనఁగ - చీకటియం దున్నయుండు కర్పూరాది సుగంధి ద్రవ్యముగలదా, అదియునకుఁ గన్పింపకున్నను పరిమళమును బట్టి కర్పూరాదికము గ్రహింపఁ బడుచున్నది.

వేరొకచోట, కార్యముచేత కారణము సాధింపఁ బడుచున్నది. ఎట్లనఁగా:- పృథివ్యాది కార్యమును బట్టి తదుపాదాన కారణమగు మాయాదికమును, నిమిత్త కారణము

ధ్వపర్తి కర్పూర కస్తూరి కాది ధర్మి సాధ్యతే॥ సామాన్యతో దృ ష్టానుమానం అనుభయాత్మ కానుమానం॥ ఏతత్ । క్వచిత్తన్మాత్ర ప్ర కరణాదిషు పృథివ్యాది కార్యేణ తన్మాత్రాది మాయాంతాది ఉపదా న కారణం నిమిత్తకారణం పరమేశ్వరశ్చ సాధ్యతే। ధూమాది కార ణేన వహ్న్యుద్యుపాదాన కారణ మివ, దేహ ప్రవర్తనాది కార్యేణ నిమిత్త కారణ మాత్మేవ ఏతత్ కార్యం లింగకానుమానం క్వచి ద్భో గ పదార్థ ప్రకరణాదిషు కారణేన సుకృత దుష్కృతానుష్ఠాన దీక్షాది క్రిత సమాయా ద్యుపాయాచరణ కారణేన, కార్యం ఆముష్మిక సుఖ దుఃఖ రూప భోగ సిద్ధ మోక్షరూప కార్యం సాధ్యతే॥ వర్షకాలె ని ఘ్నరహిత మేఘోన్నతి కారణేన వృష్టి రూపకార్యం యథా తథైవ సాధ్యతే॥ ఏతత్కారణ లింగకానుమానం॥ ఏత త్త్రి విధానుమానై ర్గో చరో నయది స్యాత్ క్వచి త్తథా ఆమ్నాయ దర్శనాత్ । ఆగమజ్ఞా నేన సాధ్యతే॥ ఏత చ్చతుర్విధ ప్రమాణై ర్నాస యతుం నశక్యతె ఇతి తత్పతి లక్షణం పిశ్వసారోత్తర సూత్రేణ దర్శ్యతి॥

* పతిలక్షణం *

శ్లో॥ అచేతనస్య మాయాదేః ప్రవర్తితయా పతిః। సిద్ధస్సార్వార్థ ౧

గు పరమేశ్వరుఁడును సాధింపఁబడును.

మరొకచోట, కారణముచేత కార్యము సాధింపఁబడును. ఎట్లనఁ- వానయొక్క విఘ్నములు లేనందు, గాఢముగ నాకసమున నలమికొనిన మేఘములరూప కారణమును బట్టి వృష్టిరూప కార్యము సాధింపఁబడును.

ఈయనుమానత్రయమున సాధింపఁబడని యపుడు- నాల్గవదియగు నాగమ ప్రమాణమున సాధింపఁబడును.

ప్రమాణ చతుష్టయము చేతను, బరమశివుఁడు సాధింపఁబడునటుల సమర్థుఁడు గాఁడని విశ్వసారోత్తర సూత్రమున నిరూపించు చున్నాఁడు.

* పతి లక్షణము . *

తా॥ సమస్త పదార్థములను గుర్తెరిగి సర్వవ్యాపకుఁడై సర్వజ్ఞుఁడైన పరమే

త్కర్తా వ్యాపక స్సతతోదితః॥

వ్యా॥ సర్వార్థ విత్॥ ఉపాదాన సహకారి కార్యోపకార్య ప్రయోజనాది సమస్త పదార్థజ్ఞః। కర్తా సర్వస్య కర్తా వ్యాపకః సర్వగః॥ స్వతతోదితః। నిత్యముక్తః పరమేశ్వరః॥ పతిః। అచేతనస్య జడస్య మాయాదేః పృథివ్యాది జగత్కార్యోపాదాన కారణస్య ప్రవర్తకతయా ప్రేరకతయా సిద్ధః సాధ్య వ్యతిరిక్తః। ఇతి శ్లో కార్థః।

అద్వైతవస్తు నోపర్లక్ష్య నిర్గుణ పరాలంబ నిరుపాధిక నిర్మలత్వాది ప్రతిపాదితం। అస్య జీవ మాయాద్యచేతన ప్రవర్తక లక్షణం త్వయుక్తం తత్కథమేతదుపపద్యత ఇత్యాశంక్య యథా ఆత్మా శరీరం ప్రేరణాదికం కరోతి। తథా శివః అశరీరస్సన్ బిందుక్షోభా ద్యశేష కార్యం కరోతి। తత్ర దృష్టాంత పూర్వకం కిరణసూత్రేణ దర్శయతి॥

* నిరాకారస్య జగత్కారణతా నిరూపణం *

శ్లో॥ యథా కాలో హ్యమూర్తోపి దృశ్యతే ఫలసాధకః। తథా శి

శ్వరుడు పృథివ్యాది జగత్కార్యములకు - ఉపాదాన కారణమును బ్రవర్తింపజేయు వాఁడగుట చేత స్వతస్సిద్ధుఁడే గని, సాధ్యుఁగాఁడు.

నిరుపాధికుఁడు- నిరాలంబుఁడు- నిర్గుణుఁడు- పశుపతి యనుచు నిరూపింపఁబడెను. నిరాకారుఁడగు నీపశుపతికి జీవమాయాద్యచేతన ప్రవర్తకుఁడని లక్షణము చెప్పఁబడెను. ఇది యెటుల కుదురునని శంకింప వలదు.

ఆ ప్రకారిగా,ఆత్మ శరీరములో నుండి సమస్త పనులను శరీరిచేఁజేయించు చున్నదో, అటులే శివుండు, శరీరము లేని వాఁడయి బిందుక్షోభాది సర్వ కార్యములను జేయుచుండునని సోదాహరణముగాఁగిరణ సూత్రమున నన్వరచు చున్నాఁడు.

* నిరాకారునికి జగత్కారణత్వము నిరూపించుట . *

తా॥ శరీరము లేకున్నను కాలమెట్లు ఫలములను సృజించు చున్నదో, అట్లు దేహము లేకున్నను శివుఁడు, ఇచ్ఛాశక్తిచేత బిందు క్షోభాది కార్యమును జేయుచున్నాఁడు.

వాహ్యాయమూర్తోపి కురుతే కార్యమిచ్ఛయా ॥

కాలః అమూర్తోపి దేహ రహితోపి యథా ఫలసాధకస్సన్ దృశ్యతేహి ప్రసిద్ధః । తథా శివః అమూర్తోపి ఇచ్ఛయా ఇచ్ఛాశక్త్యా కరణేన కార్యం బిందుక్షోభాది కార్యం కురుతే ఇత్యర్థః ॥

వాతులాగమే శుద్ధాఖ్యతంత్రే । సృష్ట్యర్థం సర్వతత్వానాం లోకస్యోత్పత్తి కారణం । యోగినా ముపకారాయ స్వేచ్ఛయా చింత్యతే శివః । లోకస్య సమస్తస్య ఉత్పత్తి కారణం ఉదయ కారణం శివ ॥ శివతత్వ ॥ శివ మితి తత్వస్యాభిధానం । అతః పున్నామకస్య తత్వస్య దాసీ దిత్యాశంక్య తయోః పున్నపుంసకయో రేకార్థత్వ దృష్టాంతః అథర్వణవేదే శ్రూయతే ॥

శుద్ధి ఓంతత్పరం బ్రహ్మ సవకో రుద్రః స ఈశాన స్సభగవాన్ స మహేశ్వరః సమహాదేవ ఇతి ॥

సర్వతత్వానాం సృష్ట్యర్థం యోగినాం శుద్ధాధ్వవర్తినాం ఉపకారాయ స్వేచ్ఛయా స్వేన స్వయం చింత్యతే ॥

అథర్వణ వేదమున శివశబ్దము, పుంలింగమందు,గలదు. తత్వవాచకమైనప్పుడుమాత్రము శివ శబ్దము నపుంసక లింగము. శివుండు మహాదేవుండు. అట్టి పరశివుండు సకల తత్వముల సృష్టికొరకును - లోకోత్పత్తి కొఱకును, శుద్ధాధ్వ యందుండిన యోగి జనుల యుపకారము కొఱకును దనయిచ్ఛచే స్వయముగా జింతించును.

అపరమేశ్వరుని సహస్రాంశము వలన చింతాపరాశక్తి జనించెను. పరాశక్తి సహస్రాంశము వలన ఆదిశక్తి జనించెను. ఆదిశక్తి సహస్రాంశము వలన యిచ్ఛాశక్తియు, తత్సహస్రాంశము వలన- జ్ఞానశక్తియు, తత్సహస్రాంశము వలన క్రియాశక్తియు నుత్పన్నములయ్యెను.

ఈశక్తులన్నియు నిష్కళ స్వరూపమునుండి వచ్చిన వగుట చేతను, కళారాహిత్యము వలనను నిష్కళశక్తులని వచింపఁ బడుచున్నవి,

తస్య చింతా పరాశక్తి స్సహస్రాంశేన జాయతే। తచ్ఛక్తి స్సహస్రాంశా దాదిశక్తి స్సముద్భవః॥

తస్య పరమేశ్వరస్య సహస్రాంశేన చింతా పరా శక్తి ర్జాతా। తచ్ఛక్తి సహస్రాంశా దాది శక్తి రుత్పన్నా। తచ్ఛక్తి సహస్రాంశాత్ పరాశక్తిః ఆదిశక్తిః ఇచ్ఛాశక్తిః, జ్ఞానశక్తిః, క్రియాశక్తిశ్చ పంచధా పరిస్ఫురద్భావా నిష్కళత్వా చ్చేతాః శక్తయో నిష్కళా ఇతి కీర్తితాః। తాసాం మధ్యే సృష్ట్యాది క్రియాభేదేన ఇచ్ఛాశక్తిః క్రియాశక్త్య నుగ్రాహకరూపేణ జ్ఞానశక్తి రితి మృగేంద్రసూత్రేణ దర్శయతి॥

శ్లో॥ కరణంచ నశక్త్యన్యత్ । శక్తి ర్నా చేతనాచితః । విషయా నియమా దేకం భోక్తృత్వేచ తత్తథాకరణంచ ॥

శక్తేరన్యత్ కరణం నాస్తి చిద్రూపస్య పరమేశ్వరస్య శక్తిః । అచేతనా । అచిద్రూపా సఏకం తత్ శక్తిరూప కరణం విషయానియమాత్ । విషయతో జ్ఞేయ కరణేషు రూపయోః అనియమాత్ అనంతత్వాత్ భోక్తౄణాం విషయకృత్యేచ కార్యవిషయే తథా అనంతా శక్తి ఇతి శక్తే రేకో వర్తతే ।

ఈశక్తి పంచకములో సృష్ట్యాది క్రియా భేదమున, ఇచ్ఛాశక్తి క్రియాశక్తులు రెండును జనించినవి. తదనుగ్రహరూపమున జ్ఞానశక్తి కలిగినది. అని మృగేంద్ర సూత్రముచే నిరూపించు చున్నారు.

శక్తికంటె వేరైన సాధనము లేదు. చిదచిద్రూపుడగు పరమేశ్వరుని శక్తియు చేతనమైనది. ఆశక్తి రూపకరణము. చేయదగినవి తెలిసికొనదగినవి విషయము లనేకములగుటవలన జ్ఞానశక్తియనియు, క్రియాశక్తి యనియు, మొదలగు నామములు గలిగియున్నది.

"అనంతా శక్తిః" అను శ్రుతి వలనను శక్తిభేదము గలదని తెలియుచు న్నది.

* ఈశ్వరశక్తే రనాదితా నిరూపణం *

తచ్ఛక్తిః, అనాదిర్వా ఆగంతుకీవే త్యాశంక్య అనాది రీశ్వర సంబంధినీ శక్తిరితి విశ్వసారోత్తర సూత్రేణ దర్శయతి ॥

శ్లో॥ దృక్క్రియాత్మక మైశ్వర్యం యస్య తద్ధాత్మ పూర్వకం।
ఈశ్వర స్సోత్ర మంతవ్యః శక్తిద్వయ యుత ప్రభుః ॥

దృక్క్రియాత్మకం సర్వ విషయ జ్ఞాన క్రియా స్వరూపం యస్య తదైశ్వర్యం ఈశ్వరత్వం తత్ । అధాత్మపూర్వకం కారణ రహితమిత్యర్థః। ప్రభుః స్వతంత్ర కర్తా॥ శక్తి ద్వయ యుతః దృక్క్రియా శక్తి ద్వయ యుతః సః పరమేశ్వరః అత్ర శివాగమే మంతవ్యః యుక్తిభి రను చింతనీయః యుక్తిభి రనుచింతనంమనన మిత్యుక్తత్వాత్॥ తదుక్తం। శ్రోతవ్యః శ్రుతివాక్యేభ్యో మంతవ్యశ్చోప పత్తిభిః। ఆత్మా చ సతతం ధ్యేయ ఏతే దర్శన హేతవ ఇతి ॥

* ఈశ్వర శక్తి యనాదియని నిర్ణయించుట. *

అ॥ ఆశక్తి మధ్యవచ్చినదా? లేక యనాది నుండి యున్నదా! అని ప్రశ్నించుకొని, ఈశ్వర సంబంధమగు శక్తి యనాది నుండి వచ్చినది యేగాని, మధ్యవచ్చినది గాదని విశ్వసారోత్తర సూత్రమున నిరూపించుచున్నాడు.

తా॥ సర్వవిషయము లందు జ్ఞానక్రియా శక్తి ద్వయముతోఁ గూడికొని, తనకు గారణభూతుఁడు లేని వాఁడై స్వతంత్రుఁడైన సర్వేశ్వరుఁడు శివాగమాది ప్రతిపాదితములగు యుక్తులచే మననము చేయఁదగిన వాఁడు.

వేదవాక్యములను విని యిందు జెప్పఁబడిన యుక్తులచే మననము చేసి పరమేశ్వరుని ధ్యానింప వలయునని శివాగమము చెప్పఁగలదు. పుష్పమును విడిచి పరిమళమును- పరిమళమును విడిచి పుష్పమును- ఆకాశమును వదిలి వాయువును వాయువును వదిలి యాకాశమును నెటుల నుండవో; అటులనే శివునివిడిచి శక్తియు, శక్తినివిడిచి శివుఁడును యుండ నేరరు.

ప్ర॥ ఈశ్వరుని కనాది శక్తి సంబంధము గలదు గదా?

న శివేన వినా శక్తి ర్నశక్తి రహిత శ్శివః। నపుష్పేణ వినాగంధో నాంబరేణేవ మారుతః॥

అనాదిశక్తి సంబంధి చేదీశ్వర స్తస్య నిష్కళత్వ ప్రతిపాదనం కథం సంభవతీత్యాశంక్యాహ। శక్తిభేదాత్। యథా రాజ్ఞాం భుజశక్తిః బలినాం బలశక్తిః। గజానాం గజశక్తిః తథైవ ఈశ్వరస్యాప్యయమేవ శక్తి మార్గో భవతి॥

స్వశక్తి క్షోభమాత్రేణ సృష్టి లీలాభిముఖేన శివేన ప్రేరితా పరాశక్తిః కార్యాణి యోజయతి। సైవ లీలాంతే తత్రైవ లీనా భవతీత్యుక్తం॥

* సకల నిష్కళ రూప ప్రవచనం. *

శ్లో॥ లీలయా సహిత స్సాక్షా దుమాపతి రితి స్మృతః। లీలయా రహితః పశ్చా త్స్వయంభూ రితి కథ్యతే। తస్య శివస్య పరాశక్తి యోగేన నిష్కళ పరశివ ఏవ ఆత్మానుగ్రహ కారణేన సకళ నిష్కళో భవతి తస్యోదాహరణ మాహ॥

ఉ॥ ఆ. ఉన్నది.

ప్ర॥ శక్తితోఁ గూడికొని యున్నప్పుడు శివుని నిష్కళుఁడని యెట్లు చెప్పఁదగు.

ఉ॥ సందేహమేమి. శక్తులనేకములున్నవి. శక్తిభేదము వలన నట్లుఁ జెప్పఁదగును. రాజులకు భుజశక్తియు- బలవంతులకు బలశక్తియు- గజములకు గజశక్తియు నాతుల స్వతస్సిద్ధముగా నున్నదో, అటులనే యీశ్వరునికి గూడ స్వతస్సిద్ధమైన శక్తి గలదు. తన శక్తి చలనము గలిగిన వెంటనే సృష్టిలీలాభిముఖుఁడైన శివునిచే పరాశక్తి ప్రేరేపింపఁబడి సర్వ కార్యములను జేయును. ఎపుడా మహాత్ముని లీల యంతమగునో, అపుడాతని యందది లీనమైయుండును.

* సకల నిష్కళ రూపమును జెప్పుట *

లీలతోఁ గూడినపుడా శివుఁ డుమాపతియని పిలువఁబడును. లీలా రహితుఁడైనపుడు స్వయంభుఁడని వచింపఁబడును.

నిష్కళుఁడగు నాపరశివుఁడే జీవానుగ్రహ కారణమున సకల నిష్కళుఁడై యగుచున్నాఁడు. ఈవిషయమున గ్రంథాంతరోదాహరణమును జూపించుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ చిద చిదనుగ్రహ హేతోః రూపాణ్యేతాని స ప్రభుః కృత్వా। కురుతే చితా మనుగ్రహ మనాది మల రుద్ధ శక్తీనాం॥ స ప్రభుః పరమేశ్వరః చితాం చానుగ్రహార్థ మేతాని రూపాణి సదాశివాద్యాకారాణ్ కృత్వా ప్రాస్య అనాది మలరుద్ధశక్తీనా అనాదిమల రుద్ధ సామర్థ్యానాం జీవా మాత్మనామనుగ్రహం మోక్షరూపం కురుతే తథా॥ వాతూలతంత్రే॥ యోగినాంచ యతీనాంచ జ్ఞానినాం మాంత్రిణాం తథా। ధ్యాన పూజా నిమిత్తాయ సకళం నిష్కళం భవేత్॥ తస్య లక్షణాని దర్శయతి॥

శ్లో॥ అదృశ్యే భావనా నాస్తి దృశ్య మేతద్వినశ్యతి। దృశ్యాదృశ్య స్వభావంచ సారూప్య స్యావలోకనాత్। అస్తి నాస్తి ద్వయాతీత మస్తి నాస్తి సమన్వితం। సర్వజ్ఞ సర్వ రహితం తత్పదం విద్ధి షణ్ముఖ।

పరమేశ్వరుఁడే జ్ఞానుల ననుగ్రహించుటకై సదాశివుఁడు మొదలుగాఁగల రూపములఁ దాల్చి యనాది మలసంయోగముచే నిరోధింపఁబడిన స్వసామర్థ్యముగల జీవుల ననుగ్రహించి మోక్షము నొసఁగు చున్నాఁడు.

శివయోగులకు - యతులకు - జ్ఞానులకు - మాంత్రికులకు - ధ్యానించుటకును - బూజఁ జేయుటకును, అనుకూలముగా నుండునటుల శివుండు సకల నిష్కళ రూపములఁ ధరించు చున్నాఁడని వాతూలాగమమున గలదు.

అదృశ్యము నందు భావనయే లేదు. అట్టిది దృశ్యము నశించు గలదు. దృశ్యత యంతయు నశించునది శివ సారూప్యమును నవలోకించుచున్న దృశ్యాదృశ్య భావన గలుగును. "అస్తి నాస్తి" యనుమాటల కందనిదియు, "అస్తి నాస్తి" యను వానితో గూడుకొనినది యగు స్థానమునే సర్వరహితమైనదిగా నో కుమార! తెలిసి కొనుము.

అదియే యనిర్వాచ్యమైనది. స్వలీలా నందమునకు హేతువైనది. అదియే నాస్వరూపము. నే నేస్వయంభువుఁడను. నాయంతట నేనే లోకసృష్టికై రూపద్వయమును గూడ వహింతును.

అనిర్వాచ్యం పదం వస్తు । స్వలీలానందకారణం । స్వయమేవ స్వయం భూ స్యాత్ । స్వయమేవ ద్విధా భవేత్ । ప్రభావ హేతు ర్లోకానాం । భావాభావ వివర్జితం । స్వభావ పరిపూర్ణోయం । భావగమ్య స్థితస్స్వయం । అనాది సిద్ధ సంస్కారః । కర్మాకర్మ వివర్జితః । స్వయమేవ భవేద్దేహ । స్వయమేవ విలీయతే । తస్య మూర్తిముత్స్వామితం పరమేశ్వర సూత్రేణ దర్శయేత్॥

* సదాశివ మూర్తి ప్రకారః. *

శ్లో॥ అథ శక్త్యా రధిష్ఠానం స్వశక్తి కిరణాత్మకం । తస్యాం దివి సుదీప్తాత్మా సమ్యక్కం సోచలమూర్తిమాన్ ॥

అస్యార్థః । అథ అనంతరం శక్త్యాః పరమేశ్వరస్య అధిష్ఠానమాధిక్యేన సర్వకాల వ్యాప్త్యా స్థీయతే యస్మిన్ననేనేతి తదధిష్ఠానం స్వశక్తి కిరణాత్మకం స్వస్వసంబంధని శక్తిః । జ్ఞాన క్రియారూపా నైపకిరణః ఆత్మా స్వరూపం యస్య తత్ । విద్యేశ్వరాదీనా మధిష్ఠానవత్ సర్వాతిరిక్తం సభవతీతి భావః । స్వేమహిమ్ని ప్రతిష్ఠిత ఇతి శ్రుతేః । తస్యాం శక్తి కిరణ స్వరూపాయాం దివి క్రీడాస్థానే సుదీప్తాత్మా స్వప్ర వి

స్వభావము చేతనే పరిపూర్ణుడును భావగమ్యుడనై యుండువాడు. అనాది సిద్ధుడై యున్నవాడును. కర్మాకర్మములు లేనివాడును. స్వయముగా నవతరించువాడును. నాయందే లీనమగువాడని వాతూలాగమమున నుడువబడినది.

ఆ మహిమగల పరమేశ్వర సూత్రముచే పరమేశ్వర మూర్తిని నిరూపించుచున్నాను.

* సదాశివమూర్తి విచారము. *

శక్తి పరమేశ్వరున కధిష్ఠానమైనది. యాశక్తియును నాతని స్వరూపము. విద్యేశ్వరాదులవలె తమ యధిష్ఠానము తమకంటె వ్యతిరేకముగానట్లుగ శక్తిని నతిక్రమించి పరమేశ్వరుండుండడు.

పాత్ర జలాది మాత్రములను సిద్ధమైన సూర్యునివోలె బుద్ధి మొదలగు వానితో

షయ జ్ఞానైశ్వర్యాదిభిర్దీప్తిభి రత్యంతం మానః ఆత్మా స్వభావో య స్య సః పాతంజలాది సిద్ధేశ్వర వత్ బుధ్యాది సంయోగేన జ్ఞానాదిదీప్తియుక్తో నభవతి కింతు సర్వ విషయ జ్ఞానాది స్వభావ ఏవ ॥ తమేవ భాంత మనుభాతి విశ్వం తస్య భాసా సర్వ మిదం విభాతీతి శ్రుతిః ॥

నిష్కలంకః బిందు సదాశివాది తత్వ భేదేన మంత్ర మంత్రేశ్వర భేదేన మాయాది పృథివ్యంత తత్వభేదేన పరిణా మీత్యర్థః॥ అచల మూర్తిమాన్ అచలా చలన రహితా జ్ఞాన క్రియాశక్తి రూప మూర్తి రస్యాస్తీ త్యచలమూర్తిమాన్। అస్మిన్నర్థే శృతిరప్యస్తి ॥ వృక్షఇవస్తబ్ధోదివితిష్ఠ త్యేక ఇతి పత్యుః జ్ఞానేన క్రియాచల రూప మూర్తిత్వ ము క్తం పాంచరాత్రోక్త తాంత్రిక శరీర భౌమ శరీర రూప చల మూర్తి ర్నభవతీత్యర్థః॥

తదుక్తం। నిత్య స్సర్వగత స్థాణు రచలోయం సనాతన ఇతి ॥ త స్య మూర్తిత్వం శక్తిరిత్యు పచారేణ ఉక్తంభవతి పృథగేవ మూర్తి రి నేశ భవతీతి తత్సూత్రేణ దర్శయతి॥

శ్లో॥ కాష్ఠానైవ పరా సూక్ష్మా। సర్వదిక్కామృతాత్మికా, ప్రధ్వస్తావ రణా శాంతా వస్తుమాత్రాతిలాలసా॥ ఆద్యంతో పరతా సాధ్వీ మూర్తి త్వే నోపచర్యతే॥

పరా సర్వోత్కృష్టా కాష్ఠాసర్వ జ్ఞాన క్రియారూప స్థితియుక్తా సూక్ష్మా పరమాణ్వాది జ్యోతి స్సూక్ష్మా సర్వదిక్కా వ్యాపికాలనేన పద

గూడినందువన జ్ఞానాది ప్రకాశముగలవాఁడు గాక స్వతస్సిద్ధప్రకాశముగలవాఁడు. అఖండమై ప్రకాశించుచున్న యాపరంజ్యోతి దీప్తి వలననే యీ ప్రపంచము ప్రకాశించు చున్నదని శ్రుతిచెప్పుచున్నది.

బిందు సదాశివతత్వ రూపముగను, మంత్ర మంత్రేశ్వర రూపముగను, మాయ మొదలు పృథివి వరకు నుండు తత్వ రూపముగను, నాతఁడు పరిణమించును.

చలనములేని జ్ఞాన క్రియాశక్తి రూపము గలవాఁడు-సనాతనుఁడు-నిత్యుఁడు- స

ద్వయేన వికారీశ్వరవాదినః పాంచరాత్రాః ఈశ్వర మూర్తిస్థాం రూ-
పా అవ్యాపి కేతిచ వదంతి తే నిరస్తాః। అస్మితాత్మికానిత్యా అనేన
అహంకారాత్మ వాదినో మీమాంసకా నిరస్తాః॥

ప్రధ్వస్తా వరణా ధ్వస్తానాది మలసంబంధా అనుగ్రహ తిరోభా-
వాఖ్య స్వకృత్య ద్వయ విధానేపి పాశాదిక సంసర్గరహితా। స్వాతంత్రే-
తి యావత్। శాంతా రాగ ద్వేషాది రహితా। రాజాదివత్ ఆజ్ఞాపాలనేత-
ద్విలంఘనేచ ఆరాధనే తదభావేచ నైర్ఘృణ్య వైషమ్యే శూన్యేత్యర్థః
వస్తుమాత్రావతి అణుగ వస్తుమాత్రాలయు భోగాధికార మూర్తేః జగ-
తః పరిపాలనే కర్తవ్యే అశీలాలసా అత్యంత వాత్సల్య యుక్తా అద్యం-
తోజ్ఝితా ఉత్పత్తి వినాశరహితా అనేన పదేన ప్రవాహ నిత్యేశ్వర వా-
దినో మీమాంసకైకదేశినో నిరస్తాః॥ సాధ్వీ కరుణా యుక్తా స్వప్రయో-
జనాభావే పరానుజిఘృక్షయా సృష్ట్యాది ప్రవృత్తి హేతు భూతే-
త్యర్థః। సైవ జ్ఞానక్రియా శక్తిరూపా అచల మూర్తిః మూర్తిత్వే నోప-
చర్యతే శరీరత్వేన ఉపచారతః కథ్యత ఇత్యర్థః। ఉపచర్యత ఇత్యనేన
తస్యాః పృథఙ్మూర్తిః నాస్తీత్యుక్తం॥

ఈ శ్లోకమందు- అచలుఁడు- స్థాణువు ని యాపరశివుని మూర్తియే శక్తియని యౌపచా-
రికముగాఁ జెప్పఁబడినది.

సర్వోత్కృష్టమును, సర్వజ్ఞాన క్రియా రూపముతోఁ గూడినదియు, పరమాణ్వాది-
కములవలెనతిసూక్ష్మమును, సర్వదిగంతవ్యాపియు, నిత్యమును మలసంబంధములేక స్వతంత్ర-
మైనదియు, రాగద్వేషాది రహితమును, నైర్ఘృణ్య వైషమ్యములు లేనిదియు - అత్యంత
వాత్సల్యముతోఁ గూడినదియు, ఉత్పత్తి నాశములు లేనిదియు, పరుల ననుగ్రహించుట-
కై సృష్ట్యాది ప్రవర్తనములకుఁ గారణ మైనదియు నగు నా యచలమూర్తి ప్రకాశించు-
చున్నది.

ఈశ్వరునికి శరీరము లేనిచో, ఆతఁడు నిర్గుణుఁడు నిరాకారుఁడయినచో, ఆత-
ని ధ్యానించు టెట్లు? పూజించు టెట్లు? అని సందేహ మొంద నవసరము లేదు.

నన్వీశ్వరస్య మూర్త్యభావే విచిత్రవర్ణావయవమూర్తిధ్యాన పూజాదయః కథం సంభవేయుః ఉచ్యతే॥

దృక్క్రియాశక్త్యాత్మక మూర్తి మవలంబ్య ధ్యాన పూజాదయ స్సంభవంతి తదుక్తం మృగేంద్రసూత్రే॥

శ్లో॥ వపుషా భిద్యమానత్వా ద్యద్యత్కృత్యం కరోతిసః। తత్తత్రాస్య తత్కర్తృ వపుషా నుకృతం వపుః॥

స పరమేశ్వరః వపుషః మూర్తే రవిద్యమానత్వాత్ యద్యత్ యాదృశం కృత్యం కార్యం కరోతి అస్య పరమేశ్వరస్య తత్ర తత్ర కృత్యేత త్తత్కర్తృ వపుషా తత్తత్కృత్యాధికార శరీరేణ వపుః శరీరమనుకృతం సమీకృతం॥ అతఏవ॥ స్మృత కాశిన్య తనుర్మూర్తి స్సచ్చిదానంద లక్షణా। శివాదన్యా నచైవాస్తి శివఏవహి సాసదా। అనీల వల్లరీ రూపం। యథా పద్మాక్షు కోటరే। ఆస్తేకమలినీ బీజం తథా దీప్తిరి దృశ్యతే॥

అపిచ॥ నిష్కళం తత్త్వ మిత్యుక్తం। సకళం మూర్తి రుచ్యతే॥ సకలం నిష్కళం చైవ ప్రభావమితి కీర్తితం। శివశ్చ తత్త్వ మిత్యుక్తం

ఎటువలె జ్ఞాన క్రియా శక్తి రూపమగు మూర్తిని నాధారము చేసికొని ధ్యానము పూజ మొదలగునవి సంభవించుచున్నవి.

అ॥ ఈవిషయమును మృగేంద్ర సూత్రముచే నిరూపించుచున్నారు.

తా. పరమేశ్వరుఁడు శరీరము గలవాఁడగుటచేత, ఆయా కృత్యములచేత వలసినప్పుడు, ఆయాయిపనులు నిర్వహించుటకను కూలమగు రూపము ధరించుచున్నాఁడు.

కావుననే యీపరశివమూర్తి - సచ్చిదానంద స్వరూపము గలిగి శివునికంటె వేరు కానిదై యగుచు శివాభిన్నమై యుండును.

పద్మబీజమునందు - కమలలత లోటులు గర్భితమై యున్నటో, అటులనే సాక్షీభూతుఁడగు నాపరశివునియందు సర్వము నిమిడియున్నది.

తత్త్వము నిష్కళమనియు - సకలము మూర్తియనియుఁ జెప్పఁబడుచున్నది.

మూర్తి శ్చైవ సదాశివః । తయోర్యోగేన భావేన । తద్రూపం భావ ఉచ్యతే॥ ఏవంవిధ సకల నిష్కళ సదా శివతత్త్వస్య శక్తియోగేన భేదో వర్తత ఇతి దృష్టాంత పూర్వకం దర్శయతి॥

* సకల నిష్కల సదాశివతత్త్వ భేద నిరూపణం. *

యథా వారి మరుత్పంథా నానాకారో విలోక్యతే । తథా సంకల్పవశతః । చిద్బ్రహ్మ పరిబృంహితం॥ అంకుర దళకుసుమ ఫలాన్యనేకశో కాల యోగతో భాంతి। మూర్తయ ఏవం వివిధాః పరే శివే శక్తియోగతో భాంతి॥ అపిచ॥ తత్త్వం వస్తుత ఏకం శివ సంజ్ఞంచితి శక్తి శత ఖచితం। శక్త్యవ్య పరిభేదాత్ తస్యహి కల్పితో భేదః॥

పంచసాద నిరూపణం.

తస్యభేదాన్ వక్ష్యామః। వాతూలతంత్రే॥ తద్రూపంహి మహాస్తేన। సాదాఖ్య మితి కీర్తితం। సాదాఖ్యం పంచధా ప్రోక్తం తేషాం లక్షణముచ్యతే॥ ప్రథమం శివసాదాఖ్య మమూర్తం తు ద్వితీయకం ।తృ

సకల నిష్కలములు గాంచి ప్రతిభావమని పలుక బడినవి.

శివుండు తత్త్వమనియు, మూర్తి సదాశివుఁ డనియు, నుడువఁబడును. వారియొక్క కూడికచేతను, భావముచేతను, వారిరూపము భావ మనఁబడును.

సకల నిష్కల సదాశివతత్త్వభేద నిరూపణము.

ఇట్టి సకల నిష్కల స్వరూపముగల సదాశివ తత్త్వము నకు శక్తి యోగము చేత భేదముగలదు. దానిని దృష్టాంత పూర్వకముగానిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు. ఉదక మొకటియే వాయుసంయోగమునఁ నానా కారముగ నెట్లుఁ జూడబడుచున్నదో, అట్లనే చిద్బ్రహ్మ సంకల్పము ననుసరించి యనేక విధముల ననేకాకారములతో గోచరించుచుండును.

ఎట్లు కాలయోగము వలన బీజము అంకురించి పల్లవించి పుష్పించి ఫలించి యనేక విధములుగ నగపడుచున్నదో, అట్లనే శివునియందు శక్తియోగము వలన ననేక విధములగు మూర్తులు ప్రకాశించు చుండును.

తీయం మూర్తిసాదాఖ్యం। చతుర్థం కర్తృనామకం। పంచమం కర్మసాదాఖ్యం। పంచసాదాఖ్య ముచ్యతే। తేషామేవ నామాంతరాణి వక్ష్యామః।

సాద నామాంతర నిరూపణం.

శ్లో॥ సదాశివ స్తథేశశ్చ బ్రహ్మా శశ్చేశ్వరః స్మృతః। ఈశాన శ్చేతి పంచైతే తత్ప్రభేదాః ప్రకీర్తితాః। తేషాం పూర్వోక్త నామద్వయ సంయోగం క్రమాదాహ।

సాదతత్త్వ సంయోగః

శివం సదాశివం జ్ఞేయ మమూర్తం చేశ ఉచ్యతే। మూర్తం బ్రహ్మేతి విజ్ఞేయం। కర్తృ చైవేశ్వర స్స్మృతం। కర్మేశాన మితి ప్రోక్తం।

వస్తుతః తత్త్వ మొకటియేగాని, యనేకములు లేవు. అది శివసుజ్ఞకలదై బహు విధములైన శక్తిశతములతో గూడికొని యున్నది. అందువలననే భేదము లనేకములు కల్పింపబడినవి.

పంచసాదనిరూపణము.

ఆభేదములు వాతూలమున నీక్రింది విధముగ నిరూపింపఁ బడినవి.

కుమార! ఆశివతత్త్వ రూపము సాదముని చెప్పఁబడును, ఈసాద మయిదు విధములు. శివసాదము మొదటిది. అమూర్తసాదము రెండవది. మూర్తి సాదము మూడవది. కర్తృసాదము నాల్గవది. కర్మసాదము అయిదవది.

సాదనామాంతర నిరూపణము.

వీనికే సదాశివుఁడని ఈశుఁడని, బ్రహ్మయని ఈశ్వరుఁడని ఈశానుఁడని నామాంతరములు గలవు.

సాదతత్త్వ సంయోగము.

ఈరెంటికిని నామముల సంయోగమును వచించెద.

శివసాదము సదాశివుఁడనియు, అమూర్తసాదము ఈశుఁడనియు మూర్తసాదము బ్రహ్మయనియు, కర్తృసాద మీశ్వరుఁడనియు, కర్మసాదము ఈశానుఁడనియుఁ బిలువబడును.

మిత్యేవం ద్వివిధా స్మృతం । పంచసాదాఖ్యతత్వానా ముద్భవోహిపృథక్ పృథక్ । తేషాం వర్ణంచ రూపంచ సమాసాత్ శృణుషణ్ముఖ ।

శివసాదలక్షణం.

పరాశక్త్యుద్భవత్వాచ్చ శుద్ధత్వా చ్ఛివముచ్యతే । ప్రసాదం సూక్ష్మరూపంచ । జ్యోతిరూప మితి స్మృతం । విద్యుద్రూప మివాకాశే । ప్రత్యక్షం సర్వతోముఖం । శివతత్వ మితిప్రోక్తం । తత్వానా మఖిలాలయం । శివసాదాఖ్య మిత్యుక్తం ।

అమూర్త సాద లక్షణం.

అమూర్తంతు తతఃశృణు । అమూర్తత్వాత్కళాహీనం తద్రూపం లింగముద్భవం । సూర్యకోటి ప్రతీకాశం జ్యోతిస్తంభాకృతి స్థితం । తస్యాభ్యంతరగతామూర్తి రమూర్తిత్వా దగోచరం । ఏతద్ద్వై దివ్యలింగంతు మూలస్తంభ మిహోచ్యతే । తస్యలక్షణాని గ్రంథాంతరేణాదన్యయితి ।

ఈ పంచసాదముల తత్వముల యుత్పత్తి వేరువేరుగా నిరూపింపఁబడినది. వానివర్ణము రూపమును సంగ్రహముగ వచించెద.

శివసాదము.

పరాశక్తినుండి యుద్భవించుట వలనను, పరిశుద్ధుఁడగుట వలనను, శివుఁడని చెప్పఁబడును.

ఆకాశము నందు మెఱుపుబోలె జ్యోతి రూపమునఁ బ్రకాశించుచు. సూక్ష్మరూపమును ధరించి సర్వతోముఖముగ నుండి ప్రత్యక్ష రూపములిగి సర్వ తత్వములకు నిలయమై శివసాద మను పేరుగలిగి శివతత్వము పేర్కొనఁబడుచుండును.

అమూర్తసాదము.

అమూర్త మగుట వలన కళాహీనమై కోటి సూర్య ప్రతీకాశమై జ్యోతిస్తంభాకారము గలిగి యీయమూర్తసాద ముండును. దాని యంతర్భాగ మైనమూర్తి యమూర్తి యగుటచే దెను వుండును. ఇదియే మూలస్తంభ మనిచెప్పఁబడును. దీనిలక్షణము గ్రంథాంతరమునందిటుఁ జెప్పఁబడినది.

శ్లో. నోదేతి నాస్తతాం యాతి నవృద్ధిం యాతి నక్షయం । స్వభావాద్యాత్యథాన్యాని భాసయేత్సాదనందినా॥ తథా వాతూలతంత్రే॥ లింగాత్సర్వం సముత్పన్నం । లీనం తస్మిన్ ప్రకీర్తితం । అమూర్తమేవ మాఖ్యాతం ॥

సమూర్త పాద లక్షణం.

సమూర్తంతు తతశ్శృణు । ఇచ్ఛాశక్తి గుణత్వాచ్చతత్సామాన్యేతి రుద్రాహ్వృతా । మూర్తిత్వాచ్చ కళాయుక్తం । రూపంచేతి ప్రకీర్తితం । జ్వాలాఖ్యాసదృశ ప్రఖ్యాం దివ్యలింగాకృతిర్భవేత్ । తస్యాలార్ధభాగేతు । ఏకవక్త్రి సమన్వితం । త్రినేత్రిం చారు వదనం సర్వావయవసంయుతం । ఏకమేకాననోపేతం దివ్యలింగాకృతిర్భవేత్ ।

కర్తృ పాద లక్షణం.

అథకర్తృపాదాఖ్య ముచ్యతే। జ్ఞానకర్తృ స్వభావత్వా । త్కర్తృనామేతి కీర్తితం । జ్ఞానం హిశుద్ధ భావత్వాత్ స్ఫాటికాభాస ము

ఇది యుదయింపదు. అస్తమింపదు. వృద్ధిని బొందదు. క్షయము నొందదు. రూపము లేకున్నను స్వభావము వల్లనే యితరమైన వాటినన్నిటినిఁ బ్రకాశింపఁజేయును "లింగము నుండియే సర్వ ముత్పన్నమైనది. సర్వము దాని యందే లయము గును - ఇదియే నమూర్త పాదమని" వాతూలమునఁ జెప్పబడినది,

సమూర్త పాదము.

ఈ సమూర్త పాదము- ఇచ్ఛాశక్తి గుణములు గలదగుటవలన మూర్త మనఁబడును. ఎప్పుడు మూర్తి గలదో, అప్పుడు కళా సహితమైనది జ్వాలయను పేరు గలిగినదివ్య లింగాకారము గలిగి ప్రకాశించు చుండును.

అందులో నొకభాగమున నొక్కటియే ముఖము గలిగి, త్రినేత్రములు గలిగిన సర్వావయవములతోఁ గూడికొనియొకటియై దివ్య లింగాకారమున నుండును - ఇది మూర్త పాదము.

కర్తృ పాదము.

స్ఫటిక కాంతితో సదృశమైనది. జ్ఞానము- అట్టి పరిశుద్ధ జ్ఞాన కర్తృత్వముగ

చ్యతే దివ్యలింగం మహాదీర్ఘం । మహాస్థూలత మాశ్వేతం । తస్యమధ్య స్థితో మహేశ్వర స్సర్వకారణం । పంచమూర్ధం చతుర్వక్త్రం నేత్రైర్ద్వాదశభి ర్యుతం। చతురాస్యం చతుర్వర్ణం। వసు శ్రోత్ర సమన్వితం । అష్టహస్తం ద్విపాదంచ । సర్వలక్షణ సంయుతం । శూలం పరశుం ఖడ్గంచ । అభయం దక్షిణకరే । నాగం పాశంచ ఘంటాంచ వరదం వామహస్తకే । సర్వావయవ సంయుక్తం । సర్వాభరణ భూషితం తత్త్వమీశ్వరం ప్రోక్తం కర్తృలింగ మిహోచ్యతే। కర్తృసాదాఖ్యమిత్యుక్తం ॥

కర్మసాద లక్షణం.

కర్మ సాదాఖ్య ముచ్యతే । క్రియా కర్మేతి విజ్ఞేయం తస్మాత్కర్మేతి నామతః లింగపీఠ ప్రకారంచ కర్మసాదాఖ్య లక్షణం । నాదో లింగ మితి జ్ఞేయం బిందుః పీఠ ఉదాహృతః॥ బిందునాదయుతం రూపం లింగాకారము హోచ్యతే।అత్రబిందు రేవ పరాశక్తిః లయభోగాధి కారే

లనియబడుచే కర్తృసాద మనబడును. అదిసర్వశ్వేతమై మహాస్థూలమై దివ్య లింగాకారము గలిగి యుండును. అయిదు శిరస్సులు నాలుగు ముఖములు పండ్రెండు నేత్రములు- ఎనిమిది హస్తములు - నాల్గువర్ణములు - రెండు పాదములు గలిగి కుడిచేతియందు శూలము పరశువు - ఖడ్గము అభయమును, ఎడమచేతి యందు నాగము - పాశము - ఘంటము - వరదము - ను గలిగి సర్వావయవములతో గూడికొని, సర్వాభరణములచే నలంకృతమైన ఈశ్వర తత్వమే కర్తృసాద మని పేరొనబడినది.

కర్మసాదము.

క్రియయే కర్మ యని తెలియవలయును. లింగపీఠమై కర్మసాదమని వచింపబడును. నాదము లింగమనియు బిందువు పీఠమనియు నుదాహరించబడినవి. నాదబిందువులతోఁ గూడినదియే లింగాకారము. బిందువే పరాశక్తి. ఇయ్యది లయభోగాధికారమున నిత్య త్రియాత్మకముగా నుండును.

ణ శ్రిత త్త్వాత్మకం । తదేవ కుండలినీ త్త్యభేదో వర్తతే । చత్వారి క
ర్త్రిరూపాది కేవలం నామ ముచ్యతే । తదేవలింగ పీఠ ప్రకారైః కథి
తః॥ లింగం శివ మితిజ్ఞేయం పీఠ శ్శక్తి రుదాహృతః। బిందు మధ్య గ
తో నాదో నాదమధ్యేతు మూర్తయః । మూర్తిమధ్య గతంతత్త్వం ।
తత్త్వమధ్య గత శ్శివః । తత్త్వరూప మిదం లింగం సర్వ తత్త్వాలయం
విదుః॥ లింగేన జాయతే తత్త్వం । జగత్ స్థావరజంగమం॥ తథాచోక్తం
బ్రహ్మాండపురాణే ॥ చరాచరాత్మక మిదం యత్ర విశ్వం విలీయతే ।
ఉత్పద్యంతే యతో భూయ స్తల్లింగం పరమిష్యతే । ఉత్పద్యంతే విన
శ్యంతి స్థితింయాంతిచ తత్రవై ॥

తథాకూర్మ పురాణే॥ సర్వంలింగే విజానీయాత్ । లింగం స
ర్వత్ర సంస్థితం । సర్వతీర్థాని లోకస్య సర్వ యజ్ఞఫలానిచ । యథాచ
ద్యౌశ్చ వాయ్వగ్ని చంద్రాదిత్యా జగత్త్రయం । ఏతేషా ముదయాంతే

ఇదియే కుండలినీ శక్తి యని నుడువఁ బడినది. ఈరెంటికి నభేదమే గాని, భే
దము లేదు.

లింగము శివుఁడనియు - పీఠము శక్తియనియుఁ జెప్పఁబడినది బిందు మధ్య
మును బొంది నాదముండును. నాదమధ్యమును బొంది మూర్తు లుండును. మూర్తిమధ్య
మును బొంది తత్త్వ ముండును. తత్త్వ మధ్యమును బొంది శివుఁడుండును.

సర్వ తత్త్వములకు నిలయమైనది లింగస్వరూపము. లింగమునుండియే చరాచరా
త్మక ప్రపంచము జనించు చున్నది.

దేనినుండి యీ చరాచరమగు ప్రపంచము నుత్పత్తి నొందుచున్నదో, ఎందు దిరి
గి లయమును బొందుచున్నదో, దేనివలన పోషించఁ బడుచున్నదో, అదియే లింగమని
బ్రహ్మాండ పురాణమునఁ జెప్పఁ బడినది.

పంచభూతాదులకు గారణమై యద్వితీయమై తెలియు నాలింగమునందే సర్వ
తీర్థములును, సర్వ యజ్ఞ ఫలములును గలవు. పరానంద స్వరూపుఁడై లక్ష్య లక్షణ ర
హితుఁడై యెప్పటికి నవినాశన దైవతమై ప్రకాశించునది లింగమే కాని, మరొకటి లేదు

చఆదిశేత్ ।లింగ మద్వయం। అపిచ। నిత్యః పూర్ణః పరానందో లక్ష్య లక్షణ వర్జితః । సర్వాధిష్ఠాన మేవైత । ల్లింగ మిత్య వధారయ ॥ చరాచరాత్మక మిదం । యత్ర విశ్వంచ లీయతే । ఉత్పద్యంతే యతోభూయ । స్తల్లింగం పర మిష్యతె । లీయతే గమ్యతే యత్ర యేన సర్వం చరాచరం । తదేతల్లింగ మిత్యుక్తం లింగతత్వ పరాయణైః। తస్యకంచ సంజ్ఞా వర్తతే ॥ పరం గూఢం శరీరస్థం లింగం క్షేత్రమ పాదిమత్ । యథాద్యమై శ్వరం తేజ । స్తల్లింగం పంచసంజ్ఞికం ॥ తస్మా ల్లింగ విశేషేణ । కర్మరూప ముదాహృతం । కర్మోదయేచ సృష్టిశ్చ । కర్మాంతే సంహృతి భవేత్ । ఏతత్కర్మ స్వరూపంతు । సృష్టిస్థితిలయా వహం । పంచ సాదాఖ్య మేవోక్తం। కర్మసాదాఖ్య మిత్యపి ।

సర్వత త్వాశ్రయం శివతత్వమేవ.

అత్ర తత్వానామేకఏవా శ్రయం కథ్యతే । శివ సాదాఖ్య

ఎప్పుడు నీ సర్వ ప్రపంచము లీనమగుచున్నదో దేనినుండి తిరిగి యుద్భవించు చున్నదో అదియే లింగము.

ఈమతమునే లింగతత్వమును దెలిసిన మహానుభావులు గూడ వచించిరి.

ఈలింగమునకు-పరమనియు- గూఢమనియు- శరీరాంతర్గత మగులింగమనియు- అనాదియైన క్షేత్రమనియు - అన్నిటికంటె మొదటిదియైన యీశ్వర తేజస్సనియు అని యైదు నామములు గలవు.

విశేషాకారమున కర్మరూపమని చెప్పఁబడు చున్నది. కర్మోదయ దశయం దు సృష్టియును, కర్మాంతమున సంహారమును జరుగుటయే కర్మస్వరూపము. సృష్టిస్థితి లయములకు కారణమైన పంచసాదాఖ్యమే కర్మసాదాఖ్య మని వచింపఁ బడినది.

సర్వతత్వములకు శివతత్వమే ఆశ్రయము.

ఇన్ని తత్వములకు నొకటియే యాశ్రయమని చెప్పఁబడు చున్నది. అదియే శివత

మాధారం। శివరూపం సమాశ్రితం। అమూర్తంతు మహాసేన శివ సాదాఖ్య మాశ్రితం। మూర్తిరూపం విశేషేణ అమూర్త్యాది సమాశ్రితం। కర్మరూపక్రమేణైవ కర్తృకాదితథావిదుః। అనేనైవ ప్రకారేణ। ఏకైకంతు సమాశ్రితం। తస్మాత్కర్మస్వరూపంతు పంచతత్వాశ్రితం విదుః। సర్వతత్వాత్మకం జ్ఞేయం। తత్వాధారం సమాశ్రితం। ఏవం పంచతత్వ సంయోగేన పంచవక్త్రస్సదా శివ ఇతి॥ తథావాతూల తంత్రే॥ పంచ మూర్తిమయో దేవః। పంచ తత్వాత్మకో భవేత్। మూర్తానాం దేహ భేదైశ్చ గుణైః పంచాననై ర్యుతః॥ తథాగ్రంథాంతరే। ఏక ఏవ పరం బ్రహ్మ। సచ్చిదానంద లక్షణం। జగత్సృష్టి నిమిత్తాయ పంచవక్త్ర యుతం భవేత్। సద్యోజాతో వామదేవోఽఘోరస్తత్పురుషాహ్వయః। ఈశానశ్చేతి పంచైవ లీలయాధారయే చ్ఛివః। సద్యోజాతం ప్రపద్యామి ఇత్యాది పంచ బ్రహ్మమంత్రైశ్చ॥

తథా మృగేంద్ర సూత్రే॥ తద్వపుః పంచభి ర్మంత్రైః పంచ

శ్యము. అట్టి శివరూపమే శివసాదమున కాశ్రయము. ఆశివసాదమే అమూర్తసాదమునకాశ్రయము. అమూర్తసాదము మూర్తసాదమున కాధారము. మూర్తసాదము కర్తృసాదమున కాధారము. కర్తృసాదము కర్మ సాదమున కాధారము.

ఈవిధముగ నొకదాని కొకటి పరస్పర సంబంధము గలదు. కావున పంచ శక్తుల నాశ్రయించి కర్మస్వరూపము గలదు. పంచతత్వ సంయోగముచేత పంచ వక్త్రుఁడగు సదాశివుండు విలసిల్లుచున్నాఁడు.

ఈవిషయమును గూర్చి వాతూలాగమమున నిటులఁ జెప్పఁబడి యున్నది.

పంచమూర్తి మయుఁడగు సర్వేశ్వరుఁడు పంచతత్వాత్మకుఁడు. మూర్తి భేదము ననుసరించి గుణములతోడను, పంచ ముఖములతోడను గూడియున్నాఁడు.

జగదుత్పత్తికై సద్యోజాత- వామదేవ- అఘోర- తత్పురుష- ఈశాన ముల పంచముఖములు గలిగి పంచలీలా విగ్రహుఁడై యున్నాఁడని గ్రంథాంతరంబునఁగల

కృత్యోపయోగిభిః। ఈశ తత్పురుషాఘోర వామ సద్యాది నాయకం॥ అథ పంచవక్త్ర పంచ తత్త్వసంయోగ మాహ॥ వాతూలే॥ కర్త్రీశం పూర్వవక్త్రం స్యాత్ కర్తృ స్యాద్దక్షిణాననం। అపరం మూర్తి వక్త్రంతు అమూర్తం చోత్తరాననం। ఊర్ధ్వేతి శివ సాదాఖ్య। మేవం పంచాననం విదుః। షట్కలాశ్చైవ శాస్త్రజ్ఞః। షడంగేషు ప్రకల్పితాః। సర్వాంగైశ్చ సుసంపూర్ణం। సర్వావయవ సంయుతం। సర్వజ్ఞాన మయం దేవం। సర్వకారణ కారణం। ఏవం లింగేతు కర్త్రీశం। ధ్యాయేత్సకల నిష్కళం॥ ఏవం నిష్కళ పరశివ తత్త్వమేవ సవికల్ప మాత్రేణ సకళ నిష్కళం భవతి॥ ఏవంతత్స్మృతి మాత్రేణ మూర్త్యా సకలరూపధృత్। నిష్కళం తదభావేతు। తస్మాత్సకల నిష్కళం। ఏవం సకలనిష్కళ సదాశివతత్త్వస్య సావయవ మూర్తిత్వం చోక్తం॥

పంచకృత్యములు నిర్వహించుటకై యా శివతత్త్వ స్వరూపము సద్యోజాత - వామదేవ - అఘోర - తత్పురుష - ఈశాన నామముల ధరించి విలసిల్లు చున్నదని మృగేంద్ర సూత్రమునఁ జెప్పబడినది.

ఆ పంచముఖముల యందుఁ బంచ తత్త్వ సంయోగమును వచింపు చున్నాడు.

పూర్వముఖము కర్త్రీశము - దక్షిణ ముఖము - కర్తృరూపము. పశ్చిమ ముఖము మూర్తి. అమూర్తము - ఉత్తరముఖము. శివసాద మూర్ధ్వముఖము. ఈరీతిగాఁ బంచముఖములను దెలిసికొన వలయును.

షడంగములందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడి సర్వావయవ సహితుడై సర్వజ్ఞాన మయుడై సర్వకారణములకుఁ గారణ రూపుఁడగు వానిగా లింగమునందుఁ గర్త్రీశుని సకలనిష్కళ రూపునిగ ధ్యానింప వలయును.

నిష్కళ మగు పరశివతత్త్వమే వికల్పముతోఁ గూడికొని సకల నిష్కళ మగును.

స్మరించిన యంత మాత్రముననే సకల రూపము గలుగుటయు, స్మరించని యెడల నిష్కళ రూపము గలిగి యుండుటయు - ఆ శివతత్త్వ ప్రసాద గుణాతిశయము. ఈవిధముగ సకల నిష్కళ సదాశివతత్త్వమునకు సావయవ మూర్తిత్వము చెప్పఁ బడినది.

సావయవ మూర్తి విచారః.

తథాంచ భూతాత్మ శరీరత్వం స్యాత్। నహ్యా భౌతికం శరీరం సావయవత్వాత్ శంక్య నభూతారబ్ధ శరీర ముచ్యతే। కింతు॥ యథాకాశే ఇంద్రచాపః దర్పణే ప్రతిబింబ స్తథైవ ధ్యాతౄణాం ధ్యానోపధౌ ప్రతిబింబ ఇతి దృష్టాంత పురస్సరం శుద్ధాఖ్య తంత్రేణ దర్శయతి॥

నవీర్యంచైవ నిర్దేహం। మాంసాస్థి రుధిరంనచ। ఇంద్ర చాపమివాకాశే। దర్పణే ప్రతిబింబవత్॥ తథాశ్రుతయః॥ నీవారశూక వత్తన్వీ పీతా భాస్వత్యణూపమా। ఇత్యాది॥ అపిచ॥ అణోరణీయాన్మహతో మహీయాన్ స్తుహిశ్రుతం గర్తసదం యువానమితి॥ తథా యోగశాస్త్రే॥ హృదయ కుహరమధ్యే దీప వద్భాసమానమితి। ఏవంమనస్సంబంధ నిబంధన మూర్తిత్వం స్మృతేశ్చ ఇత్యేతే మనసా కల్ప్యం సకళం నిష్కళం భవేత్॥ తస్మాన్నాదాత్మకత్వంచ సర్వకారణ కారణం। సదాశివమితి ప్రోక్తమితి శాస్త్రేషు నిశ్చితః। తత్సద్ధేతు మహేశాది సర్వతత్త్వ సముద్భవం। శివాదికర్మ పర్యంతం క్రమేణైవ

సావయవ మూర్తి విచారము.

సదాశివుని శరీరము పాంచభౌతికమేయయి యుండవలయును. గాని యట్లుగాక వేరొక విధముననుండుటకు వీలులేదుగదా! కావున భూతాత్మక శరీరమే సదాశివశరీరమని వచింపఁదగియుండ, నాతని శరీరము భూతారబ్ధమైనది కాదు. ఆకాశమునందు ఇంద్రచాపమువలె నద్దమునందుఁ బ్రతిబింబమువలె ధ్యానము చేయువారలకు ధ్యానమునందా సదాశివుఁడు ప్రతిబింబించునని శుద్ధాఖ్య తంత్రమునఁ గలదు.

అతని మూర్తియందు రక్తమాంసాదులు లేవు. మహాసూక్ష్మమై యణుస్వరూపమైన వరిముల్లువోలె నాతనిరూపము మిలమిల్లును. అణువుకంటె నణువును - మహత్తుకంటె మహత్తును నయియాతఁడు ప్రకాశించును. అని శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి. హృదయమధ్యమునందు దీపమువోలెఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడని యోగశాస్త్రము చెప్పుచున్నది. మనస్సంబంధముచే తనే సకల నిష్కల రూపము సదాశివునికి నిరూపింపఁబడినది.

ప్రకీర్తితం । సాదాఖ్య లక్షణం ప్రోక్తం ।

మహేశ తత్వస్వరూపం

మహేశం శృణు షణ్ముఖ! మహేశం సకలం విద్యాత్ । సృష్టి స్థితి లయావహం । పంచవింశతి భేదైస్తు తన్మూర్తిః పంచవింశతిః । నానారూప ధరం దేహం । నానారూప సమన్వితం । నానాచిహ్న సమోపేతం నానాలీలా ధరం హరం । అనేకాకార సంయుక్తం దేవదేవం మహేశ్వరం । జటామకుట సంయుక్త । మేకపద్మాసన స్థితం। మహేశ రూపమేవోక్తం। రూపభేదమథోచ్యతే।

మహేశ్వర తత్వరూప భేదాః.

ప్రథమం చంద్రధారీచ। ద్వితీయ ముమయా సహ । తృతీయం తు వృషారూఢం । చతుర్థం నృత్యకోపమం । వైవాహం పంచమం విద్యాత్ । షష్ట భిక్షాటనం భవేత్ । కామారిం సప్తమం విద్యాత్ । కాలారించాష్టమం భవేత్ । నవమం త్రిపురారిస్స్యా జ్జలంధరవధో దశ । ఏకాదశ మజారింస్యా । ద్వాదశం వీరభద్రకం త్రయోదశం హరిధ్వంస । మర్ధనారీ చతుర్దశ । పంచాదశ కిరాతం స్యాత్ । కంకాళం

సర్వకారణములకు కారణమైన నాద స్వరూపము సదాశివ మని చెప్ప బడినది. శివుడు మొదలుకొని కర్త పర్యంతమున్న సాదాఖ్య లక్షణము వచింప బడినది.

మ హే శ త త్వ ము .

అనేక రూపములు - అనేక చిహ్నములును - త్రినేత్రములు - జటమకుటము - సర్వాభరణములు- ఏకవక్త్రమునుగలిగి సృష్టి స్థితి లయములకు కారణుడై యిరువది యైదు భేదములు గలిగి మహేశ్వర తత్వము ప్రకాశించును. ఈతత్వమునొక్క లీలా భేదములను వచించెదను.

మూ ర్తి భే ద ము లు .

చంద్రధారణలీల- ఉమామహేశ్వర లీల- వృషభ వాహన లీల- నటేశ్వర లీల వైవాహిక లీల- భిక్షాటన లీల- కామారి లీల- కాలారిలీల- త్రిపురారిలీల- జలంధరారి-

షోడశం భవేత్ । చండీశానుగ్రహంచైవ । తథాసప్తదశం భవేత్ । వి షాపహరణం చైవ అష్టాదశ మితిస్మృతం । చక్రదాన స్వరూపంతు ఏ కో నవింశతి స్మృతం । విఘ్నప్రసాదా వింశత్యా । ఉమా స్కందేకవిం శతిః । ద్వావింశ త్యేక పాదం స్యా । త్రయోవింశ త్సుఖాసనం । ద క్షిణామూర్తి రూపంతు । చతుర్వింశదితి స్మృతం । ఉరు లింగోద్భవం రూపం । పంచ వింశతి నామకం । ఏతే మహేశ రూపస్య । మూర్తి భేదాః ప్రకీర్తితాః । పంచవింశ ప్రకారేణ రూపం ప్రతి పృథక్ పృ థక్ । సమ్యకళస్య శివస్యైవ । సాదాఖ్యస్య మహేశితుః ఇతి సంక్షేప రూపేణ । తత్వభేదాః ప్రకీర్తితాః ॥

కృత్య భేద నిరూపణం.

ఏవంవిధం పరస్వరూపం కథయిత్వాతతః తత్కృత్య భేదం మృ గేంద్ర సూత్రేణ దర్శయతి । సదనుగ్రహ మేవ కరణే నాహం తై జసా । కరోతి సర్వదా కృత్యం । యథా యదుపపద్యతే ॥ అథసృష్టి కాలే పత్యు రేకస్యైవ శక్తేర్వ్యక్త ప్రవృత్తి భేదః ఔపచారిక ఇతి ద ర్శయతి ।

తథాగమ సూత్రేణైవ శక్తేర్వ్యక్తః ప్రవృత్తశ్చ । కర్తా ప్రవి

లీల. అజారిలీల- వీరభద్ర లీల- హరిధ్వంసిలీల. అర్ధనారీశ్వరలీల- కిరాతలీల- కంకాళధర లీల- చండీశాను గ్రహలీల- విషాపహరణలీల. చక్ర ప్రదానలీల- విఘ్నప్రసాద లీల- ఉమా స్కందలీల- ఏకపాదలీల- సుఖాసనలీల-దక్షిణామూర్తి లీల-ఉరు లింగోద్భవలీల- అనియా యిరువదియైదును మహేశ్వరుని మూర్తి భేదములని చెప్పఁబడినవి.

కృత్యభేద నిరూపణము.

ఈవిధముగ శివసదాశివ మహేశ్వరుల తత్వభేదములని సంక్షేపముగ చెప్పఁబడినది. అం ఇఁక దత్వత్రయము నొసగ్గు కార్యభేదమును మృగేంద్రసూత్రమున నిరూపి చుచున్నాము.

ధ ఇష్యతే । శక్తిః ప్రవృత్తి భేదేన । భేదస్త్వస్యోపచారతః । కర్తా బిందుక్షోభాధికార్య విధాతా పరమేశ్వరః । శక్తః ఉద్యుక్తః ప్రవృత్తశ్చేతి త్రివిధ ఇష్యతే । త్రిధా భిద్యతే శక్తిః ప్రవృత్తిభేదేన ఉద్యోగాది వ్యాపారం వినా కార్యే ఉదాసీనతా కార్యే ఉద్యోగః కార్యే ప్రవృత్తిః ఇతి వ్యాపారాణాం భేదేనతస్య పరమేశ్వరస్య భేదః । శక్తోద్యుక్త ప్రవృత్తి భేదః । ఉపచారతః ఉద్యోగాది క్రియాంతర్భావ్య స్వరూపదీపిత శక్తియుక్తః । ఉద్యోగాది క్రియా యుక్త శక్తిసహితః । ప్రవృత్తి క్రియాయుక్త శక్తిసహితః ఇతి ఉపచార దశయా కథ్యతే అనేన ప్రకారేణ ఉక్తలక్షణేన పత్యా విధీయమాన కృత్యస్య కిము పాదానం కిం సహకారీ త్యాశంక్య తద్ద్వయం కథయితుం కారణ త్రియం విభజ్య తన్నిరూపణ వ్యాజేన అభిన్నోపాదానానంగీకారం పరాఖ్యసూత్రేణ దర్శయతి ॥

తా: మూర్తి సహితుఁడగు పతి శక్తుఁడనియుఁ, ఉద్యుక్తుఁడనియుఁ బ్రవృత్తుఁడనియుఁ త్రివిధముగ జెప్పఁబడుచున్నాఁడు. బిందుక్షోభాధికారి యతఁడే. అతని శక్తియే త్రిధము. వ్యాపార భేదము వలననే శక్తోద్యుక్త ప్రవృత్తత్వ భేదము గల్గినది.

ప్రయత్నాది వ్యాపారమును విడిచి స్వరూపమున బ్రకాశింపఁ బడిన శక్తితోఁ గూడియుండుటయొకటి— ప్రయత్నాది వ్యాపారము గలిగి యుండుట వేఱొకటి— ప్రవృత్తి క్రియతోఁ గూడియుండుట మఱొకటి.

అఁగా నీదేవి యొక కార్యము విషయమై ఉదాసీనత— ఉద్యోగము— ప్రవృత్తి— అను వ్యాపారములు గల్గిన వాడయిన శక్తుఁడు— ఉద్యుక్తుఁడు— ప్రవృత్తుఁడు— అని చెప్పఁబడును.

ఇట్టి లక్షణము గల పరమేశ్వరునిచేఁ జేయఁబడు కార్యము నకు సహకారి కారణమేది? ఉపాదాన కారణమేది? యని శంకించుకొని యీరెంటిని జెప్పుటకుఁ గారణ త్రయము విభజించి వాని నిరూపించు మిషచే అభిన్నోపాదా నకారణ మందనంగీకారమును పరాఖ్య సూత్రమున సాధించుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ నిమిత్త మీశ్వరాఖ్యంచ । అదృష్టంసహకారణం। ఉపాదానం చ యత్సూక్ష్మం సర్వ కార్యేతు సంయుతం ॥ ఈశ్వరాఖ్యస్య జ్ఞానక్రియారూపైశ్వర్యవత్వాత్ ఈశ్వరాఖ్యం పతిః । నిమిత్తం నిమిత్తకారణ మదృష్టం కర్మ సహకారణం సహకారికారణం। నిమిత్త మీశ్వరస్తేషాముపాదానం సబిందురాట్ । స్వకర్మసహకారి స్యాత్కార్య మేతత్త్రిహేతుకం । ఇతి పరాఖ్య సూత్రే షష్టపటలే సూత్రాంతరస్థితే హేతునాచ కల్ప్యతేసఏవ ఉపాదానం సహకారిచ తద్వయం సహకారి త్రిరణే శక్తౌకార్యస్య వశస్థితే ఇతిద్వితీయ పటలేచ సహకార్యుపాదానేశక్తి ప్రేర్యఇతి ప్రతిపాదన కారణేన స్వకర్మ సహకారి స్యాదితి పౌష్కరాగమేచ । ఈశ విద్యాద్యపేక్షత్వా త్సహకారి తను చ్యత ఇతి మృగేంద్రేచ కర్మసహకారి కారణమితి ప్రతిపాదనేన అస్మిన్ సూత్రే అదృష్టశబ్దస్య శక్త్యర్థో నభవతి;కర్మైవార్థస్యాత్ । సూక్ష్మా నిరవయవ మాయా ఉపాదానంచ ఉపాదానకారణం ఇతియత్ యదస్తితత్ కారణత్రయం సర్వ కార్యేతు సహితంయుజ్యతేస్మ। అస్యపత్యుః శక్తి వ్యాపార రూప కృత్యాని కతివిధా నీత్యాశంక్య పంచవిధాన్యేవేతి మృగేంద్ర సూత్రేణ దర్శయతి॥

పంచ కృత్య నిరూపణం.

శ్లో॥ జగజ్జన్మ స్థితిధ్వంసతిరోభావ విముక్తయః। కృత్యం సకారక ఫ

తా॥ కార్యమును గురించి పరమేశ్వరుడు నిమిత్త కారణము. కర్మ సహకారి కారణము. నిరవయవమగు మాయయే యుపాదాన కారణము. ఈరీతిగ సర్వ కార్యము లుందగు చున్నది.

పంచ కృత్య నిరూపణా.

అ॥ ఈపతికి శక్తివ్యాపార రూపములగు కృత్యము లెన్నివిధములని యాశంకించి

లం జ్ఞేయమస్య తదేవహి । జగతః భోగోపయోగి పరికర సహితస్య జంతు సమూహస్య జన్మ యోగ్యాను గుణేన తత్తదనేక యోనిషు పునః పున రుద్భవ ప్రకారః । స్థితిః పూర్వోక్త లక్షణ జంతు సమూహస్య తత్త త్స్వవిషయ స్థాపన ప్రకారః । ధ్వంసః జగద్యోనిషు ఉపసంహారః। తిరోభావః యథానురూప భోగదశాయాంఅనివృత్తప్రకారః। విముక్తిః అనుధ్యాన రూపానుగ్రహ ఇతి సకార ఫలంశక్తి మాయాది సాధనైః శుద్ధాశుద్ధ భోగ పరాపర మోక్షఫలైస్సహితంఇతికృత్య పంచవిధంహి యస్మాత్కారణాత్ అస్యైవ సతతోదిత పరమేశ్వర స్యైవ జ్ఞేయమితి సూత్రార్థః॥

తథాచోక్తం తత్త్వప్రకాశే పంచవిధం తత్కృత్యం సృష్టి స్థితి సంహృతి తిరోభావాతద్వదనుగ్రహ కరణం ప్రోక్తం సతతోదిత స్యాస్య స్వాపవసాన స్వాపారంభ పర్యంతంకృత్యపంచకం యథైవాస్తి

కొని ఆ యైదు విధములని మృగేంద్ర సూత్రమునఁ జూపించుచున్నాఁడు.

తా॥ భోగోపయుక్తములగు సాధనములతోఁ గూడిన ప్రపంచ యొక్క- జన్మ జంతు సమూహము యొక్క జన్మలకను రూపముగ ననేక యోనులయందుఁ బుట్టుటకే సుద్భవ ప్రకారమే జన్మమనఁ బడును.

ఆజంతు సమూహమున కనుకూలమగు నాయావిషయంబుల యందుంచుట యే స్థితి జగద్యోనులయందుపసంహారమే ధ్వంసము. అనుకూలమగు భోగదశయందు మరలక యుండుటయే తిరోభావము. ధ్యానరూపమైన యనుగ్రహమే విముక్తి.

ఈవిధముగ సహకార ఫలమును శక్తి మాయాది సాధనముల తోడను, శుద్ధాశుద్ధ భోగ- పరాపర మోక్షఫలములతో గూడ విస్తరించి యయిదు విధములుగ పరమేశ్వరునికే వచింప బడినవి

తత్త్వప్రకాశమను గ్రంథమున పతికృత్య మయిదు విధములుగ నుడువఁ బడినది.

సృష్టి- స్థితి- సంహృతి- తిరోభావ- అనుగ్రహములను నయిదు పనులు పరమే

తత్రైవ స్వాపాది ప్రకారాంతరేణ కృత్యపంచకం మృగేంద్ర సూత్రే
ణ దర్శయతి॥

శ్లో॥ స్వాపే వ్యాప్తె బోధయన్ బోధయోగ్యాన్ ।
రుంధన్ రోధ్యాన్ పాచయన్ కర్మికర్మ॥
మాయాశక్తి వ్యక్తి యోగ్యాన్ ప్రకుర్వన్ ।
పశ్యన్ సర్వం యద్యథా వస్తుజాతం॥

స్వాప్నావస్థాయాం బోధయోగ్యాన్ బోధయన్ రోద్ధుం యోగ్యాన్ రుంధన్ కర్మిణాంకర్మపాచయన్ పరిణామయన్ శుద్ధాశుద్ధమాయాశక్తి వ్యక్తి యోగ్యాన్ ప్రకుర్వన్ యద్వస్తుజాతం పదార్థ సమూహః యథాస్థితం తత్సర్వం చిదచిత్స్వభావ భూతం భువనరూపం సమస్తంశైవ పశ్యన్ సాక్షాత్కారేణ ఆస్తే । అనేన ప్రకారేణ సద్భావలక్షణాధిష్ఠాన మూర్తికరణ దేహాద్యన పేక్షం కర్తృత్వ ఉపాధి భేద సహకార్యుపాదాన సర్వజ్ఞతా కృత్యాదిభిః సహపాశ విమోచకః పతిరుక్తి ఇతి ప్రకరణార్థః ॥

శ్వరునికి నిద్రనుండి లేచునది మొదలుకొని మరల నిద్రించు నంతవరకును జరుగు చుండును.

మృగేంద్ర సూత్రమున సర్వేశ్వరుని పంచకృత్యములు మరొక విధముగ వచింపబడినవి. ఎట్లులన స్వప్నావస్థయందు బోధింపదగిన వారిని బోధించుచు - నిరోధింపదగినవారిని నిరోధించుచు కర్మవంతుల కర్మను నశింపజేయుచు - శుద్ధాశుద్ధ మాయాశక్తులచే వ్యక్తిగలవారలను గాజేయుచు, చిదచిత్స్వభావ భూతమైన యేపదార్థము గలదో దానినంతయు జూచుచు పతి విలసిల్లుచున్నాడని భావము.

ఈరీతిగ సద్భావలక్షణము నధిష్ఠించి మూర్తి, కరణదేహాదుల నపేక్షింపక కర్తృత్వము గలిగి యుపాధి భేదమున సహకార్యుపాదాన సర్వజ్ఞతా కృత్యాదులతో పాశమోచకుడగు పతియే యిచట నిరూపింపబడెను.

శ్లో॥ నమస్సమస్మై శివాయోస్తుశివాయస్తుత్య రూపిణే।
పత్యేత్రిలోక పాలాయ । కపాలాయుత మాలినే ॥

ఇతి శ్రీ గురుచన్న వీరనారాధ్య పాదార వింద పుష్పంధయ హృదయ ఘంటనామాత్యవర్య విరచితే శ్రీ శివజ్ఞాన శేఖరే తత్వభేదాఖ్యం నామ ద్వితీయ ప్రకరణం ॥

సమాప్తం.

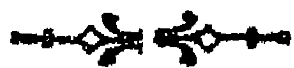
త్రిలోక పరిపాలకుఁడును, కపాలాయుత మాలలు గలవాఁడును, ఎల్లరికి నతింపఁదగిన రూపము గలవాఁడును నగు శివుని కొఱకు నమస్కారము.

ఇది శ్రీగురుచన్న వీరనారాధ్యులవారి శిష్యుఁడగు ఘంటు నామాత్య వర్యునిచే రచింపఁ బడిన శివజ్ఞానశేఖరమున తత్వభేదమను పేరుగల రెండవ ప్రకరణ ముగిసెను.

శివజ్ఞానశేఖరే.

తృతీయ ప్రకరణం.

ఈశ్వర స్తుతిః.

శ్లో॥ వందారు బృందారక బృందమౌళి
సందోహ సందానిత శక్రనీలైః
భృంగంతి యస్మిన్నశితా నఖాస్త
త్పాదారవిందం భజతేందుమౌళేః॥

పశులక్షణ నిరూపణం.

శ్లో॥ వివేకహీనాశ్చభవంతి సర్వే
పశుప్రకారా ఇతి నోపచారాత్
స్వభావతో లక్షణమిత్యమీషాం।
నిరూపయామి ప్రకటం పశూనాం॥

పశునిరూపణం క్రియతే। పత్యుః పృథగ్లక్షణః పాశవానాత్మా ప

ఈశ్వర స్తుతి.

ఏమహానుభావుని పాదము లందలిగోళ్లు నిరంతరము నమస్కరించు దేవతాబృందము కిరీటము మందుగల యింద్రనీలమణి కాంతులచే నల్లనితుమ్మెదల వలె విలసిల్లు చున్నవో; అట్టిపరమేశ్వరుని పాదారవిందమును భజించెద.

పశు లక్షణ నిరూపణము.

ప్రపంచమున దెలివిలేనివా రెంతటి వారినైనను బశువనియే యుపచారికముగ జెప్పుచున్నారు. కాని, స్వభావము వలననే యందఱు పశువులని వ్యవహరింప బడుదురు వారిలక్షణము వచించెద.

శుః । తల్లక్షణం పరాఖ్యసూత్రేణ వర్ణయతి ॥

శ్లో॥ దేహాన్యోనశ్వరో వ్యాపీ విభిన్న స్సమలో జడః । స్వకర్మ ఫలభుక్కర్తా కించిజ్ఞ స్సేశ్వరః పశుః॥

పశుః పశుత్వ యుక్తః ఆత్మా ॥ దేహాన్యః దేహాదన్యః । దేహ ఏవాత్మేతి లోకాయతికా వదంతి తదద్ధా న భవతి। అనశ్వరః నిత్యః। అనేన క్షణిక వాదిసౌగతో నిరస్తః। వ్యాపీ వ్యాపకః పాంచరాత్రి క్షపణకోక్తాణు పరమాణ్వాత్మవ అవ్యాపకో న భవతి। విభిన్నః ప్రతిశరీరం భిన్నః। వేదాంతిభిః కథిత స్సర్వేషు శరీరేషు ఏకఏవాత్మేతి స న భవతి। సమలః మల సహితః సాంఖ్య పాతంజలాః సంసారావస్థాయామపి నిర్మల ఇతి వదంతి తథా న భవతి। అజడః జడస్వభావ రహితః నైయ్యాయిక వైశేషికోక్త జడస్వభావో మనస్సంయోగ జనిత జ్ఞానాధికరణ ఇతి వదంతి తన్నిరస్తం॥

పతికంటె పశువు వేరు. పాశబద్ధుడు పశువు. అతని లక్షణమును పరాఖ్య సూత్రమువ వచించు చున్నాడు.

పశువు దేహము కంటె నితరుఁడు. ఇట్లనుటచేత, దేహమే యాత్మయని పలుకు లోకాయతికులు నిరసింపఁబడిరి. అనశ్వర:— అనగా నిత్యుఁడు. ఇందుచే క్షణికవాదుల గు సౌగత మతస్థులు నిరసింపఁ బడిరి. వ్యాపీ అనగ వ్యాపకుడు— దీనిచే అణుపరమాణువులో లెయవ్యాపకుఁడై యుండునని వచించు పాంచరాత్రికులును— క్షపణికులును దిరస్కరింపఁ బడిరి.

విభిన్నః— ప్రతిశరీర మందు వేరువేరుగా నుండును. ఇందుచేత సర్వశరీరము లందు నున్న యాత్మ యొకటియే యని పలికెడి వేదాంత మతస్థులు నిరాకరింప బడిరి.

సమల:— మలముతో గూడినవాఁడు. దీనిచేత, సంసార దశయందు గూడ జీవుఁడు నిర్మలుఁడని పలుకు సాంఖ్య పాతంజల మతస్థులు దిరస్కరింపఁ బడిరి.

అజడ:— జడస్వభావ లేనివాడు. దీనిచేత మనస్సంయోగము వలన జనించిన జ్ఞానమునకు స్థానభూతుఁడై జడస్వభావము గలిగి యాత్మయుండునని వచించు నైయాయిక వైశేషిక మతస్థులు నిరాకృతులైరి.

స్వకర్మ ఫలభు క్స్వకీయ కర్మఫల సుఖదుఃఖానాం భోగ భోక్తా స్వభావవాదికథిత కర్మరహితార్థః నభవతి। కర్తాకర్తృత్వేవా కర్తృత్వ రహిత వాదినః సాంఖ్యాదయో నిరస్తాః॥

కించిజ్ఞః సకలావస్థాసు అల్పజ్ఞః జ్ఞప్తిమాత్ర స్వరూపవాదిభిః వేదాంతిభి రుక్తార్థో నభవతి। సేశ్వరః కర్త్రాసహావర్తమానః కర్తృ రహితత్వవాదిమీమాంసకార్థో న భవతి। ఇతిసూత్రార్థః॥

* ఆత్మనః అనాద్యశుద్ధతా నిర్ణయః – *

ఆత్మా కేవల శుద్ధఇతి కేచిద్వదంతి శుద్ధశ్చేత్ భోగో నజాయతే తి భోగేనవినా కర్మక్షయాభావః। తతో హేతోః పురుషస్య అనాద్య శుద్ధత్వం స్వాయంభువ సూత్రేణ దర్శయతి॥

శ్లో॥ యద్యసిద్ధి ర్నపుంసోస్తి నక్తి ర్భోగేషు కింకృతా। శుద్ధేం

స్వకర్మఫలభుక్ = తాను చేసిన సుకృతి దుష్కృతముల భోగము ననుభవించు వాడు. ఇందుచే కర్మయేలేనియట్టి సర్వము ప్రకృతి సంభూతమునియు వచించు స్వభావవాదులు నిరాకరింపబడిరి.

కించిజ్ఞః = సకలావస్థలయందును గొంచెముగా గుర్తెఱింగిన వాఁడు. ఇట్లనుటచే, జ్ఞప్తి మాత్ర స్వరూపము గలవాడని వాదించు వేదాంతులు నిరాకరింపఁబడిరి.

సేశ్వరః— కర్తతోగూడి యుండెడువాడు. దీనిచే కర్తృ రాహిత్యమును బోధించు మీమాంసకులు దూరీకృతులైరి.

పైన చెప్పినదే పాశ్యత్వాది లక్షణములు గలిగిన వాఁడే పశువని చెప్పఁబడెను.

ఆత్మకనాద్యపరిశుద్ధత్వము నిర్ణయించుట.

ఆత్మ కేవలము శుద్ధమని కొందఱు వచింతురు. పరిశుద్ధుఁడైనచో భోగము సంభవింపదు. అనుభవించనిది కర్మక్షయము గాదు. ఆ కారణము వలనఁ బురుషునికి ననాదిసిద్ధమగు నపరిశుద్ధత్వమును స్వాయంభువ సూత్రము చేత జూపించు చున్నాఁడు.

శం. పురుషునికపరిశుద్ధత్వము లేనిచో భోగముననుభవించలేఁడా యేమందువు? పురుషుఁడు

పుంసి నతద్భోగో జాయతేతి విపశ్చితః॥

అస్యార్థః॥ పుంసః పురుషస్య అశుద్ధి ర్మలః। యదినాస్తి భోగే షు సక్తిః అభిలాషః కింకృతా కథం క్రియతే॥ పుంసి శుద్ధే ఏతి తద్భో గః సః మాయాభోగః నజాయతేతి। నఘటతేఇతి విపశ్చితః బంధ ముక్తి విదో జ్ఞానినః అహురితి శేషః అపిచ॥ స్వాయంభువే॥

శ్లో॥ అచేతనో విభు ర్నిత్యో గుణహీనో క్రియాప్రభుః। వ్యాఘాతభోగసక్తశ్చశోధ్యో బోధ్యః కలః పశుః॥

పశుః పశుత్వయుక్తః అకలః స్థూలః సూక్ష్మరూప కళారహితాత్మా అచేతనః చైతన్య రహితః విభుః వ్యాపకః నిత్యః నాశరహితః గుణహీనః సత్వరజస్తమో గుణ కార్య సుఖదుఃఖ మోహా శూన్యః అక్రియః దేహేంద్రియాంతః కరణాది ప్రవృత్తిక్రియా రహితః। అప్రభుః। అస్వతంత్రః। ఈశ్వరాధిష్ఠితత్వాత్। వ్యాఘాతభాక్ మలశక్తికృత జ్ఞాన క్రియాప్రతిరోధ ఏవవ్యాఘాతః। తంభజతీతి వ్యాఘాతభాక్। అశక్తశ్చ మలశక్తి ప్రతిరోధ మపనేతుం శివత్వాభి వ్యక్తిం కర్తు మసమర్థః। శోధ్యః ఈశ్వరాను గ్రహశక్తివ్యాపార రూపదీక్షయామల శక్తి

పరిశుద్ధుడే యయినచో భోగాభిలాషము సంభవింపదు. అనిపండితులు వచించిరి.

చైతన్య రహితుఁడై వ్యాపకుడై నాశరహితుడై సత్వరజస్తమోగుణ కార్యములైన సుఖదుఃఖ మోహములు లేనివాడై సూక్ష్మకళారహితాత్ముడై దేహేంద్రియాంతః కరణాదులందు ప్రవృత్తిక్రియాశూన్యుడై మలశక్తిచే నిరోధింపఁబడిన జ్ఞాన క్రియాశక్తి గలిగి యనగాముల ప్రభావాతి శయమున జ్ఞానక్రియా శక్తి లేనివాడై మల శక్తిని బోగొట్టుటకు గాని, శివత్వమును వ్యక్తీకరించుటకు గాని, అసమర్థుఁడై యీశ్వరుని యను గ్రహ శక్తి వ్యాపారమైన దీక్షచే మలశక్తి నిరోధమును బోగొట్టి శోధించుటకును- శివత్వమును వ్యక్తీకరించి బోధించుటకును- తగినవాఁడై పశుత్వమున జీవుడు ప్రవర్తించుచుండునని స్వాయంభువము నందుఁ బశుస్వరూపము నిరూపింపఁబడినది.

ప్రతిరోధ మపనీయ శోధితుం యోగ్యః । బోధ్య శ్శివత్వాభి వ్యంజనేన బోధితుం యోగ్య ఇత్యర్థః ॥

ఆత్మనః దృక్క్రియా స్వభావత్వం సర్వకాలస్థాయ్యపి మాయా కర్మణో జ్ఞానక్రియా రోధకత్వ సంభవాత్ సంసారావస్థాయా మశుద్ధి సద్భావేన తత్ప్రతిబంధం మృగేంద్ర సూత్రేణ దర్శయతి॥

శ్లో॥ చైతన్యం దృక్క్రియారూపం। తదస్త్యాత్మని సర్వదా। సర్వతశ్చయతో ముక్తాశ్రూయతే సర్వతోముఖం ॥ సదప్యాభాస మానత్వాత్తన్నిరుద్ధం ప్రతీయతే।

దృక్క్రియారూపం జ్ఞానక్రియా స్వరూపం। తత్ చైతన్యం ఆత్మని సర్వదా సర్వకాలే సర్వతశ్చ సర్వదేశేషు అస్తి ఆత్మని సర్వదా సర్వతశ్చేతి విశేషణద్వయేన చైతన్యం చతుర్మహాభూత పరిణామ విశేషాత్మ దేహధర్మ ఏవేతి చార్వాక పక్షః ॥ మనస్సంయోగం వినా ఆత్మనః । చైతన్యం నాస్తీతి వైశేషికాది పక్షః ॥ చైతన్యం దేహపరిణామ మితి క్షపణక పక్షః ॥ ఏవం విధ పక్షత్రయ వ్యపేతమిత్యభిప్రాయః ॥

ఆత్మకు జ్ఞాన క్రియాస్వభావత్వము సర్వకాలమందుండినను, మాయాకర్మజ్ఞానము ను నిరోధించునది యగుటచేత సంసారావస్థయందును, అశుద్ధి యుండుటచేత. దానికి ప్రతిబంధకమును మృగేంద్ర సూత్రముచేత, నిరూపించుచున్నారు.

జ్ఞానక్రియారూపమగు చైతన్య మాత్మయందు సర్వకాలమందు సర్వదేశములందు నుండును. ఇట్లనుటచేత, నాల్గుభూతముల పరిణామ విశేషములగల మాత్మదేహ ధర్మము నివాదించు చార్వాకుల పక్షమును, మనస్సంయోగము లేనిది యాత్మకు చైతన్యము లేదని పలుకు వైశేషికాదుల మతమును, దేహపరిణామమే చైతన్యమును క్షపణక పక్షము ను నిరాకరింపఁబడినవని తెలియ వలయును.

యతః యస్మాత్ కారణాత్ ముక్తౌ మోక్షే । సర్వతోముఖం ప్రకాశయతే । తతః తస్మాత్ కారణాత్ అసదుత్పత్తేరఘటితత్వాత్ । ఉత్పత్తౌ వినాశస్యావశ్యంభావిత్వాత్ ముక్తౌ తథావిధ చైతన్యమురయుజ్యత ఇతి యుక్తమిత్యభిప్రాయః ॥

తత్సర్వతోముఖచైతన్యం సదపి సర్వకాలే స్థితమపి ఆభాసమానత్వాత్ । సంసారావస్థాయా మప్రకాశమానత్వాత్ నిరుద్ధం ప్రతిబద్ధం । ప్రతీయతే నిశ్చీయత ఇత్యర్థః ।

ఆత్మనః స్వతః ప్రకాశత్వాభావ. నిరూపణం

ఆత్మశక్తేః ప్రధాన భూతమలావృత్తి కారణేన పటలావృత నేత్రవత్ స్వతోభివ్యక్తిర్నఘటత ఇతి మృగేంద్రసూత్రేణ దర్శయతి ॥

శ్లో॥ కర్తృశక్తిరణోర్నిత్యా నిత్యా చేశ్వరశక్తివత్ ॥ తమచ్ఛన్నతయాఽర్థేషు నాభాతి నిరనుగ్రహా ।

అణోః ఆత్మనః కర్తృశక్తిః క్రియాశక్తిః ఈశ్వరశక్తివత్ పరమేశ్వర కర్తృశక్తివత్ నిత్యా విశ్వవ్యాపికా చ తమచ్ఛన్నతయా తమసా అనాదిమలేనావృతతయా అర్థేషు కరణీయ పదార్థేషు నిరనుగ్రహా అభివ్యంజక కృతానుగ్రహ రహితా నాభాతిన ప్రకాశతే ।

ఏ కారణము వలన సర్వతోముఖమై ప్రకాశించుచున్నదో, ఆ కారణము వలన ముక్తియందు చైతన్య ముపయోగించు నని పలుకుటయు యుక్తము.

ఏలనగ సర్వతోముఖమైన యాచైతన్యము సర్వకాలమందున్నను సంసారావస్థయందు ప్రకాశించని దగుట వలన నిరోధింప బడినదిగ నిశ్చయింపఁ బడుచున్నది.

ఆత్మకు స్వయం ప్రకాశము లేదనుట.

కంటికిఁ బొరగప్పినట్టుల నాత్మశక్తి మలాచ్ఛాదిత మగుటచేత దానికిస్వయముగ ప్రకాశించు శక్తిలేదని మృగేంద్రసూత్రమున నిరూపించుచున్నాఁడు.

ఆత్మచైతన్యస్య సర్వవిషయత్వే సత్యపి వ్యంజక సద్భావే అభివ్యక్తి వ్యంజకాభావే అనభివ్యక్తిరితి పరాఖ్యసూత్రేణాహ ॥

ఆత్మనః కించిజ్ఞతా నిర్ణయః

శ్లో॥ విభుశ్చ జ్ఞానరూపోపి ప్రదేశే వేత్తి యేన తత్ । కించిజ్ఞస్తేన స ప్రోక్తో వ్యవధానానిదర్శనాత్ ॥

విభురేవ వ్యాపకస్సన్ జ్ఞానరూపోపి చైతన్యస్వరూపోపి యేన కారణేన ప్రదేశే కార్యకారణాద్యభివ్యంజకైకదేశే తత్ జ్ఞాతవ్యంవస్తు వేత్తి జానాతీతి కారణేన । వ్యవధానానిదర్శనాత్ । వ్యంజకభావేన జ్ఞానాభావకారణాత్ । సః ఆత్మా కించిజ్ఞః అల్పజ్ఞ ఇతిప్రోక్తః । కించ । ఆత్మచైతన్యాభివ్యక్తిః స్వవ్యంజకానుగుణాభవేదితి దృష్టాంత పూర్వకం పరాఖ్యసూత్రేణాహ ॥

వ్యంజకానుసారేణాత్మనః ప్రకాశః.

శ్లో. స్వల్పేపివ్యంజతే స్వల్పం మహన్మహతి సంస్థితం । యథా

ఆత్మయొక్క క్రియాశక్తి, యీశ్వరశక్తివలెఁ బ్రపంచమంతయు వ్యాపించినది అనాది మలము చేనావరించ బడిన దగుటచేత చేయదగిన పదార్థము లందు వ్యంజకకృతమగు ననుగ్రహము లేమిచేఁ బ్రకాశించదు. అనఁగా సర్వవిషయము లందు నాత్మయున్నను దాని నుద్బోధించు వస్తువులేకపోవుటచేత నాత్మకుఁ బ్రకాశము లేదని భావము.

ఆత్మ కించిజ్ఞుఁడగుట.

వ్యాపకుఁడై చైతన్యస్వరూపము గలవాఁడగుచు నేకారణముచేత కార్యకారణాదుల నభివ్యంజకమగునొక ప్రదేశమందు దెలియఁదగిన వస్తువును దెలసికొనుచున్నాఁడో ఆకారణముచేత మలశక్తి నిరుద్ధుఁడై జ్ఞానాభావము గలవాఁడగుటచేత ఆత్మ కించిజ్ఞుఁడని చెప్పఁబడినాఁడు.

వ్యంజక పదార్థాను గుణముగ నాత్మప్రకాశము గల్గునుట.

మలావరుద్ధమగు నాత్మయొక్క వికాసము దానిని దెలియఁజేయువస్తువు ననుసరించి

దృక్త్వాదృక్త్వ వేత్తృస్య ప్రదీపస్తిమిరే యథా ॥ తస్య ఆత్మనః తన్మలరుద్ధం చైతన్యం స్వల్పే సతి అభివ్యంజకే స్వల్పమభివ్యంజతే। అభివ్యక్తం మహతి అభివ్యంజకే మహదభివ్యంజ్యతే । యాదృగభివ్యంజక ప్రకారః తాదృక్ తత్ప్రకారః స్థితం । తిమిరేఽంధకారే యథా ప్రదీపః తథాఽంధకారావృతపదార్థాభివ్యక్తిర్భవేదితి సూత్రార్థః॥

శివశక్తి సమేత జీవస్య చేతనత్వం.

వ్యంజకానుగుణ భావి కరణేన ఆత్మచైతన్యాభివ్యక్తౌ అచేతనస్య స్వతః ప్రవృత్తి శూన్యత్వాత్ కళాద్యధిష్ఠాన ద్వారా సాక్షాద్వా అభివ్యంజక శివశక్తి వ్యాపారాన్వయవ్యతిరేకానువిధాయీ నేతీతివిశ్వాసకారికా సూత్రేణ దర్శయతి ॥

శ్లో॥ సచేతన స్స్మృతో జీవో యథాశక్త్యాతు యుజ్యతే । అన్యథా నిష్కళో హ్యాత్మా । విమసుప్తశ్చలక్ష్యతే ॥

ఆత్మా జీవః యథాశక్త్యా కళాద్యధిష్ఠానద్వారా సాక్షాద్వా అభివ్యంజక శివశక్త్యాయుజ్యతే। సంయుక్తః తథా తత్కాలేన చేతనః చైతన్యః స్స్మృతః అన్యథా అభివ్యంజక శివశక్తి సంపర్కాభావాత్ నిష్కళ స్థూల సూక్ష్మ దేహావ్యాపితాత్మా వ్యంజకాభావ కారణేన విమసు

ప్రకాశించుచుండునని దృష్టాంత పూర్వకముగ పరాఖ్య సూత్రముచేఁ జెప్పుచున్నాఁడు.

వ్యంజక వస్తువు ననుసరించి యాత్మ ప్రకాశించు ననుట.

చీకటియందు దీపమువలె మలావరుద్ధమగు నాత్మ చైతన్యమును నభివ్యక్తీకరించు వస్తువు స్వల్పమయినచో స్వల్పముగను, గొప్పది యైనచో గొప్పదిగను నాత్మజ్ఞానము దానిచే ప్రకాశింపఁ జేయఁబడును.

శక్తి సంయోగమున జీవునికే చైతన్యము గలదనుట.

వ్యంజక వస్తువునకను రూపముగ నాత్మచైతన్య ప్రకాశము గలిగినచో, అచేతమునకు స్వయం ప్రకాశత్వము లేక పోవుటచేత, కళాదులను బొందుటవలనగాని, ప్రత్య

ప్రసవేత్యుక్తే। విషమూర్ఛిత ఇవ అచైతన్యం మలత్వేన స్వాతః ప్రవృత్తి శూన్యం దృశ్యతే। అతఏవ అస్యాంత్రి కారణా శుద్ధి సద్భావం మృగేంద్రసూత్రే దర్శయతి॥

జీవపార తంత్ర్య నిర్ణయః.

శ్లో॥ వశోఽనావృతవీర్యస్య సఆత్మాచావిమోక్షణాత్। పాశ భావే పారతంత్ర్యం వక్తవ్యం కింనిబంధనం। స్వాభావికంచేన్ముక్తేషు ముక్తి శబ్దో నివర్తతే।ప్రతిబద్ధ జ్ఞానక్రియాత్వే కారణాదేవ సోచ్యతే॥

సః ఆత్మా అవిమోక్షణాత్, ప్రతిబంధక విమోచన పర్యంతం అనావృత వీర్యస్య అనావృతనిజసామర్థ్యస్యపత్యుః వశగతః పాశభా

వముగాగాని శివశక్తి వ్యాపారము ననుసరించి ప్రకాశించుననని విశ్వాసకారిక సూత్రములచే నిరూపించుచున్నాఁడు.

తా॥ జీవుడు శక్తితో గూడికొని సచేతనుఁడై ప్రకాశించుచున్నాడు. అటుల గానిచో అనగా శివశక్తి సంపర్కాభావము వలన విశ్వాలమను నాత్మ విషముచే మూర్ఛనొందిన వాలె మూర్ఛితుఁడై యుండును.

ఆత్మయొక్క స్వతంత్ర్యము వలననే మలముతోఁ గూడి యుండుననని మృగేంద్రసూత్రమున - నిరూపించుచున్నాఁడు.

జీవపార తంత్ర్య నిర్ణయము.

నిరోధింపఁబడిన జ్ఞానక్రియలు గలవాఁడగుటచేత ఆత్మ ప్రతిబంధక నివృత్తి పర్యంతము మలాచ్ఛాదితుఁడు గాక నిజసామర్థ్యాతి శయము వలనఁ బ్రకాశించు చున్న పతికి స్వాధీనుఁడై పాశ భావము గలిగి యుండుటచేత నతనికి పారతంత్ర్య మేకారణము వలన చెప్పవలయును.

స్వభావముగనే యాత్మ పరతంత్రుఁడని వచించుదుమా; ముక్తుల యందు ముక్తశబ్దము నిరర్థకమగును. అనగా నెల్లప్పుడు జీవునికిఁ బారతంత్ర్యమే యున్నచో ముక్తినొందిన వాడను మాటపొసగదు.

ఈయర్థమునే శ్రుతిగూడ వచించు చున్నది. జ్ఞాత - అజ్ఞుఁడునను వారియవ్వు

వే సతి పారతంత్ర్యం ఇష్టానిష్ట ప్రాప్తి పరిహారేషు పారతంత్ర్యం కిం నిబంధనం కిం నిమిత్తం వక్తవ్యం। తత్పారతంత్ర్యం స్వాభావికం చేత్ స్వభావసిద్ధం చేత్ ముక్తేషు ముక్త శబ్దః నిరర్థక ఇతి॥ అత్ర శ్రుతిః॥ జ్ఞాజ్ఞౌ ద్వావజావీశానీశావాత్మా హ్యనీశం సుఖదుఃఖ హేతుః యాని కారణాని నిఖిలాని తాని కాలాత్మ యుక్తాన్యధితిష్ఠత్యేకః ఇత్యాత్మనాం పారతంత్ర్యం పరమస్వాతంత్ర్యం పరమేశ్వరస్య స్వాభావిక మితి ఉపనిషదర్థ శ్శ్రూయతే। తథాచోక్తం తాత్పర్య సంగ్రహే॥

శ్లో. ఆత్మానంతరాశి పశవః పరతంత్రభావా। త్స్వాతంత్ర్యతః పశుపతేః పతి రీశ్వరత్వం। ఆత్మాను రూపసమదః ప్రివదాత్మనీశ మీ

డు. వారికి జన్మలేదు. జ్ఞాత - తనకు తానే ప్రభువు. కావుననే ఈశుఁడని చెప్పబడును.

రెండవ వాడజ్ఞుఁడు. ఇతనికి వేరే ప్రభువు గలడు. అనగా దనకుఁదాను స్వతంత్రుఁడు గాడనుట. ఈపరమాత్మ కాలాత్మాది సకల కారణముల నధిష్ఠించి యెల్లపుడు సుఖదుఃఖములకు గారణ భూతుఁడై యుండును. కావున నితనికిఁ బారతంత్ర్యమే కాని స్వాతంత్ర్యము లేదు. పరమేశ్వరుని కయినచో పరమస్వాతంత్ర్యము స్వతస్సిద్ధము. అని యుపనిషత్తులందు వినబడుచున్నది.

ఈవిషయమును గూర్చియే మాదదత్తాచార్య విరచిత చతుర్వేద తాత్పర్య సంగ్రహము నందిట్టుల వచింపఁ బడినది.

తా॥ పరతంత్రత వలననే సమస్త యాత్మలు పశువులని చెప్పఁబడెను. స్వాతంత్ర్యము వలననే పతి ఈశ్వరుడనియును, పశుపతి యనియును వచింప బడెను.

ఆత్మాను రూపములైనయుపనిషత్తులే యిరువురి స్వభావములను గుర్తించి యనీశ్వరునిగను నీశ్వరునిగను వచించు చున్నవి,

ఇచ్చట పారతంత్రం ప్రయోజకమైన పశుత్వమే యాత్మకు స్వభావమని శ్లోకమందున్న స్వభావ శబ్దముచే జెప్పఁబడుచున్నది. కానిపారతంత్ర్యము లేదు.

అదియే స్వాభావికమైనచో నివృత్తియే సంభవింపదు.

పశుత్వము కూడ యథార్థముగా నంగీకరించినచో నివర్తించుటయే సంభవింపదు

శం భవంత ముభయో రుభయం స్వభావః ॥

అత్ర పారతంత్ర్య ప్రయోజకం పశుత్వమే వాత్మనః । స్వాభావికమితి శ్లోకవర్తి స్వభావ శబ్దేనోచ్యతే । నపునః పారతంత్ర్యం తస్య స్వాభావికత్వే నివృత్తే రయోగాత్ । ననుపశుత్వస్య తథాత్వాంగీకారే పి నివృత్త్యభావస్తుల్యః । నైవం స్వాభావికత్వేపి పశుత్వస్య మలరూపత్వేన నివృత్తి ర్ఘటతే । దర్పణగతమాలిన్యవత్ నచ పారతంత్ర్యమపి మలరూపం నహి గురునియోజిత వేదాధ్యేతరి మలినత్వం కశ్చి ద్విపశ్చిత్ ప్రత్యేతీత్యలం ప్రసక్తానుప్రసక్త్యా ।

ఈశ్వరాత్మనోః పరిశుద్ధా పరి శుద్ధత్వ నిర్ణయః

అథాత్మనః అశుద్ధత్వం పత్యుర్విశుద్ధత్వం అనాది సిద్ధాంత ఇతి దృష్టాంత పూర్వకం కిరణ సూత్రేణ దర్శయతి॥

శ్లో॥ అనాదిమల సంబంధాత్ కించిజ్ఞోఽణుర్మ యోదితః । అనాదిమలముక్తత్వా త్సర్వజ్ఞో పోథవేత్ శివః॥

శుద్ధత్వ మశుద్ధత్వంచ శివాత్మనో అనాద్యాగతత్వస్య కించిమా

దు. అందువలన రెండును సమానములే గదా యని భ్రాంతి నొందవలదు.

ఏలన - పశుత్వము స్వాభావికమైనను మలరూపమైనది యగుటచేత, అద్దమునందలి మాలిన్యము వలె బోగొట్టుటకు శక్యమైనది.

పారతంత్ర్యము మలరూపమని వచింప దగదు. సద్గురువు నొద్ద వేదాధ్యయనము చేసిన సంస్కారి యందు దోషజ్ఞుండు తప్పు తెలిసినట్టుల నుండడు. కావున ప్రసక్తానుప్రసక్తితో వచ్చిన నీప్రసంగ మిక చాలు.

ఈశ్వరాత్మలకు పరిశుద్ధత్వాపరిశుద్ధత్వముల నిర్ణయించుట.

అ. అనంతర మందాత్మకు అపరిశుద్ధత్వమును పతికి పరిశుద్ధత్వము ననాది సిద్ధాంతమని దృష్టాంత పూర్వకముగ కిరణసూత్రము నిరూపించు చున్నాడు.

తా॥ అనాది మలసంబంధము గలిగి యుండుటనే జీవుండు కించిజ్ఞుండుగాఁ జెప్ప

మక మిత్యాశంక్య ఆత్మాశ్రయ ఇతరేతరాశ్రయ చక్రకాశ్రయ అన వస్థాదోషః అత్ర నియామక మితి కిరణ సూత్రాంతరేణ దర్శయతి ॥

శ్లో॥ ఆది మత్వం యథా సిద్ధం నిమిత్తం కల్ప్యతే తథా । ఈ దృగ్రూపం స్మృతం తాభ్యాం శుద్ధాశుద్ధం యథార్థతః ॥

యథా ఆదిమత్వం శుద్ధా శుద్ధత్వయో స్తథా ఆగంతు కత్వం సిద్ధం తథానిమిత్త కారణం కల్ప్యతే ఆగంతుకత్వే సతి యత్కార ణం కల్పితవ్యం తత్కారణం పూర్వోక్త మనాగంతు కంవా అన్యద్వా ఇతి వికల్ప్య । ఆద్యంచేత్ ఆత్మాశ్రయ దోషః అన్యంచే త్కార ణాంతరం కల్పితవ్యం తత్కారణ మాద్యంవా ద్వితీయంవా ఇత్యుక్తే ఇతరేతరా శ్రయాత్మాశ్రయ దోషాస్స్యాతాం తద్వయం వినాపృథగు క్తం చేత్ తస్యకారణం కల్పనీయం । తత్కారణ మాద్యంవా ద్వితీ యంవా తృతీయంవా చేత్ చక్రకాశ్రయాది దోషాః । తత్త్రయం వినా అన్యద్వర్తతే యది తస్య కారణం వక్తవ్యం ॥

అనేన ప్రకారేణ అనవస్థాదోష ఇతి దోషాః ప్రాప్తా ఇతి తా త్పర్యార్థః ॥

ఈదృశం అనాదిసిద్ధం శుద్ధా శుద్ధం రూపంస్వరూపం యథా

బడినాడు అనాది మల ముక్తుడట నుండియే యీశ్వరుడు సర్వజ్ఞుడగ బేర్కొన బడినాడు.

శివునికిని, ఆత్మకును, పరిశుద్ధత్వ మపరిశుద్ధత్వము — అనాది యని చెప్పుటకేమి కారణమనగా ఆత్మాశ్రయ దోషములు- అనవస్థా పర్యంతము కారణమని కిరణ సూత్ర ముచే నిరూపించుచున్నారు.

ఇటుల బరిశుద్ధా పరిశుద్ధత్వ ములకు నాదిత్వము సిద్ధమైనచో అటులనే యా గంతు కత్వము సంభవించి నది. అటులనే నిమిత్త కారణము కల్పింప బడు చున్నది.

ఆగంతుక మైనచో నే కారణము కల్పింపబడుచున్నది?ఆ కారణ మాగంతుకమా?

ర్థతః సమానార్థేన తాభ్యాం శివాత్మభ్యాం స్పష్టం కథిత మితి సూత్రార్థః। శివాత్మనోః అనాది శుద్ధత్వం కింనిమిత్త మాశంక్య ఆగంతుకస్య కారణ విచారః అనాగంతు కస్య నకారణ విచారః తస్మాత్కారణా దనాగంతుక శుద్ధాశుద్ధ త్వే కారణ విచారో నయుక్తః ఇతి దృష్టాంత పూర్వకం కిరణ సూత్రేణాహ ॥

శ్లో॥ విశుద్ధం స్ఫటికం కస్మాత్। కస్మాత్తామ్రంత్వశుద్ధికం। యథా తత్రి నిమిత్తం నతథా నైవ శివాత్మనోః॥

స్ఫటికం కస్మాత్ కారణా ద్విశుద్ధం తామ్రం కస్మాత్కారణా దశుద్ధిసహితం। తత్రి స్ఫటిక తామ్రియోశ్శుద్ధత్వ మశుద్ధత్వం నని మిత్తం నతత్కథా శివాత్మనోః తత్ర అనాది శుద్ధత్వా శుద్ధత్వే నిమిత్తం కారణం నైవాస్తి॥

లేకయు నాగంతుకమా? లేక మరొకటియా?

మొదటిదిగాని రెండవదిగాని యయినచో ఇతరేతరాశ్రయాత్మాశ్రియు దోషములు గలుగును. మూడవదియైనచో దానికి గారణము చెప్పవలసి వచ్చును. చక్రికాశ్రియాదిదోషములు గూడప్రాప్తించును. దీనివలన ననవస్థా దోషప్రసంగము సంభవించును.

అనాది సిద్ధమైన శుద్ధా శుద్ధరూపమే యథార్థముగ శివాత్మలకు చెప్పబడినది.

శివాత్మలకు అనాదిశుద్ధత్వ మెందువలన గలిగినదని శంకించికొని అగంతుకవిషయమునకుఁ గారణ విచారము. అనాగంతుకమునకు కారణ విచారము లేదు. కావున అనాగంతుక మైన శుద్ధా శుద్ధ త్వము విషయమై కారణవిచారము యుక్తము కాదు. అని దృష్టాంత పూర్వకముగఁ గిరణ సూత్రమున నిరూపించు చున్నాఁడు.

ఎటుల స్ఫటికము పరిశుద్ధమైనదో, ఎటుల తామ్రియ పరిశుద్ధమైనదో, అటులనే శివాత్మలని వచింపవలయు. వానికి నిమిత్త కారణము లేనటుల శివాత్మలకు నిమిత్త కారణము లేదు. అనాదినుండియు శుద్ధత్వా శుద్ధతములు శివాత్మలకు గలవు.

ఆత్మనః అవస్థాత్రయ నిరూపణం

అథ ఆత్మనః అవస్థాత్రయం దర్శయతి । స్వాయంభువే ॥

శ్లో॥ అథాత్మా విమలో బద్ధః పునర్ముక్తశ్చ దీక్షయా । విజ్ఞేయశ్చ త్రిధావస్థో కేవల స్సకలో మలః ॥

అథ అనంతరం ఆత్మా విమలః విశేష మలయుక్తః బద్ధః భోగసాధన కలాది భోగయుక్తః పునః దీక్షయా ముక్తః పాశైర్విముక్తః శక్త్యైవ అభివ్యక్త శివత్వ ఇతి సకత్మా కేవలః సకలః అమలః ఇతి త్రివిధా త్రిప్రకారః అవస్థా యస్యసః త్రిధావస్థ ఇతి విజ్ఞేయః తథాచోక్తం తత్త్వప్రకాశే ॥

కశవ త్రిధాజ్ఞేయాః విజ్ఞానప్రళయ కేవలౌ సకలః । మలయుక్త స్తత్రాద్యో మలకర్మయుతో ద్వితీయ స్స్యాత్ । మల మాయా కర్మ యుతో సకల స్తేషు ద్విధాభవే దాద్యః । ఆద్య స్సమాప్త కలుషో సమాప్తకలుషో ద్వితీయ స్స్యాత్ । ఆద్యానను గృహ్యశివో విద్యేశత్వే నియోజయే దష్ట । మంత్రాంశ్చ కరో త్యపరాం స్తేచోక్తాః కోటయస్సప్త । తదుక్తం మృగేంద్ర తంత్రే ॥

ఆత్మావస్థాత్రయము నిరూపించుట.

స్వాయంభువము నందు నాత్మకవస్థాత్రయము వచింపఁ బడినది.

అనంతర మంచాత్మ విశేషముగ మలముతో గూడినవాఁడై భోగసాధన కలాది భోగముల నొందుచు దీక్షచేత పాశముక్తుఁడై కేవలుఁడని, సకలుఁడని, అమలుఁడని, త్రివిధావస్థలు గలవాఁడై యుండును. ఈవిషయమును సార్వతత్త్వ ప్రకాశమను గ్రంథమునందిటులఁ జెప్పఁ బడి నది.

పశువులు విజ్ఞాన ప్రళయాకలులు- కేవలులు- సకలులు_ అని, మూఁడు విధములు, వీనిలో మొదటివారలు మలసహితులు. రెండవ వారు మల కర్మలతో గూడిన వారు. మూడవ వారు మలమాయా కర్మలతో గూడిన వారు. వీరలలో మొదటివారల యందు రెండు భే

శ్లో॥ తత్రాద్రా కేవలాణూనాం యోగ్యానాం కురుతేష్టకం। వా
మాదిశక్తిభి ర్యుక్తం సప్తకోటి పరిచ్ఛదం। తేషామనంతః సూక్ష్మశ్చ
తథా చైవ శివోత్తమః। ఏకనేత్ర శ్చైకరుద్రః। త్రిమూర్తి శ్చామిత
ద్యుతిః। శ్రీకంఠశ్చ శిఖండీచ రాజ రాజేశ్వరేశ్వరః॥ అను దద్రా
ప్త యోనిత్వాన్ని యోజ్యాః పరమేష్ఠినా। సర్వజ్ఞత్వాది యోగేపి
ప్రయోజ్యత్వం మలాంశతః। పరస్పరం విశిష్యంతే మంత్రా శ్చైవ మథ
ప్థత మితి॥

ప్రళయాకల భేద నిరూపణం.

అథప్రళయాకల మాహ॥ ప్రళయాకలేషు యేషాం పక్వా
లకర్మణో వ్రజం త్యన్యే। పుర్యష్టక దేహాయుతా యోనిష్ఠ నిఖిలాసు
కర్మ వశాత్॥

దములు గలవు. కలుషము నశించిన వారు కొందరు. కలుషము నశించని వారు కొందరు.

మొట్టమొదట వారిని- అనగా గలుషము నశించిన వారిలో శివుడను గ్రహించి విద్యేశత్వమున మంత్ర రూపులను నెనిమిది మందిని నియోగించెను. వారల యధికారము నేనేడుకోట్ల మందిగలరు. ఈవిషయము మృగేంద్ర తంత్రమున నిటుల వచింపబడినది.

వారలలో అనగా నాపశు సమూహములో యోగ్యులగు కేవల పశువులను నెనిమిది మందిని. వామాది సప్తకోటి శక్తులతో గూడిన వారిని విద్యేశత్వమున బరమేశ్వరుడు డుని యోగించెను.

అనంతుడు- సూక్ష్ముడు- శివోత్తముడు- ఏకనేత్రుడు - ఏకరుద్రుడు- త్రిమూర్తి-శ్రీకంఠుడు- శిఖండి- అనివారి నామములు- వీరిలో నొక్కరును యోనిసంబంధము గలిగియుండు లేనివారగుటచే పరమేశ్వరునిచే నియుక్తులైరి. సర్వజ్ఞత్వాదిగుణములువీరు గలిగి యున్నను మలాంశముగలవారగుటచే నియోజ్యత్వము గలిగినది.

ప్రళయాకల భేద నిర్ణయము.

ప్రళయకాలము నందు- ఏయాత్మలకు మలకర్మములు నశించునో వారుమోక్షము నొందగలరు. పరిపక్వముగాని మలకర్మలు గలవారలు పుర్యష్టక దేహముతో అనగా

ప్రళయే అకలాః ప్రళయాకలాః తేషు ప్రళయాకలేషు ఏషాం ఆత్మనాం మలకర్మాణి పక్వాని మోక్షం వ్రజంతి అన్యేఅపక్వ మలకర్మాణః పుర్యష్టక దేహయుతాః సూక్ష్మ శరీర దేహాయుతాః కర్మవశాత్ నిఖిలాసు సమస్తాసు యోనిషు వ్రజంతి ప్రాదుర్భవంతీతి శ్లోకార్థః ॥

తథామృగేంద్రే ॥ కుర్వంత్యను గ్రహం పుంసాం యథాయేషాం నయుజ్యతే। ప్రమోక్ష్య దేహ సాపేక్షం తదర్థ మఖిలేష్వపి ॥

పుర్యష్టక దేహ భేద నిరూపణం.

అథపుర్యష్టక దేహభేద మాహ॥ స్యాత్పుర్యష్టక మంతః కరణం ధీకర్మ కరణాని॥ అంతః కరణం అంతకరణ శబ్దః। మనో బుద్ధ్య హంకారాణాం త్రయాణాం పురుషస్యభోగ క్రియాంతరంగ సాధనానాం కలాకాల నియతి విద్యారాగ ప్రకృతి గుణానాంచ ఉపలక్షణంధీ కర్మ శబ్దేన బుద్ధి నిశ్చితాని ఆకాశాది పంచభూతాని తత్కారణ శబ్దాది చ పంచ తన్మాత్రాణి కరణ శబ్దేన శ్రోత్రాది పంచ జ్ఞానేంద్రియాణి వాగాది పంచ కర్మేంద్రియానిచ పుర్యష్ట దేహస్స్యాత్ తత్పుర్యష్టక శ

సూక్ష్మ శరీరముతో గూడికొని కర్మవశము వలన సమస్త యోనులయందును జన్మించుచున్నారు.

ఈవిషయమును గురించి మృగేంద్ర సూత్రమున నిటులవచింపఁబడినది.

ఎవరికెటుల దగుచున్నదో, అటులనే వారి వారికర్మానుసారముగ జన్మములనుబరమేశ్వరుడనుగ్రహము చేయుచున్నాఁడు.

పుర్యష్టకదేహ భేద నిరూపణము.

అంతః కరణము- మనస్సు- బుద్ధి - అహంకారము ఆకాశము- వాయువు- తేజస్సు- ఉదకము- పృథివి. అనుపంచ భూతములు- వీనిగుణములగు- శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములను పంచతన్మాత్రలు- త్వక్కు- చక్షువు- శ్రోత్రము- జిహ్వ- ఘ్రాణము- అను అయిదు జ్ఞానేంద్రియములు- వాక్పాణి పాదపాయూపస్థలను నయిదు కర్మేంద్రి

రీరం సృష్ట్యాది ప్రళయాంతవా మోక్షాంతం వాస్థిత్వా సకృపృథ్వ్యాది కలాపర్యంతం త్రింశత్తత్వ రూపం ఆత్మానాం పృథక్షాసం సూక్ష్మ శరీర మితి కథ్యతే తత్పుర్యష్టక దేహయుతానాం మధ్యే కాంశ్చి ద్విశిష్టాధి కారిణః దర్శయతి॥

మహేశ్వరానుగ్రహ పాత్రాణాం వివరణం.

శ్లో॥ కాంశ్చి దనుగృహ్యావితరతి భువన పతిత్వం మహేశ్వరస్తేషాం॥ మహేశ్వరః। మంత్రి మాహేశ్వరః అనుతేశ్వర ఇతి యావత్ తేషాం పుర్యష్టకదేహ యుతానాం మధ్యే కాంశ్చిత్। అనుగృహ్య భువనాధి పతిత్వం వితరతి దదాతి। లోక పాలాష్టకం గుహ్యాష్టకం అదిగుహ్యాష్టకం। గుహ్యాద్గుహ్యాష్టకం పవిత్రాష్టక మితి పంచాష్టకంభువన పతిత్వమిత్యర్థః॥

అథ ప్రళయ కాలేషు మలకర్మ యుక్తానా మాత్మనాం శేషాన్ మాయా గర్భాధికారిణః శివేనా నుగృహీతాన్ దర్శయతి॥

శ్లో॥ శేషాభవంతిసకలాకలాదియోగాదహర్ముఖేకాలే।శతమష్టాదశశేషాన్ కురుతే స్వయమేవ మంత్రేశాన్॥ శేషాః పక్వమలాః ముక్తాఃఅ

యములు- పుర్యష్టక దేహమని చెప్పఁ బడును.

ఈపుర్యష్టక దేహము సృష్టి మొదలు ప్రళయము వరకుగాని, మోక్షమువరకు గాని,యుండును. ఇత్యాది పృథ్వి మొదలుకొని కలపర్యంతము- ముప్పది తత్వములతో గూడి యుండును. సూక్ష్మ శరీరమని గూడ దీనికే పేరు.

మహేశ్వరానుగ్రహ పాత్రులను వివరించుట.

ఈపుర్యష్టక దేహముతో గూడిన వారిలో పరమేశ్వరుఁడు నుగ్రహించి కొందఱకు భువనాధి పతిత్వము నొసంగెను.

లోకపాలాష్టకము- గుహ్యాష్టకము- అదిగుహ్యాష్టకము- గుహ్యాది గుహ్యాష్టకము- పవిత్రాష్టక అనిపంచాష్టకము- భువవన పతిత్వము చెప్పబడినది.

పక్వమలాః సంసారిణః కించిత్ పక్వమలాః ముక్తసంసారివ్యతిరిక్తాః తే అహస్సుఖే కాలే సృష్టికాలే కలాని యోగాత్ మిశ్రాధ్వాధికార యోగ్య మాయాదేహ సంబంధేన సకలాః భవంతి సకలవత్ దేహం తే శానా భవంతి తేషాం మధ్యే శతమష్టాదశ స్వయమేవ పరశివః మంత్రేశాన్ మంత్రేశ్వరాన్ కురుతే! తాన్వివృత్య కథయతి ॥

తత్రాష్టౌ మండలినాం క్రోధాఖ్యాస్తత్సమాశ్చ వీరేశః శ్రీకంఠః శతరుద్రాః శతమిత్యష్టాదశాభ్యః అధికం తత్ర అష్టాదశాధిక శతమాత్రేశ్వరేషు మండలినాః । మండలేశ్వరాః అష్టౌ క్రోధాద్యాః క్రోధేశాః తత్సమాః అష్టౌ వీరేశాః శతరుద్ర కర్తృభూతః వీరేశ్వరః శ్రీకంఠః గుణతత్త్వస్థః అధోభువన కర్తా శ్రీకంఠేశ్వరః శతరుద్రాః బ్రహ్మాండ రక్షకాః ఇత్యనేన ప్రకారేణ అష్టాదశాధిక శత సంఖ్యాకా ఇత్యర్థః॥

అ॥ అనంతరమందు ప్రళయకాలమున మలకర్మలతో గూడిన మిశ్రియున్న వారినిసనం శైకుం డనుగ్రహించి మాయాగర్భాధికారులుగ నొనరించి నాడని వచించుచున్నాడు.

తా॥ మలపరిపాకము గలవారలు కానివారు — సంసారులు. అనగా కొంచెము పరిపక్వమైన మలము గలవారలు. వీరికంటె వ్యతిరేకముగ నున్నవారలు. సృష్టికాలమునందు మిశ్రాధ్వాధికార మాయాదేహ సంబంధముచేత సకలులై యుండుచున్నారు. వీరిలోపలను పదునెనుమండ్రను పరమేశ్వరుడు మంత్రేశ్వరులనుగా జేయుచున్నాడు. వారిని వివరించి వచించెదను.

నూటపదునెనమండ్రుగురులలో క్రోధేశ్వరుడు మొదలగు వారెనిమిది మంది మండలేశ్వరులు. వీరితో సమానులు యెనిమిది మంది వీరేశ్వరులు.

వీరేశ్వరుడు నూర్గురు రుద్రులకు కర్త. గుణతత్త్వమున నుండువాడు వీరేశ్వరుడు. అధోభువనకర్త శ్రీకంఠేశ్వరుడు. శతరుద్రులు బ్రహ్మాండ రక్షకులు. ఈవిధముగ నూటపదునెనమండ్రుగురుండురని తాత్పర్యము.

కళాయుక్తు మొదలుకొని యిట్టిబంధమైన దేహముగలవారలు నూటపదునెనమండ్రుగురనిమ్న

తథామృగేంద్రే ॥ కలాద్యారబ్ధ దేహానాం కరోత్యష్టాదశం శతం ॥
సకలభేదనిరూపణం.

అథ సకల భేదమాహ॥ పరిపక్వమలాంనేతా నుత్పాదన హేతు శక్తి పాతేన। యోజయతి పరేతత్వే సదీక్షయాచార్య మూర్తిస్థః। సశివః పరిపక్వమలాన్ ఏతా న్సకలాన్ ఉత్పాదన హేతుశక్తి పాతేన పాశోత్పాదన కరణ కారణే నానుగ్రహ శక్తి సంబంధేన ఆచార్య మూర్తిస్థః గురుమూర్తి మధిష్ఠాయ దీక్షయా పరేతత్వే ఉత్కృష్ట పదే యోజయతి సంఘట్టయతి॥

అథ అపక్వ మలకర్మిణః ఆత్మనః పుర్యష్టక దేహాయుక్తా స్సమస్తయోనిషు ప్రాదుర్భవంతి కిమర్థం యోనిషు ప్రాదుర్భవ మితిచేత్ స్వస్వకర్మ ఫలభోగార్థం శివః భువనజనదేహేషు తాన్ వినియోజయతి ॥

శ్లో॥ బద్ధాం చేషస్వపరాన్ వినియుంక్తే భోగభుక్త యే పుంసః। తత్కర్మణా మనుగమాదిత్యేవ కీర్తితాః పశవః ॥ స్పష్టార్థః ॥
కలాదీనాం ప్రయోజనం.

అధసకలేషుకలాదిసంబంధేన ప్రయోజనం దర్శయతి। శ్లో॥ ప్రయోక్త్రాది మహీప్రాంత మేత దర్థ్వర్థ సాధనం। ప్రత్యాత్మ నియతం

గేంద్రసూత్రము చెప్ప బడినది.

సకలభేదనిరూపము.

పరిపక్వమలముగలసకలులనందరను పరశివుఁడు గురుమూర్తియై శక్తి పాతమున పాశమును దొలగించి దీక్షనొసగి సత్కృష్టమగు పదము నందించుచున్నాడు.

మలకర్మల పరిపాకము లేని యాత్మలు సూక్ష్మ శరీరముతో గూడికవారలైసమస్త యోనుల యందు నే పుట్టుచున్నారనగా, నాపరశివుడు సర్వకర్మఫల భోగముకొరకై ప్రపంచము నందు మానవ యోనుల యందు బుట్టించుచున్నాడు.

మిగిలిన వారి నందరని భోగానుభవమునకై ఆయాకర్మానుసారముగ జంతుయోనులందు ప్రాదుర్భ వింపజేయుచున్నాఁడని గ్రంథాంతరము నందు గూడ రచింప బడినది.

భోగభేదతో వ్యవసీయతే । సర్వతో యుగపద్వృత్తే రనుత్పాదాద సర్వగం। భిన్న జాతీయ మప్యేకం ఫలం దీపాంగవస్తువత్। ప్రయోక్త్రాది మహీప్రాంతం కలాది సృష్టి పర్యంతం ఏతత్తత్త్వ బృందం అణ్వర్థసాధనం అణో రాత్మనః భోగ రూప ప్రయోజనస్య సాధనం భోగ భేదతోపి భోగానాం భేదాదపి ప్రత్యాత్మ ఆత్మ న్యాత్మని నియతం అసాధారణ మవసీయతె నిశ్చియతే । సర్వతః సమస్త దేశేషు యుగపత్ ఏకవారం వృత్తేః కర్మ ఫల రూప భోగ వ్యాపారస్య అనుత్పాదాత్ ఉత్పత్తి అభావాత్ అసర్వగం అవ్యాపకం భిన్నజాతీయ మపి భిన్న జాతి కలావిద్యా ద్యనేక తత్త్వ రాశబ్దం దీపాంగ వస్తువత్ దీపస్య అంగసాధన వస్తు తైలపాత్ర వర్త్యాది పదార్థః తద్వత్ ఏకఫలం ఏకకర్మ భోగ ఏవ ఫలం ప్రయోజన మితి మృగేంద్ర సూత్రద్వయ స్యార్థః ॥

అథ మల శుద్ధ చైతన్య స్వభావ స్యాత్మనః పునర్భోగార్థ రూప భోగసాధన భూత కలాది యోగే కిం కారణ మిత్యాశంక్య భోగేన క

కలాదులకు ప్రయోజనమును నిర్ణయించుట.

అనంతర మందు సకలుల యందు కలాదిసంబంధమునకు ప్రయోజనమును జూపించు చున్నాడు. కలాది తత్త్వపర్యంత మున్న తత్త్వబృందము ఆత్మయొక్క భోగరూపమైన ప్రయోజనమునకు సాధనమై భోగభేదము వలన ప్రతియాత్మయందు నియతముగ నిశ్చయింప బడుచున్నది.

సమస్త దేశము లందును నొక్కమారే కర్మఫలరూపమైన భోగవ్యాపారము పుట్టకుండుట వల్లనంచి వ్యాపించనిదై దీపమునకు తైలాదులవలె భిన్నజాతీయము లైన కలావిద్యాద్యనేక తత్త్వముల నాశ్రయించినను కర్మఫలభోగమే ప్రయోజనముగ నిరూపింప బడినదని మృగేంద్ర సూత్రద్వయమునకు - అర్థము చెప్పబడినది.

మలశుద్ధ చైతన్య స్వభావముగల యాత్మకు తిరిగి భోగానుభవమునకై భోగసాధనమైన కలాది సంబంధము వచ్చుటకేమి కారణమనగా భోగము చేగాని కర్మక్షయము గాదు. కర్మక్షయము గలిగిన గాని మోక్షము సంభవింపదు, అనికిరణ సూత్రమున నిరూపించు చున్నాడు.

ర్మక్షయే మల పరిపాకద్వారా మోక్షార్థం ఇతి కిరణసూత్రేణ దర్శయతి ।

శ్లో॥ ముక్త్యర్థం పశు ర్బద్ధో నాన్యథా సోస్య జాయతే। యావచ్ఛరీర సంశ్లేషో నసంజాతో నభోగ భుక్ ॥

సః పశుః పశుత్వయుక్తాత్మా ముక్త్యర్థం మోక్షాయ బద్ధః భోగరూప బంధేన బద్ధః అన్యథా భోగరూప బంధో నచేత్సా ముక్తిః అస్య ఆత్మనః నజాయతే మలపరిపాకాభావ కారణేన నసంభవతి । శరీర సంశ్లేషః కలాది సూక్ష్మ సూక్ష్మ శరీర సంబద్ధః యావత్ పర్యంతం నసంజాతః తావత్పర్యంతం భోగభుక్ భోగభోక్తా నభవతి। తస్మాత్ కారణాత్ స్థూల సూక్ష్మ శరీరబద్ధఇతి సూత్రస్యార్థః ॥

ఆత్మనః దేహసంయోగవిచారః.

ఆత్మనో దేహ సంయోగః । దేహాద్వా పురుషేణవా । కర్మవశాద్వా మహేశ్వరాద్వా ఇతి పక్ష చతుష్టయ మధ్యే ఆద్య పక్షస్య సమాధానం స్వాయంభువ సూత్రేణ దర్శయతి ।

పశుత్వముతో గూడిన యాత్మ మోక్షము రాగలందులకే భోగ రూపమగు పాశముచే కట్టబడినది. అటులగానిచో అనగా భోగమే లేనిచో మల పరిపాకము కానందువలన ముక్తి సంభవింప నేరదు. కలాది సూక్ష్మ సూక్ష్మ శరీర మొంది వరకు కలుగనో యంత వరకు భోగాభవము సంభవింపదు. కావున నేయాత్మ స్థూల సూక్ష్మ శరీరబద్ధుడుగ జెప్పబడినాడు.

దేహాత్మసంబంధ విచారము.

ఈయాత్మకు దేహ సంయోగము దేహము నుండియా! పురుషుని నుండి కా? కర్మవశము వలననా ? మాహేశ్వరుని వలనయా?

అను నాలుగు విభాగములలో మొదటి విభాగమునకు సమాధానమును స్వాయంభువ సూత్రముచే జూపించు చున్నారు.

శ్లో॥ అత్యంత మలిన స్యాస్య । ప్రాగుక్త స్యావికారిణః । కలా సంబంధ మాయాతి । శివేచ్ఛానువిధాయినీ ।

అస్యార్థః ॥ కలా శివేచ్ఛానువిధాయినీ పరమేశ్వరస్య ఇచ్ఛానుసారిణీ సతీ క్రియాశక్త్యభివ్యక్త్యా ప్రాగుక్తస్య అచేతనో విభుర్నిత్య ఇతి పూర్వోక్తస్య అత్యంత మలినస్య అత్యశుద్ధస్య అవికారిణః భోగార్థం సముద్యోగాది రూపభోగ్యాది తన్మయత్వాది రూపవికార రహితస్య అస్య ఆత్మనః సంశ్లేషం సంబంధ మాయాతి ॥ ఆత్మనః స్వస్వ కర్మానుగుణ దేహ సంబంధం కరోతి వా కర్మ స్వానుగుణ దేహ మాత్మనః యోజయతి కిం ఇతి పక్షద్వయం నిరాకృత్య పరిశేష న్యాయేన పతిరాత్మనో దేహయోజక ఇతి పరాఖ్యసార్ధ సూత్రద్వయం దర్శయతి ॥

పతిరేవ దేహయోజకః.

శ్లో॥ కర్మణా దేహ సంయోగో విభోరపి మహేశ్వరాత్ । అశక్తత్వాచ్చ నాస్యాస్య సా మర్థ్యం కర్మయోజనే । పశుత్వే రుద్ధ చిచ్ఛక్తేస్స్వాతంత్ర్యం న పశో స్మృతః । కర్మ స్వీయ హితం తస్మాద్యోజకం పదపే

తా॥ జీవుడు పరమేశ్వరేచ్ఛననుసరించి యున్నవాడు. చేతనుడు నిత్యుడు విభువని పూర్వమందే చెప్పబడినవాడు. మిక్కిలి మలినుడు. ఏవికారములు లేనివాడు. ఇట్టియాత్మయొక్క సంబంధమును దేహము పొందుచున్నది. అనిభావము.

అట్లయినచో ఆత్మయే తనకర్మ కనుకూలమైన దేహ సంబంధమును బొందుచున్నదా? లేక కర్మయే తనకనుకూలమగు దేహమును నాత్మకు గల్పించుచున్నదా? యనురెండు పక్షములను నిరాకరించి పతియే యాత్మకు దేహమును గల్పించుచున్నాడని పరాఖ్య సూత్రముల నిరూపించుచున్నారు.

పతియేయాత్మకు దేహము గల్పించుననుట.

తా. ఈయాత్మ వ్యాపకుడైనను వానికి మహేశ్వరుని వలననే దేహ సంబంధము గలుగుచున్నది. స్వయముగ నసమర్థుడగుట కల్పించి కర్మయోజనము నందు సా

ష్యతే । యోజకస్య మహేశాన స్స్వేచ్ఛయా బలవా న్యతః ॥

అస్యార్థః ॥ అస్య ఆత్మనః విభోరపి వ్యాపకాదపి మహేశ్వరా

త్ కర్మ నిమిత్తేః దేహ సంయోగ శ్శరీర సంబంధః । స్వతః అశక్తత్వా త్ అసమర్థత్వాత్ కర్మయోజనే కర్మణాం యోజనే సామర్థ్యం సమర్థ త్వం నాస్తి పశుత్వ రుద్ధచిచ్ఛక్తేః పశుత్వ మలేన రుద్ధా ప్రతిబద్ధా చిచ్ఛక్తిః దృక్క్రియాశక్తేః యస్య సః తస్య అతః అస్మా త్కారణా త్ పశోః ఆత్మనః స్వాతంత్ర్యం స్వతంత్రతా నకర్మ యస్మాత్ చిద్ర హితం చైతన్య రహితం తస్మాత్ కారణాత్ నియతం కర్మయోజకం స్వానుగుణ శరీర మాత్మనః యోజ యితారం అపేక్షతే సమహేశా నః । యతః కారణాత్ బలవాన్ సమర్థః తతః తస్మాత్ కారణాత్ స్వే చ్ఛయా కరణేన యోజకః (ఆత్మనః) కర్మానుగుణ దేహ యోజయి తేతి కలాపర పర్యాయః మాయావత్ బిందురపి స్వకార్యశబ్ద ప్రత్య యాత్మాది సకలావస్థోపకారి పరికాశ్యతే సకలాపి తత్వ వ్యాపారస్య సహకారిణం శబ్దాదీనాం లక్షణం కర్మోపాదన జన్యపరిక్ష్య యాత్మాది ద్వారా భోగోపాయత్వం ముక్తిపర్యంత మాత్మనో పరిత్యాగేన పర బంధకత్వ మిత్యేవం త్రయం క్రిమేణ విశ్వసారోత్తర సూత్రత్రయేణ దర్శయతి ॥

సమర్థ్యము లేదు. మఱియు, పశుత్వముగల వాడగుటచేత స్వాతంత్ర్యము లేదు.

ఏకారణము వలనజ్ఞానశక్తి రహితుడైనాడో ఆకారణము వలన దేహకరణాదులను శరీరమును బరమేశ్వరుని వలన యాత్మ యపేక్షించు చున్నది.

ఆత్మకు గర్మానుగుణ మగుదేహము నతికల్పించును. బిందువు స్వకార్యమయిన శబ్ద ప్రత్యయమును గల్పించుచు సకలావస్థలయందు - ఉపకరించు నదిగ పరిగణింపఁ బడు చున్నది.

శబ్దవృత్తయః.

శ్లో. వైఖరీ శ్రోత్రవిషయా సవికల్పాతు మధ్యమా । నిర్వికల్పా తృతీయా స్యాదాసాం కారణమంతిమా। శ్రోత్రేతి విషయా శ్రోత్రస్య విషయా వాక్ శబ్దః వైఖరీ సవికల్పాతు వికల్ప సహితా వర్తతే వాక్ మధ్యమా నిర్వికల్పావికల్పరహితా వాక్ తృతీయా పశ్యంతీ । ఆసాం త్రయాణాం కారణం వాక్ అంతిమా సూక్ష్మా తథాచతుర్థైవ।

శ్లో. ఆహుశ్చైతేన జగత్సర్వం పరిబద్ధం శ్శబ్దవృత్తిభిః । నహిశబ్దాదృతే పుంసః ప్రత్యయోఽస్తి కదాచన ॥ శబ్దానువిద్ధ మేవేహ విశ్వం జ్ఞానం ప్రదృశ్యతే । ఏతా ఏవ పరో బంధః పశూనాం పారమార్థతః ।

సర్వం సమస్తం జగచ్ఛబ్దవృత్తిభి రేవ వైఖర్యాది శబ్దరూపవ్యాపారై రేవ ప్రబద్ధం ప్రచోదిత మాహుః ॥ యస్మాత్కారణాత్ శబ్దాదృతే శబ్దంవినా పుంసః బద్ధాత్మనః కదాచన కదాచిదపి ప్రత్యయజ్ఞానం నాస్తి ఇహ సంసారావస్థాయాం విశ్వం సమస్తం జ్ఞానం శబ్దానువిద్ధమేవ అనుబంధమేవ ప్రదృశ్యతేఽనుభూయతే । పశూనాం పశుత్వ యుక్తాత్మనాం పారమార్థతః పరమార్థేన ఏతా ఏవశ

తత్వవ్యాపారములకు ప్రకారి యయిన శబ్దాదుల లక్షణము. తత్ప్రసాదము జన్మములకు ప్రత్యయోత్పత్తి మార్గమున భోగోపాయత్వమును, ముక్తివరకు ఆత్మ పరిత్యాగముచేత మరుబంధకత్వమును కలిగియుండగ విశ్వసారోత్తర సూత్రత్రయముచే ఘోషించుచున్నాఁడు.

శబ్దవృత్తులు.

తా. శ్రోత్రవిషయమగు శబ్దము వైఖరి యనఁబడును. వికల్పముతోఁ గూడినది మధ్యమ యనఁబడును. వికల్పరహితమైనది నిర్వికల్ప యనఁబడును. ఈమూఁటికిఁ గారణమైన

బ్దవృత్తయ ఏవ పరోబంధః పరః మల ఇత్యుచ్యతే । శబ్దవృత్త్యా అవినాభూతములః వృత్తి కారణేన ఉత్కృష్ట పాశ ఇత్యర్థః తదర్థ మేవైతత్ శే ముక శృత్యా ఆమనంతి ॥

శ్రు॥ తస్య వాక్తంతుః నామాని తదిదం వాచా కృత్యా నామభి ర్దామభిః సర్వం స్థితం సర్వంహీదం నామానీతి॥ అస్యాయ మర్థః॥

యథా వణిజః ప్రసారితాయాం దీర్ఘరజ్జౌ సల్లింగై ర్బహుభిః పాశై ర్బలీవర్దాన్ బధ్నంతి తద్వత్తస్య ప్రాణోపాధికస్య పరమేశ్వరస్య వాగేవ దీర్ఘరజ్జు ర్దేవదత్తాది నామాన్యేవ దామాని క్షుద్రపాశాః దీర్ఘరజ్జుస్థాని యయా వాచా సల్లింగైః పాశస్థానీయై ర్నామభి స్తదిదం సర్వమర్థ ప్రపంచ జాతం స్థితంబద్ధ మాదా దేవదత్త స్వకీయం నామ కృత్వాబలా దాకృష్ట ఇవా గచ్ఛతిహి యస్మాత్ కారణాత్ సర్వమర్థ ప్రపంచ జాతాని నామాని వర్తంత ఇత్యర్థః ॥

ది సూక్ష్మమనబడును. ఈవిషయము విశ్వసారోత్తరమునందే చెప్పఁబడినది.

తా॥ జగత్తంతయు వైఖర్యాది శబ్దవృత్తులచేత నే ప్రేరేపింపఁ బడినదని చెప్పుచున్నారు. శబ్దము లేకుండ బురుషునికి నొకప్పుడును జ్ఞానము కలుగదు. సంసారావస్థయందు సమస్త జ్ఞానము శబ్దము ననుసరించియే యుండును. పశువుల జీవులను శబ్దవృత్తులే బంధము.

ఎటుల వర్తకుడు దీర్ఘమగు త్రాడు చేతఁబలసిన వృషభములను బంధించు చున్నాడో ఆరీతిఁ బరమేశ్వరుడు జీవులను బంధించు చున్నాడు.

పరమేశ్వరునికి వాక్కుయే దీర్ఘమగు త్రాడు. దేవదత్తుడు మొదలగు నామములే ఆపెద్దత్రాటితో గలిపి వేఁబడిన చిన్నత్రాళ్లు దేవదత్తయని పిలువగానే నూనే కలున్నను మెడకు త్రాడు వేసి లాగిన వానివలె సందరిలోనుండి యాతడు వచ్చు చున్నాడు.

సూక్ష్మాది శబ్దములతో గూడిన దేహాదికము పురుషునివిధముగ బంధించు చున్నా

సూక్ష్మాది శబ్ద సహకారి సంపన్నః కలాదిః పురుషం కేన ప్రకారేణ బధ్నాతీత్యాశంక్య భోగ క్రియాయాం ప్రత్యేకం చైతన్యమభివ్యజ్య ఉపకరోతీతి వదన్నేవ కలాది బద్ధాత్మనః భోగ భూమిం భోగ్యం స్వాయంభువ సూత్రద్వయేన దర్శయతి ॥

ఆత్మనః భోగభూమి భోగ్యవస్తువర్ణనమ్.

శ్లో. కలోద్భాసిత చైతన్యః విద్యా దర్శిత గోచరః । రాగేణ రంజితశ్చాపి । బుధ్యాది కరణై ర్యుతః । మాయాద్యవని పర్యంతే తత్త్వభూతాత్మ వర్త్మని । భుంక్తే తత్ర స్థితాన్ భోగాన్ భోగైక రసికః పుమాన్ ॥

అస్యార్థః ॥ కలయా ఉద్భాసితం మల నివృత్తి ద్వారా ఏకదేశాభివ్యక్తం చైతన్యం జ్ఞానక్రియా రూపం యస్య సః పునః విద్యయా దర్శితః గోచరః । సుఖదుఃఖ మోహాకార భోగ్య స్వరూప బుద్ధి విషయః యస్య సః రాగేణ రంజితశ్చ భోగ్యే అభిలాషితః । అపిశబ్దేన భోగేషు నియమన సంఖ్యాకా నియతకాల ముక్తం బుధ్యాది కరణై ర్యుతః । బుధ్యాది అంతః కరణ త్రయేణ కరణైః కార్యాకార్య బహిః కరణై ర్యుతః సహితః పుమాన్ విద్యాది పుంస్త్వమల యుక్తః పురుషః మాయాద్యవని పర్యంతే మాయాది పృథ్వీ పర్యంతే తత్త్వభూతాత్మ వర్త్మని తత్త్వ భూతాత్మనః వర్త్మని భోగోపాయాధ్వని భోగైక ర

డని శంకించుకొని, భోగకర్మమందు ప్రత్యేకముగ జ్ఞానమును గలిగింపఁ జేసి యుపకరించుచున్నాడని చెప్పుచు - దేహాదులతో గూడిన యాత్మకు భోగ భూమిని, భోగ్యపదార్థమును స్వాయంభువ సూత్రద్వయమున జూపించుచున్నాడు.

భోగ భూమి భోగ్య వస్తువును నిర్ణయించుట.

తా॥ మలనివృత్తి ద్వారా యేకప్రదేశమునందే ప్రకాశించు చైతన్యము గలిగి సుఖదుఃఖమోహాది విషయములు గలవాఁడై భోగ్యవస్తువునంద భిలాషగలిగి బుధ్యాదులతో గూడికొని మలసహితుఁడై మాయాది పృథ్వీపర్యంతముగల మార్గము నందు వసించుచు అచ్చటగల భోగముల ననుభవించుచుండును.

నికస్సన్ భోగే కేవల లంపటః తత్రాధ్వని స్థితాన్ భోగాన్ భుంక్తే అనుభవతి ॥

ఇత్థం భోగసాధనాది సాధ్య భోగస్య కింలక్షణ మిత్యాశంక్య తద్భోగ లక్షణం కథయతి । కర్మశాఖా త్ఫలంవశాత్ భోగః భోగోపాయత్వేన దేహావర్జంనీత్వా సకలావస్థమాయావత్ బద్ధత్వేన వర్తత ఇతి స్వాయంభువ సూత్రేణాహ ॥

ఆత్మనః భోగాది ప్రాప్తిః

శ్లో॥ భోగస్య వేదనా పుంసః సుఖదుఃఖాది లక్షణా । తాం సమర్థిత చైతన్యః పుమా నభ్యేతి కర్మతః । కర్మతశ్చ శరీరాణి విషయాన్ కరణానిచ । భోగ సంసిద్ధయె భోక్తుః భవంతి నభవంతిచ ॥

అస్య పూర్వోక్త లక్షణస్య పుంసః పుంస్త్వ మలయుక్త బద్ధాత్మనః భోగః సుఖదుఃఖాది లక్షణా సాక్షాద్భోగ్యాది బుద్ధి విద్యాకరణే న దృష్టా తత్బుద్ధ్యాద్యా సంప్రాప్త సుఖ దుఃఖ మోహా ఏతల్లక్షణం స్వరూపం యస్యాః స్వవేదనా జ్ఞానం సమర్థిత చైతన్యం కలయా ఏకదేశే సమర్థితం చైతన్యం జ్ఞానక్రియా యస్య సః పుమాన్ పురుషః క

భోగసాధనాది సాధ్యమైన భోగమున కేమి లక్షణమనగ నాభోగ లక్షణమును జెప్పుచున్నాడు.

కర్మభోగోపాయమున దేహాంచితముగా కొనికొని పోయి సకలావస్థలయందు గలమాయవలె గూడియుండునని స్వాయంభువసూత్రముచే నిరూపించు చున్నాడు.

ఆత్మను భోగాది ప్రాప్తి.

తా॥ పురుషునికి భోగానుభవము సుఖదుఃఖాది లక్షణమైనది. ఏకదేశమున సమర్థింపబడిన జ్ఞానక్రియలుగల పురుషుడు పూర్వమందు సంపాదించుకొనిన కర్మవశము వలననే సుఖదుఃఖ రూపమగు వేదన ననుభవించు చున్నాడు. కర్మవలననే శబ్దాదివిషయములు - కలాది తత్వములు - శరీరములు — సంభవించు చున్నవి సంభవించుటలేదు.

శ్రీపత్రి కొంటుగ మాయా కర్మకార్య సంబంధము గలిగి అనాద్య విద్యా మాయను

ర్మతః పుణ్య పాప రూప పూర్వార్జిత కర్మవశాత్ తాం సుఖదుఃఖరూ
ప వేదనా మభ్యేతి । విద్యాకరణేన ప్రాప్నోతి । భోక్తు ర్మలసామర్థ్య
న భోక్తాత్మనః భోగ సంసిద్ధయే సుఖదుఃఖాది జ్ఞానవ్యక్తి రూపభోగః
తస్య సమ్యక్సిద్ధయే శరీరాణి అత్ర శరీరశబ్దః భువనానా ముపలక్షణా
త్తేనకారణేన భువనాని భువనోక్త జ శరీరాణి విషయాః శబ్దాదివిషయాః
కరణానిచ కరణశబ్దేన ఉపలక్షితాని సూక్ష్మదేహ రూపకలాది తత్వా
ని కర్మతశ్చ కర్మణాచ భవంతి నభవంతిచ అనేన ప్రకారేణ మాయా
కర్మ కార్య సంబంధేన అనాద్యవిద్యా మూఢే నాత్మనాలబ్ధ సకలా వస్థ
స్వరూపం తత్తదవసర ప్రాప్త నామాని స్వాయంభువ సూత్రే ద్వయే
వికథయతి ।

ఆత్మనః తన్మయత్వం.

శ్లో॥ ఏవం మాయాంజన స్థోణు ర్నిజదోష తిరస్కృతః । యా
తి తన్మయతాం తేషు మాయాభోగేషు రంజితః ॥

అస్యార్థః । నిజదోష తిరస్కృతః నిజేన స్వకీయేన దోషేన మ
లేనతిరస్కృతః రుద్ధఏవం అనేన ప్రకారేణ మాయాంజనస్థః మాయా

డైన యాత్మచే బొందఁబడిన సకలావస్థ స్వరూపమును - ఆయా యవసరములందు నొం
దఁబడిన నామములను స్వాయంభువ సూత్రద్వయమున జెప్పుచున్నాడు.

ఆత్మకు దన్మయత్వము.

ఈవిధముగ నిజదోషముల వలన దిరస్కరింప బడి స్థూల సూక్ష్మకలాది తత్వ
రూప రాశియైన యాత్మ మాయా భోగములందు నాసక్తిని, బొందిన వాఁడై తన్మయ
త్వమును బొందుచున్నాడు.

తన్మయత్వమును బొందు చున్నాడనగా, భోక్తయైన యాత్మను - భుజింపచే
యు పరమేశ్వరుని - భోగ్యములయిన పదార్థములను నెఱిగి విధి నిషేధ జ్ఞానము కలిగి
విషయా సక్తుడై యుండును ననుటయే.

స్థూల సూక్ష్మ కలాదితత్త్వరూపాఞ్జనమంజనము తిష్ఠతీతిమాయాం జనస్థః అణుః ఆత్మామాయా భోగేషు మాయా అనాత్మ వస్తుషు ఆత్మ ప్రతిపత్తి రూప బుద్ధివృత్తిః మిథ్యాప్రత్యయః। భోగేషు రంజితస్సన్ ఆసక్తిం గతస్సన్ తేషు మాయాభోగేషు తన్మయతాం యాతి ప్రాప్నోతి। తన్మయతాం యాత్యతో భోక్తార మాత్మానం భోజయితార మీశ్వరం భోగసాధన భూతకరణాని భోగ్యాని విధినిషేధ శాస్త్రాణేనవిష యైకరసో భవతీత్యర్థః॥

శ్లో॥ సంసారవిషయీ భోక్తా। క్షేత్రీ క్షేత్రజ్ఞ ఏవచ। శరీరీతిసబద్ధాత్మా సకలశ్చోచ్యతేబుధైః॥

ఇతిప్రకారేణ బద్ధాత్మా బద్ధః భోగసాధన కలాదిభిః భోగేన చనిబద్ధాత్మా సంసారీ మలాది సంసారత్వ కారణేన సంసారవాన్ విషయీ విద్యాప్రకాశిత భోగ్యాకర బుద్ధి రేవ విషయః సోస్యాస్తీతివిషయీ భోక్తాకలాద్యభివ్యక్త భోక్తృత్వ కారణేన భోక్తా క్షేత్రీ భోగభూమి భూత భువనాని క్షేత్రాణి తాన్యస్య సంతీతి క్షేత్రీ క్షేత్రజ్ఞ ఏవచ భోగాది కరణ దేహ కార్య కరణాది క్షేత్రేషుజ్ఞః క్షేత్రజ్ఞః శరీరీచ స్థూల శరీరత్వ కారణేన శరీర మస్యాస్తీతి శరీరీచ సకలశ్చ

తా॥ ఈరీతిగ భోగసాధనములైన కలాములచే బంధింపబడి మలాది సంసారత్వము కలిగి భోగ్యాకరములైన బుద్ధ్యాది విషయములు గలిగి భోగ్యమునకు స్థానములైన క్షేత్రము గలిగి దేహాముల యందున్న వాడై శరీరియనబడును, స్థూల సూక్ష్మ కారణ శరీరములు గలిసి యున్నాడని శైవాగమజ్ఞులచే జెప్పబడినది. గ్రంథాంతర మునందు జీవ లక్షణము మరొక విధముగ జెప్పబడినది.

స్థూలసూక్ష్మ శరీరై స్సహ వర్తత ఇతి సకల శ్రుతి బుద్ధేః శైవాగమజ్ఞా చార్యై రుచ్యతే॥

జీవ లక్షణం.

అథ గ్రంథాంతరేణ జీవ వ్యవహార లక్షణం దర్శయతి ॥ శ్లో॥ నాభిదేశేతు హృత్పద్మే ద్వాదశారస మన్వితే। చక్రేస్మిన్ భ్రమతే జీవో మల మాయాదిభిః వృతః ఊర్ధ్వాధో వర్తతే జీవో॥ జాగ్రదాది దశావృతః। లూతికావలయే లూతా యథా భ్రమతి నిత్యశః యః ప్రాణ ధారకః కర్తా చేతనో జీవ ఉచ్యతే। అవిద్యాబద్ధ సంశబ్దస్సంసార పరివృత్తిమాన్। భ్రామ్యతి పంకజమధ్యే కలా చతుష్టాత్మపాశ సంబద్ధః గోళక మివ హేలాభిః హత ముత్పాతం సదాయుతే॥

జీవలక్షణం.

తా॥ నాభిదేశము మొదలు కొని హృదయము పద్మము వరకును జీవుడు మలమాయాదులతో గూడి తిరుగుచుండును. సాలెపురుగు తానల్లిన జాలరిలో క్రిందికి పైకి నెటులు తిరుగు చుండునో, అటులే యాత్మ గూడ జాగ్రదాద్యవస్థలతో గూడికొని చక్రములందు దిరుగు చుండును.

ప్రాణధారకమగు నే చైతన్యముగలదో అదియే జీవుడని చెప్పబడుచున్నది. అతడవిద్యాబద్ధుడై సంసారమందు తిరుగు చుండును.

ఆతడు పాశములతో గట్టబడి కమల మధ్యమున నుత్పత్తిలయముల నొందుచుండి దిగుచున్నాడు.

పశుస్వరూపం.

ఏవం విధ స్యాత్మనః శివోపకార్యత్వం పరాఖ్య సూత్రేణ ద ర్శయతి॥ శ్లో॥ శివత్వా ద్వ్యజ్యతే మోక్షః । పశుత్వాద్వ్యజ్యతే తనుః। భోగేష్వపిచ సామర్థ్యాత్, కర్మణాం మునిసత్తమా । ఈశ్వరా ధిష్ఠితాత్మా నానస్వతంత్రో యతస్సదా ఇతి శ్రీపశు స్వరూప ని ర్ణయః ॥

శివస్తుతిః.

శ్లో॥ నమోస్తు తస్మై నగపుత్రికాయా । నాధాయ పుంసేము షాతే పరస్మై । యోగీంద్ర హృత్పంకజ మందిరాయ నిర్వ్యాజకా రుణ్య నిరీక్షణాయ ॥

ఇట్టి యాత్మకు శివుని వలన గలుగు నుపకారమేమనగా పరాఖ్య సూత్రమువచించు చున్నాడు.

పశుస్వరూపము.

శివత్వము వలన మోక్షము కలుగుచున్నది. పశుత్వమువలన శరీరము కలుగుచున్నది కర్మసామర్థ్యము వలన భోగములందు ననుభవము గలుగు చున్నది. ఈశ్వరా ధీనుడగుటచే స్వతంత్రుడు గాడు. ఇదియే పశు స్వరూపము.

శివస్తుతి.

పార్వతీ పతియు, యోగుల హృదయ పంకజమున నివసించు వాడును అవ్యాజ కారుణ్యముగల కటాక్షముగలవాడును పరాత్పరుడునగు. పరశివునికి నమస్కారము.

ఇతి శ్రీగురు చెన్న వీరనారాధ్య పాదారవింద పుష్పంధయ హృదయ ఘంటనామాత్యవర్య విరచితే శ్రీశివజ్ఞాన శేఖరే పశునిరూపణం నామ తృతీయ ప్రకరణం.

శ్రీగురు చెన్నవీరనారాధ్యుల వారి శిష్యుడగు ఘంట నామాత్యునిచే రచింప బడిన శివజ్ఞానశేఖరమున పశు స్వరూప నిర్ణయము ముగిసెను.

